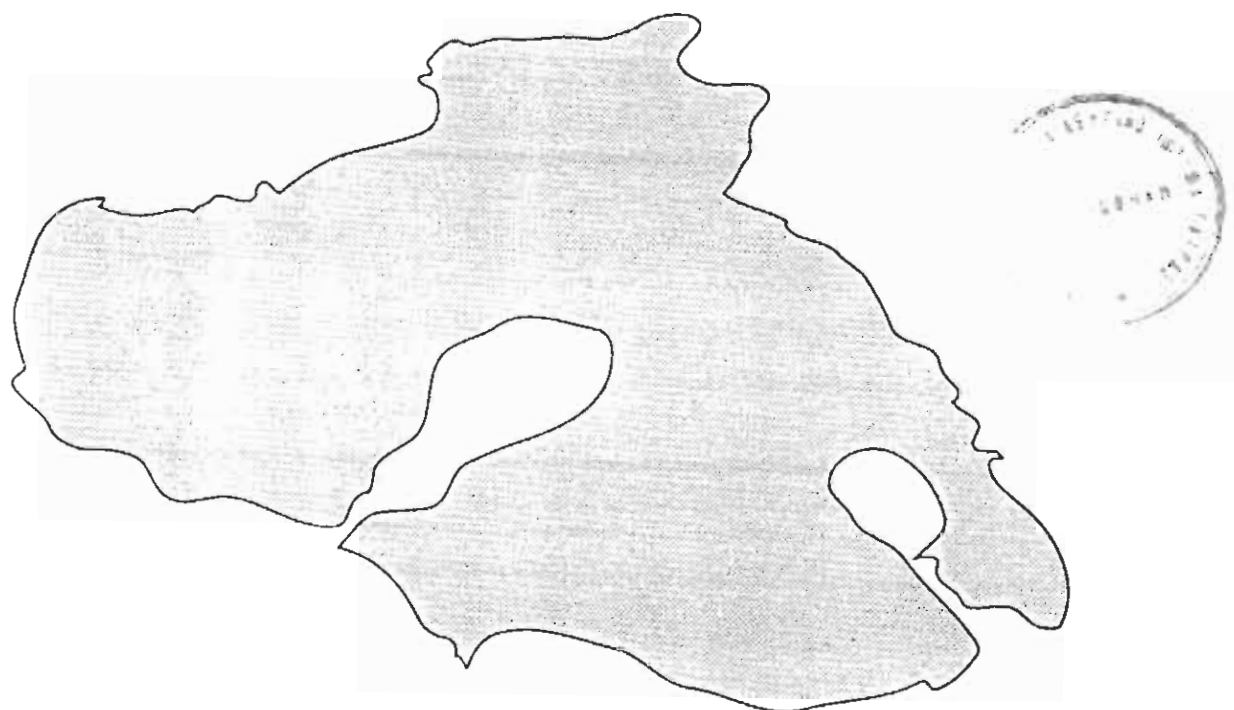

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: Τουριστικός Οδηγός Νήσου Λέσβου

Εισηγητής: *Ιωάννης Σπηλιόπουλος*
Σπουδαστές: *Παναγιώτης Αμπελικιώτης*
Δέσποινα Κλειώτου

ΑΡΙΘΜΟΣ	2290
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	

ΛΕΣΒΟΣ

Οι πηλατιές αμμοδιές και τ' ακρόρηχα
της λιόκαρπης Λέσβου
είναι στρωμμένα με άνθη
και ποδόπτοχα κρίνα,
που φέρνει το κόμα,
μαζί με αρχαίους αντίλαλους
της σαπφικής μελωδίας,
απ' του πελάου τα τριτώνεια άνθη.

Τα ορδά μονολίθαρα και τα βράχια
που γύρω τους παίζει τρελά το γόννο το σμάρι,
στεφάνια φορούν από μούσκλια βρεμμένα
πλεγμένα από κάποιια νεράϊδας
την αουγκράτητη χάρη.

Απ' του βοθού τους ανθούς και τα κρίνα,
δένω μπουκέτα και στο κόμα σκορπώ
που ασίχαστο τρέχει.
Κι εκείνα πλέθουν μαζί του δικνιστά
σα να 'χουν μεθύσει
από ήλιο, υπό φως και νερό
και στήνον χορό
μαζί με το κόμα.

Λκοφτιά από πάνω σου τώρα
πασκίζω να ξεκρίνω τ' αθώρητα κάλλη
που κρύβεις εσύ,
περιβόλι της Λέσβου αβοιάνιστο,
αλμυρό περιβόλι,
Ανθοβόλι τα σπλάχνα σου
και η άνοιξη θάλλει με μούσκια και κοράλλια.
Το βιόι σου αμέτρητο σε κοχόλια
και πειράδια ποδόχρωμα,
που η στεργιά τα ζωλεύει
σαν τα βλέπει σπαρμένα στην άμμο,
σε αυλακιές κι ακρογιαλίες.

Νιόβη Γαβριήλ - Τριανταφύλλου

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η Λέσβος είναι νησί του βορειοανατολικού Αιγαίου Πελάγους, μπροστά στην είσοδο του Αδριατικού κόλπου, νοτιώς και δυτικώς της Μικρασιατικής ακτής, από την οποία τη χωρίζουν τα στενά της Μυτιλήνης (11 - 15 χλμ) προς ανατολικά και των ακρωτηρίων Άργενου και Μπαμπά (9 - 10 χλμ) προς βορρά. Τρίτο, σε έκταση, νησί της Ελλάδος, μετά την Κρήτη και την Εύβοια έχει επιφάνεια 1630.45 τετραγωνικά χιλιόμετρα και μήκος ακτών 370.4 χιλιόμετρα.

Διοικητικώς η Λέσβος αποτελεί τον ομώνυμο νομό με τα νησιά Λήμνος και Άγιο Ευστράτιο. Πρωτεύουσα του νησιού και του νομού είναι η Μυτιλήνη.

Το ανάγλυφο της Λέσβου καθορίζεται βασικά από πολλούς απλούς λόφους με δύο εξάρσεις: μία στο βόρειο τμήμα του νησιού (Λεπέτυμνος 968 μ.) και μία στο νότιο (Όλυμπος 967 μ) και από μεγάλη πεδινή έκταση. Η Λέσβος έχει μεγάλους ελαιώνες προπάντων στο ανατολικό και νότιο τμήμα της κι είναι από τα πιο δασοσκέπη νησιά του Αιγαίου: 17% της επιφάνειάς της καλύπτονται από πεύκα, βελανιδιές, καστανιές και άλλα είδη κωνοφόρων. Τα περισσότερα πετρώματα της είναι ηφαιστειογενή που εκτείνονται στο μεγαλύτερο μέρος του νησιού. Μονάχα στο ανατολικό τμήμα της Λέσβου εμφανίζονται κρυσταλλικά. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της νήσου είναι τα "Απολιθωμένα Δάση", δηλαδή απολιθωμένοι κορμοί δέντρων του Τριτιγενούς. Τέτοια δάση υπάρχουν μεταξύ των χωριών Σιγρίου, Ερεσού και Άντισσας αλλά και σε άλλες περιοχές της Λέσβου.

Χαρακτηριστικός είναι κι ο διαμελισμός των ακτών της Λέσβου: Στο νότιο τμήμα της σχηματίζονται οι πλούσιοι σε αλλίευμα κόλποι της Καλλονής (αρχαία "Εύριπος της Πύρρας") και της Γέρας οι οποίοι εισχωρούν μέσα στη στεριά ενώ οι εισοδοί τους είναι τόσο στενοί ώστε να δίνουν την εντύπωση ότι είναι λιμνοθάλασσες. Στο βορειοδυτικό τμήμα της Λέσβου είναι ο ανοικτός κόλπος της Πέτρας ενώ στο ανατολικό ο ανοικτός κόλπος του Μακρυγιαλού Μανταμάδου. Η Λέσβος έχει αρκετές ιαματικές θερμοπηγές κυριότερες από τις οποίες είναι: της Θερμής, του Κόλπου της Γέρας, του Πολυχνίτου (η θερμότερη της Ευρώπης), του Λισβορίου, της Εφταλούς, της Παναγίας της Κρυφτής και άλλες.

Λέσβος Αιολίδα Γη

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Εκτός από την πρωτεύουσα Μυτιλήνη άλλη μεγάλη πόλη δεν έχει η Λέσβος η οποία διαιρείται σε τρεις επαρχίες με 74 δήμους και κοινότητες.

Συνολικά:

Α. Την επαρχία Μυτιλήνης (699 τ.μ. και 56.960 κατοίκους) με πρωτεύουσα την Μυτιλήνη στην ανατολική πλευρά του νησιού η οποία είναι πρωτεύουσα του νησιού και του νομού Λέσβου (24.953 κάτοικοι το 1991) και στην οποία υπάρχουν:

οι δήμοι:

Πολυχνίτος	(3.162 κάτοικοι)	45 χλμ.
Αγιάσος	(2.988 κάτοικοι)	26 χλμ.,
Λουτρόπολη Θεορμής	(1.024 κάτοικοι)	11 χλμ.,

οι κοινότητες:

Αγία Μαρίνα	(605 κάτοικοι)	7 χλμ.,
Αλυφαντά	(647 κάτοικοι)	3 χλμ.,
Ασώματος	(398 κάτοικοι)	22 χλμ.,
Αφάλωνας	(481 κάτοικοι)	7 χλμ.,
Βασιλικά	(741 κάτοικοι)	39 χλμ.,
Βρίσα	(969 κάτοικοι)	51 χλμ.,
Ίππειος	(860 κάτοικοι)	16 χλμ.,
Κάπη	(722 κάτοικοι)	43 χλμ.,
Κάτω Τρίτος	(865 κάτοικοι)	16 χλμ.,
Κεραμειά	(407 κάτοικοι)	15 χλμ.,
Κλειώ	(580 κάτοικοι)	43 χλμ.,
Κώμη	(222 κάτοικοι)	22 χλμ.,
Λάμπου Μύλοι	(164 κάτοικοι)	17 χλμ.,
Λισβόρι	(616 κάτοικοι)	41 χλμ.,
Λουτρό	(1.363 κάτοικοι)	8 χλμ.,
Μανταμάδος	(1.418 κάτοικοι)	37 χλμ.,
Μεσαγρός	(1.077 κάτοικοι)	25 χλμ.,
Μιστεγνά	(620 κάτοικοι)	17 χλμ.,
Μόρια	(1.761 κάτοικοι)	6 χλμ.,
Μυχός	(276 κάτοικοι)	19 χλμ.,
Νέες Κυδωνίες	(492 κάτοικοι)	23 χλμ.,
Παλαιόκηπος	(1.425 κάτοικοι)	22 χλμ.,
Πάμφιλα	(1.247 κάτοικοι)	7 χλμ.,
Παναγιούδα	(656 κάτοικοι)	6 χλμ.,
Παππάδος	(1.499 κάτοικοι)	24 χλμ.,
Πέραμα	(598 κάτοικοι)	29 χλμ.,
Πηγή	(568 κάτοικοι)	21 χλμ.,
Πλακάδος	(353 κάτοικοι)	24 χλμ.,
Πύργα Θεορμής	(415 κάτοικοι)	10 χλμ.,
Σκόπελος	(2.006 κάτοικοι)	26 χλμ.,
Συκούντα	(338 κάτοικοι)	17 χλμ.,
Ταξιαρχες	(444 κάτοικοι)	6 χλμ.,

Β. Την επαρχία Μυθήμνης (798 τ.χ. με 23.338 κατοίκους) στην οποία υπάγονται:

οι δήμοι:

Ερεσός	(1.553 κάτοικοι)	88 χλμ.,
Μήθυμνα	(1.514 κάτοικοι)	62 χλμ.,

και οι κοινότητες:

Αγία παρασκευή	(2.491 κάτοικοι)	40 χλμ.,
Άγρα	(1.049 κάτοικοι)	70 χλμ.,
Ανεμότια	(713 κάτοικοι)	56 χλμ.,
Άντισσα	(1.412 κάτοικοι)	76 χλμ.,
Άργενος	(268 κάτοικοι)	52 χλμ.,
Αρίσβη	(462 κάτοικοι)	39 χλμ.,
Βατούσα	(663 κάτοικοι)	67 χλμ.,
Δάφια	(798 κάτοικοι)	42 χλμ.,
Καλλονή	(1.901 κάτοικοι)	40 χλμ.,
Κεραμειά	(865 κάτοικοι)	43 χλμ.,
Λαφιώνας	(268 κάτοικοι)	53 χλμ.,
Λεπέτυμνος	(151 κάτοικοι)	52 χλμ.,
Μεσότοπος	(1.004 κάτοικοι)	78 χλμ.,
Νάπη	(297 κάτοικοι)	44 χλμ.,
Παράκοιλα	(1.048 κάτοικοι)	52 χλμ.,
Πελόπη	(506 κάτοικοι)	47 χλμ.,
Πέτρα	(1.140 κάτοικοι)	57 χλμ.,
Πτερούντα	(155 κάτοικοι)	70 χλμ.,
Σίγρι	(368 κάτοικοι)	94 χλμ.,
Σκαλοχώρι	(824 κάτοικοι)	58 χλμ.,
Σκουτάρος	(1.034 κάτοικοι)	64 χλμ.,
Στύψη	(1.026 κάτοικοι)	56 χλμ.,
Συκαμιά	(426 κάτοικοι)	49 χλμ.,
Υψηλομέτωπο	(135 κάτοικοι)	53 χλμ.,
Φίλια	(802 κάτοικοι)	52 χλμ.,
Χίδηρα	(465 κάτοικοι)	75 χλμ.

Γ. Την επαρχία Πλωμαρίου (136 τ.χλμ. με 6.853 κατοίκους) με πρωτεύουσα τον

δήμο Πλωμαρίου	(3.637 κάτοικοι)	41 χλμ.
----------------	------------------	---------

και τις κοινότητες:

Ακράσι	(259 κάτοικοι)	58 χλμ.,
Αμπελικό	(291 κάτοικοι)	63 χλμ.,
Μεγαλοχώρι	(488 κάτοικοι)	51 χλμ.,
Νεοχώρι	(261 κάτοικοι)	56 χλμ.,
Παλαιοχώρι	(651 κάτοικοι)	59 χλμ.,
Πλαγιά	(652 κάτοικοι)	37 χλμ.,
Σταυρός	(241 κάτοικοι)	65 χλμ.,
Τρύγυνας	(373 κάτοικοι)	36 χλμ.

ΓΕΝΙΚΑ

Όνομα του νησιού:

Ποικίλα τα ονόματα όσον αφορά τη νήσο Λέσβο: Αιθίοπη, Ίσσα, Μακαρία, Μακάρων νήσος, Μυτωνίς, Πελασγία, ακόμα και από την ιδιότητα της φύσης της όπως π.χ. Λασία (δασόδεντρο), Ιμερτή (ποθητή).

Το όνομα Λέσβος, κατά την παράδοση, οφείλεται είτε από το γαμπρό του Μάκαρα Λέσβο, μυθικού ιδρυτή της Λέσβου, είτε από την κόρη του Μάκαρα Λέσβη. Κατά τους επιστήμονες η ονομασία του νησιού σχετίζεται με τις λέξεις Λέσπις ή Λίσπος που σημαίνουν πέτρα αναδύομενη από το πέλαγος. Κατά τον Bochart η ονομασία του νησιού παράγεται από τη φοινικική λέξη Εσβού (επτά) η οποία συνδέεται ίσως με το σημερινό τοπωνύμιο Λεσβάδος (κοντά στο σημερινό χωριό Μανταμάδος) ή με το σημερινό χωριό Λισβόρι. Το όνομα της πρωτεύουσας του νομού Λέσβου Μυτιλήνη (τούρκικα Με-ντελί αντασί) αποδίδεται είτε από την κόρη του Μάκαρα Μυτιλήνη είτε από τον γιό της Μύτωνα και γι' αυτό οι αρχαίοι έλεγαν το νησί και τους κατοίκους του Μυτωνίς και Μύτωνα ή Μυτωναίους, είτε από διάφορα θαλάσσια είδη και όστρακα που υπάρχουν γύρω από το νησί (μύτιλος, μύτης, μύτις κ.λ.π).

Επικράτησε, δε, ως όνομα του νησιού από τις αρχές της Β' μ.Χ χιλιετηρίδας της πρωτεύουσας του νησιού η οποία ονομαζόταν, κατά τον Μεσαίωνα, Κάστρο, ο δε πολίτης αυτή Καστρονός. Το νησί αποκαλούνταν από τους Τούρκους "Αλτίν αντασί" (Χρυσή νήσος) ή "Ραβξάϊ μεμαλίκ ντεβλετί αλιγιέ" (κήπος της αριστοκρατίας).

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

Πρώτον θα ήθελα να επισημάνω το γεγονός ότι η Λέσβος δεν έχει ερευνηθεί ακόμα ανασκαφικά. Παρόλ' αυτά είναι γνωστοί μόνο δώδεκα προϊστορικοί συνοικισμοί, παραλιακοί οι περισσότεροι και μόνο τέσσερις μεσογειακοί. Απ' αυτούς τους συνοικισμούς μόνο ο συνοικισμός της Θερμής έχει ανασκαφτεί συστηματικά, ο οποίος βρίσκεται στα ανατολικά του νησιού, και εν μέρει ο συνοικισμός της Άντισσας που βρίσκεται στη βορειοδυτική περιοχή του νησιού.

Κατά τις πληροφορίες, όμως, των αρχαιολόγων η περιοχή του κόλπου της Καλλονής ήταν η πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή, της οποίας η μεγαλύτερη ακμή συμπίπτει κατά την τελευταία φάση της νεολιθικής εποχής και την πρώιμη φάση του χαλκού. Κατά την αγγλίδα αρχαιολόγο Lamb που έχει κάνει τις ανασκαφές στην περιοχή της Θερμής και της Άντισσας, η Θερμή κατοικήθηκε κατά το 3.200 - 3.100 π.Χ. έως το 2.400 π.Χ. περίπου, από ένα κλάδο του λαού ο οποίος δημιούργησε τον ίδιο πολιτισμό στα παράλια της Μικράς Ασίας με κέντρο την Τροία κι εξαπλώθηκε στην Θράκη και στη Μακεδονία, ο οποίος επηρέασε όλους τους λαούς της Ελλάδος.

Οι προϊστορικοί κάτοικοι της Θερμής ήταν αγρότες, ειρηνικοί και ζούσαν σε πέτρινα σπίτια, μη οχυρωμένα. Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι κατά τις ανασκαφές ξεχώρισαν πέντε πόλεις από τις οποίες οι τρεις ήταν σύγχρονες με την Τροία (περίπου από το 3.200 - 2.800 π.Χ.) ενώ οι άλλες δύο ήταν μεταγενέστερες της Τροίας (περίπου από το 2.800 - 2.400 π.Χ.). Η πέμπτη πόλη, υπό τον φόβο επιθέσεως από τα διάφορα φύλα λαών της Κεντρικής Μικράς Ασίας, οχυρώθηκε με προστατευτικό περίβολο και πύργους. Κατά το διάστημα της Τροίας II και συγκεκριμένα κατά το τελευταίο μέρος, η Θερμή εγκαταλείφθηκε. Κατοικήθηκε και πάλι στη μέση εποχή του Χαλκού και ως το 1.200 π.Χ. οπότε καταστράφηκε από πυρκαγιά. Ήδη από το 1.400 π.Χ. περίπου είχε δεχτεί το νησί μυκηναϊκή επίδραση και το τέλος της έχει ίσως κάποια σχέση με την εκστρατεία του Αχιλλέα στη νήσο (Ιλιάδα Θ', 660).

Είναι τόσο λεπτές οι διαφορές στην κεραμική μεταξύ των διάφορων εποχών του Χαλκού (γκρίζα και κόκκινα τροχηλατά αγγεία) που μας δείχνουν ότι δεν υπάρχει καμία αλλαγή φυλής ή πολιτισμού. Αλλά και η συγγένεια μεταξύ των κατοίκων της Θερμής κατά την εποχή του χαλκού και των κατοίκων της πρώιμης εποχής είναι σχεδόν ολοφάνερη (όμοιοι τύποι σπιτιών, όμοια εργαλεία) παρόλο ότι η κόκκινη και η γκρίζα κεραμική είναι κάτι το καινούριο στη Λέσβο. Το πιο πιθανό, κατά τους αρχαιολόγους, είναι ότι εξακολουθούσαν να έχουν την κυριαρχία τα πρώιμα φύλα παρόλο των ξένων επιδράσεων. Το ίδιο δείχνει να συμβαίνει και στους άλλους προϊστορικούς συνοικισμούς. Το πρόβλημα γίνεται πιο δύσκολο διότι, σύμφωνα με τις έρευνες, τα γκρίζα και κοκκινωπά αγγεία συνεχίζονται και στους γεωμετρικούς αλλά και στους αρχαϊκούς χρόνους, χωρίς να υπάρχει διακοπή από την εποχή του Χαλκού, όπου αποκαλύπτεται από τη μερική ανασκαφή της αρχαίας Άντισσας.

Νέες ανασκαφές στον προϊστορικό συνοικισμό του Κουρτιρίου στον κόλπο της Καλλονής, μας δείχνουν ότι άνθρωποι κατοικούσαν το νησί από τους νεολιθικούς χρόνους έως τους γεωμετρικούς χρόνους συνεχώς. Στην Μυτιλήνη δε, η δύναμη της οποίας στους κλασσικούς χρόνους συνδέεται από μερικούς επιστήμονες με την εξάπλωση των αιολικών φύλων και στο σημαντικότερο αιολικό ιερό του νησιού στην Κλοπέδη, θα δώσουν ίσως την λύση στο πρόβλημα της εγκατάστασης του ελληνικού στοιχείου στη νήσο της Λέσβου.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Αρχαίοι Χρόνοι

Οι αρχαιότεροι συνοικισμοί ανάγονται από την Δ' χιλιετηρίδα π.Χ. (3.300π.Χ.) ο δε πολιτισμός τους συνδέεται άμεσα με τον Τρωαδικό. Οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού ήταν άποικοι Πελασγικών και Αιολικών φύλων. Ως Πελασγικοί οικιστές αναφέρονται οι: Ξάνθος ο Τριόπου από την Λυκία από τον οποίο ιδρύθηκε η αρχαία πόλη Ξάνθοκαι ονόμασαν την νήσο Πελασγία, και ο Πύλαιος από τον οποίο πήρε το όνομά του το όρος Πυλαίου.

Από τα κατάλοιπα του Πελασγικού επικοισμού δόθηκαν τα ονόματα της νήσου: Ίσσα (συγγενής λέξη με την πόλη Λάρισα), η πόλη Μέταον από τον Πελασγό ήρωα Μέτα και το όνομα των βράχων Λαρισσαίες Πέτρες στο τοπωνύμιο Λάρσος στο οποίο υπήρχε πιθανώς πελασγική ακρόπολη.

Παλαιότεροι ερευνητές συνέδεσαν το πελασγικό συνοικισμό με τον Μάκαρα από την Αχαΐα ο οποίος ήρθε στο νησί με τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα και καταλαμβάνοντας τα νησιά Χίος, Σάμος, Κώς, Ρόδος κ.ά.(Μακάριοι νήσοι). Συνέβησαν αιολικοί αποκλεισμοί από τα μέσα της Β' χιλιετηρίδας π.Χ., οι οποίοι συνδέονται με την εξάπλωση των Αχαιοαιολέων (ΙΔ' αιώνα π.Χ.) και τον αναγκαστικό εκπατρισμό στην ηπειρωτική Ελλάδα κατά την κάθοδο των Δωριέων (ΙΒ αιώνας π.Χ.).

Κατά τους μύθους διακρίνονται δύο ομάδες οικιστών: από τον Μάκαρα και από τον Ορέστη. Στην Ιλιάδα η νήσος αποκαλείται ως Μάκαρος εδος. Πλούσιοι οι μύθοι που πλαισιώνουν αυτόν και το νησί.

Σύζυγοί του ήταν οι: Λέσβος, Μυτιλήνη (η οποία ήταν ή μητέρα του, ή μαμή του, ή κόρη του) και η Άντισσα (φερόμενη ως κόρη του). Παιδιά του, από τα οποία πήραν τα ονόματά τους οι σημερινές πόλεις του νησιού, Αγαμήδη, Άντισσα, Αρίσβη, Ερεσσός, Ίσσα, Μήθυμα, Μυτιλήνη και Πύρρα. Γαμπροί του: ο σύζυγος της Μήθυμας Λεπέτυμνος (από τον οποίο πήρε το όνομά του και το ομώνυμο βουνό) και ο σύζυγος της ίδιας ή της Μυτιλήνης ή Μακαρίας Λέσβος, γιατί έχει γραφτεί ότι: "κατά τι πυθόχρηστον μεθ' οικητόρων πλεύσας τη τε νήσον Λέσβον ωνόμασι και τους λαούς Λεσβίους προσηγόρευσε". Τέλος εγγονός του ο γιός της Μυτιλήνης Μύτων, οικιστής της πρωτεύουσας του νησιού.

Σύμφωνα με άλλους μύθους, πρώτος αποικιστής της Λέσβου ήταν ο Ορέστης γιός του Πείσανδρου, ο οποίος έστειλε αποίκους από την Λακεδαιμονία.

Η ποικιλία των μύθων δείχνει ότι οι άποικοι ήταν από διάφορα μέρη της ηπειρωτικής Ελλάδας (Πελοπόννησος, Βοιωτία, Θεσσαλία, Μικρασία, Θράκη) και ο αιολικός αποκλεισμός του νησιού συντελέσθηκε έπειτα από αλληπάλληλες και μακροχρόνιες επιχειρήσεις. Σ' αυτούς τους αποκλεισμούς οφείλεται η περίφημη συγγένεια των Λεσβίων με τους Λακεδαιμόνιους και τους Βοιωτούς (Θουκυδίδης Γ' 2) και τη γλωσσική συγγένεια των Λεσβίων με τους Βοιωτούς και τους Θεσσαλούς.

Το νησί χρησιμοποιήθηκε ως σταθμός νέων Αχαιοαιολέων για τις εξορμήσεις τους προς τον Ελλήσποντο και την άλωση της Τροίας. Κατά τον Όμηρο βασιλιάς της Λέσβου ήταν ο Φόρβας, έπειτα κατακτήθηκε από τον Αχιλλέα. Κατά την άλωση της Λέσβου ο Αγαμέμνωνας είχε κρατήσει επτά όμορφες σκλάβες από τις οποίες έδωσε μια στον Αχιλλέα την κόρη του Φόρβαντος Διομήδη, με αποτέλεσμα να παραπονεθεί ο Αχιλλέας ότι το μερίδιό του ήταν πάντοτε μικρό και έπαιρνε το μεγαλύτερο βάρος του πολέμου (Τρωάδα Α 163, ΙΙ 28, Ι 664). Μετά τον Τρωικό πόλεμο, συναντώνται εδώ οι αρχηγοί (Διομήδης, Μενέλαος, Οδυσσέας) με θέμα την επιστροφή τους. Τότε έγινε και η πάλη των Οδυσσέα και Φιλομηλείδη, ο οποίος σκοτώθηκε. Ο μύθος λέει ότι η Λέσβος κατακτήθηκε και από την βασίλισσα των Αμαζόνων, Μύρινα, η οποία ίδρυσε κατά τον μύθο "Πόλιν Μυτιλήνην τη μετασχούση της στρατείας αδερφή" (Διόδωρο Γ' 55).

Αρχαίοι Χρόνοι

Ως προς τις σχέσεις των πόλεων - κρατών της Λέσβου δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου πληροφορίες εκτός του γεγονότος ότι τον 5ο αιώνα π.Χ. οι Μηθυμναίοι κατάκτησαν την Αρίσβη. Πάντως, όπως φαίνεται, όλες οι πόλεις κράτη του νησιού ήταν υποτελείς στους Μυτιληνιούς, διότι ο Ηρόδοτος σχεδόν αναφέρει όλους τους κατοίκους του νησιού ως "Μυτιληνιούς". Γύρω στο 608 - 606 π.Χ. οι Αθηναίοι υπό την αρχηγεία του στρατηγού Φρύωνα πέτυχαν την άλωση της πόλης Σιγείου, στην Τρωαδική χώρα, η οποία ήταν αποικία των Μυτιληναίων. Κατά τον πόλεμο μεταξύ των δύο πόλεων, ο αρχηγός των Μυτιληναίων, ο φιλόσοφος Πιττακός, μονομάχησε και σκότωσε τον Φρύωνα. Τελικά η λήξη του πολέμου έγινε έπειτα από παρέμβαση του Κορίνθιου Περίανδρου. Έπειτα έγινε και νέος Σιγειακός πόλεμος με αποτέλεσμα να χάσουν οι Μυτιληναίοι την αποικία. Περίπου σ' αυτή την εποχή εξαλείφθηκε και η τυραννίδα στη Μυτιλήνη.

Τύραννοι της Μυτιλήνης κατά σειρά ήταν οι: Πενθαλίδαι, Κλεανακτίδαι, Μεγαλάγυρος, Μέλαγχρος, Μυρσίλος. Εναντίον αυτών έδρασαν οι Μεγακλής και Σμέρδης όμως κι οι Πιττακός και Αλκαίος με τους αδελφούς τους Κίκιδος και Αντιμενίδα. Τότε ήταν που έγραψε ο Αλκαίος και τα "Στασιωτικά" του. Επακολούθησε επανάσταση των απλών πολιτών και των ευγενών, συνέπεσε ο Α' Σιγειακός πόλεμος και πήρε την ευκαιρία ο Πιττακός και έτσι έγινε "αι συμνητεία" δηλαδή αιρετός τύραννος για να καθαρίσει την κατάσταση. Η δικτατορική του στάση εξήγειρε τους συμπατριώτες του, μεταξύ αυτών και τους Αλκαίος και Σαμφώ, και επαναστάτησαν με αρχηγό τον Αλκαίο εναντίον του Πιττακού όπου και νίκησαν μετά απο δεκαετή εμφύλιο πόλεμο "εις τάξιν αναγών το πολίτευμα κατέθετο την αρχήν" και έγινε μοίρασμα της γης (Πιττάκειος γη).

Στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ. ο βασιλιάς Κράσος ανάγκασε όλους τους Μικρασιάτες σε "φόρου καταγωγήν" και μετά απο προτροπή του Πιττακού ή του Βιάντα, έκαναν την "Ξεινίην συνθηήκατο" με τους Λύδιους. Μάλλον στον Κύρο παρεδώθηκαν οι Λέσβιοι οικειοθελώς αφού πρόβλεψαν την επιδρομή του Πέρση στρατηγού Αρπάγου και στρατεύτηκαν εναντίον της Λυκίας. Το 570 π.Χ. ήταν οι μόνοι Αιολείς που συμμετείχαν στον εμπορικό σταθμό Ελληνιον στην Αίγυπτο. Το 550 π.Χ. συμμετείχαν στην εκστρατεία των Μιλήσιων για την κατάληψη της Σάμου, όμως ηττήθηκαν και οι Μυτιληναίοι υποχρεώθηκαν να σκάψουν την τάφρο γύρω από την πόλη - κράτος Σάμο.

Το 527 - 526 π.Χ. συμμετείχαν στην εκστρατεία εναντίον της Αιγύπτου. Το 512 π.Χ. βοήθησαν τον Πέρση Οτάνη στην εκστρατεία του εναντίον της Λήμνου και Ίμβρου και το 513 π.Χ. τον Δαρείο εναντίον των Σκύθων. Τότε ήταν που ο Κώης έγινε τύραννος της Μυτιλήνης με την βοήθεια των Περσών. Απόπειρα στάσης έγινε το 499 π.Χ. η οποία έληξε ανεπιτυχώς. Στην ναυμαχία της Μυκάλης το 479 π.Χ. οι Λέσβιοι συμμετείχαν με 40 πλοία, οι οποίοι αυτομόλησαν από το στρατόπεδο των Περσών στο στρατόπεδο των Ελλήνων, πράγμα το οποίο έθεσε σε κίνδυνο το νησί να γίνει αποικία των Ελλήνων ως επικαρπία.

Πελοποννησιακός πόλεμος

Στην Αθηναϊκή συμμαχία συμμετείχε το νησί μόνο στην ναυτική δύναμη. Έτσι συμμετείχε στις εκστρατείες εναντίον της Σάμου (441 - 440 π.Χ.), της Τραγίας και στην δεύτερη εκστρατεία εναντίον της Τραγίας. Τότε έγινε και η συμφωνία μεταξύ των Μυτιληναίων και των Φωκίδων για κοπή κοινού νομίσματος.

Στην αρχή του Πελοποννησιακού πολέμου οι Μυτιληναίοι ήταν με το μέρος των Αθηναίων, με αποτέλεσμα να τους υποστηρίξουν με 50 πλοία κατά την εκστρατεία της Επιδαύρου και εναντίον της Ποτίδαιας (429 π.Χ.). Το καλοκαίρι του 428 π.Χ. πραγματοποιήθηκε αποστασία με την βοήθεια των Βοιωτών εκτός των Μηθυμναίων (Θουκυδίδης ΙΙΙ 2.1). Μετά από αυτό το γεγονός το νησί γίνεται κέντρο επιχειρήσεων και από τα δύο στρατόπεδα. Το γεγονός πάντως είναι ότι από τον Πελοποννησιακό πόλεμο εμφανίστηκαν στο προσκήνιο κι άλλες πόλεις - κράτη του νησιού, όπως είναι η Μήθυμνα.

Τον Ιούνιο του 427 π.Χ. η Μυτιλήνη υπέκυψε στους Αθηναίους με αποτέλεσμα να τιμωρηθούν σκληρά: διαίρεσαν ολόκληρη τη χώρα, εκτός από τη Μήθυμνα, σε 3.000 κλήρους, από τους οποίους 300 αφιερώθηκαν στους θεούς και οι υπόλοιποι σε Αθηναίους κληρούχους. Το καθεστώς αυτό διήρκεσε έως το 412 π.Χ. οπότε και οι Μυτιληναίοι επιχείρησαν χωρίς επιτυχία ν' απαλλαγούν από τους Αθηναίους. Από το 405 π.Χ. έως το 402 π.Χ. εγκαταστάθηκε στη Λέσβο δεκαρχία υπό την Σπάρτη μετά από την ήττα των Αθηναίων στον Αιγός Ποταμό και το γεγονός του ότι ο στρατηγός Λύσανδρος κυριεύει όλες τις πόλεις - κράτη του νησιού.

Δ' αιώνας π.Χ. και Αλεξανδρινοί Χρόνοι

Το καθεστώς της Σπάρτης επιβλήθηκε έως το καλοκαίρι του 392 π.Χ. οπότε και έγινε η ναυμαχία της Κνίδου κι η Λέσβος πέφτει ξανά στα χέρια των Αθηναίων. Το 387 π.Χ. συνάπτεται η Ανταλκίδειος Ειρήνη και η Λέσβος γίνεται αυτόνομη αλλά αυτό μόνο για δυο χρόνια, γιατί πέφτει και ξανά στα χέρια των Λακεδαιμόνων το 385 π.Χ. και το 369 π.Χ. ξανασυμμετέχει στη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία.

Το 357 π.Χ. και κατά το συμμαχικό πόλεμο, υποτάσσεται στους Πέρσες και εγκαθίσταται ολιγαρχικό πολίτευμα. Εκείνη την εποχή έρχεται ο Τύραννος Κάμμης και εξορίζει τον αρχηγό των Μυτιληναίων Αγήνωρ χάρη στον οποίο έγραψε ο Ισοκράτης την 8η επιστολή του.

Το 334 π.Χ. οι Μυτιληναίοι, αφού έχουν επαναστατήσει εναντίον της ολιγαρχίας, συνάπτουν συμφωνία με τον Μέγα Αλέξανδρο τον οποίο βοηθούν ναυτικά καθώς και καταλαμβάνουν υψηλές διοικητικές θέσεις όπως π.χ. οι Ερίγνος και Λαομέδων. Το 333 π.Χ. βρίσκουν την ευκαιρία οι Πέρσες και καταλαμβάνουν την Λέσβο εγκαθιστώντας πάλι την αριστοκρατία. Εκδιώχθηκαν οι Πέρσες όμως με πολιορκία με αρχηγό τον Ηγέλογο.

Το 264 π.Χ. έρχεται στα χέρια των Πτολεμαίων στον οποίο την τιμή ιδρύθηκε το "Πτολεμαίων" στην Ερεσό καθώς γυμνικούς και άλλους αγώνες. Περίπου αυτή την εποχή Αιτωλού πειρατές λεηλατούν τη Λέσβο με αποτέλεσμα το 220 π.Χ. να συνάψουν συμφωνία με Αιτωλούς με αποτέλεσμα να μην φυλακίζονται πια Μυτιληναίοι καθώς και να ελευθερωθούν οι φυλακισμένοι.

Το 190 π.Χ., κατά τον πόλεμο μεταξύ Ρωμαίων και Συρίων, καταλήφθηκε η Λέσβος από τον Αντίοχο Γ'. Κατά το Μακεδονικό πόλεμο (172 - 168 π.Χ.) οι Αντισσαίοι παρέχουν άσυλο στο ναύαρχο των Περσών Αντήνορα, κατά τη λήξη του πολέμου και με νικητές τους Ρωμαίους, κατέλαβαν το νησί και για ποινή κατέστρεψαν ολοσχερώς την Μήθυμνα.

Ναυτιλία, Αποικίες, Δημόσιος βίος, Μετρολογία, Λατρεία, Ηθη

Ναυτιλία: Πλήν από τη μεγαλύτερη ανάπτυξη της αμπελοουργίας μεγάλη ανάπτυξη στην Λέσβο είχε και η ναυτιλία. Σύμφωνα με την Μυθολογία, το νησί είχε επαφή με τα άλλα νησιά (Χίος, Σάμος, Λήμνος κ.ά.) κι έτσι η Ιστορία της Λέσβου είναι συνδεδεμένη με τυχοδιωκτικά ταξίδια, ναυτικές συμμαχίες και πολέμους.

Αποικίες: Πολλοί ήταν οι Λέσβιοι που πολέμησαν π.χ. Αντιμένιδες, Χάραξος κ.ά. Ολόκληρη η απέναντι ακτή της Μικράς Ασίας ήταν γεμάτη από αποικίες που εγκαταστάθηκαν πρώτοι Λέσβιοι ώστε να καλείται "Μυτιληναίων Αιγιάλειος". Μερικές ήταν Άντανδρος, Αταρνεύς, Άττεα, Ηράκλεια, Κορυφαντίς, Πιτάνη, Αχιλλειον, Ροΐτειον, Σίγειον, Άσσοσ, Θήβη και άλλες. Πάντως όλες αυτές οι αποικίες κατελήφθηκαν από άλλες πόλεις - κράτη και προπάντων κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο.

Δημόσιος βίος: Η μορφή των λεσβιακών πολιτευμάτων ήταν ανάλογα με ποιά μερίδα επικρατούσε (μηδίζοντες, αττικίζοντες, λακωνίζοντες κ.λ.π.). Τα πιο αντιπροσωπευτικά όργανα ήταν η Βουλή και η Εκκλησία του Δήμου. Πρώτος αξιωματούχος ήταν ο Βόλλαρχος ενώ άλλα αξιώματα ήταν το πρυτανικό και το στρατηγικό (στρόταγος). Δημόσια υπουργήματα ήταν κι οι αγορανόμος, αρχίατρος, γραμματέας, δογματογράφος, εξεταστής, επόπτης, ταμίας, φίσκος, η εκδικία, η νομοφυλακία, η παιδονομία κ.λ.π. Παρόλο που οι ακριβείς έννοιες αγνοούνται δεν ήταν τα ίδια αξιώματα για όλες τις πόλεις - κράτη της Λέσβου.

Αξιώματα πανηγυρικού χαρακτήρα ήταν κι οι: αγωνοθέτης, γυμνασιάρχης, δρομαγέτος, ιεροκήρυκας κ.λ.π. Για το δίκαιο δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες, αλλά ονόματα διαφόρων νομοθετών υπάρχουν, όπως οι: Μάκαρας, Πιττακός και Ποτάμωναs.

Μετρολογία: Γνωστές μονάδες μήκους ήταν η δάκτυλος, η παλιστή κι ο πήχης Επιφάνειας το σύζρον, ο μόρος και το ημίμορον. Δια τη μέτρηση υγρών ο ξέστης και η λάγηνος. Δια την μέτρηση στερεών ο μόδιος και ο πενταμναίος. Νομίσματα: χρυσοί στατήρες, δραχμές και δηνάρια.

Μέτρηση χρόνου: έτη, πρύτανεις.

Γνωστοί μήνες: Απολλώνιος, Διονύσιος, Πτολεμαίος, Θεοδαισιος, Κορύδιος, Πανθήιος, Πομπήιος, Φράτιος, Αγερόνιος, Ομολόϊος, δηλαδή αναφέρονται στις λατρευτικές τελετές.

Λατρεία: Προεξέχων θέση είχε ο Απόλλωνας ως Ναπαίος (απ' αυτόν πήρε το όνομά του το σημερινό χωριό Νάπη) και Μαλοείς. Υπήρχαν πολλοί αρχαίοι ναοί, όπως της Άρτεμις, του Δία, του Ποσειδώνα, του Πλούτωνα. Προς τιμήν της Δήμητρας και της Περσεφόνης γίνονταν μυστήρια. Υπήρχε Ασκληπιείον.

Ηθη: Η διάδοση της πορνείας ήταν πολύ μεγάλη στην Λέσβο καθώς επίσης μεγάλη διαδόση είχαν τα αφροδίσια νοσήματα, ώστε να λέγεται "παρά Λεσβίοις πρώτον η γυνή έπαθε". Στην Μήθυμνα μάλιστα, της οποίας οι κάτοικοι "το κατακλείσθαι και λίνειν" γνώριζαν και είχαν πληρωθεί μαστροποί οι οποίοι εξολοθρεύτηκαν από τον Τύραννο Κλεομένη. Μεγάλη έκταση είχαν πάρει ακόμα η ομοφυλοφυλία μεταξύ των γυναικών ώστε οι Λεσβίες να αποκαλούνται "αρρενοποιοί γυναιξί πλησιάζουσι ώσπερ άνδρες" και ιδίως λέγεται για την Σαυφώ, (άλλωστε η λέξη "λεσβιάσαι" σημαίνει πλησιάζεις παράνομα) και ο αιδιολειχισμός ώστε παρομοιώδες να σημαίνει "λεσβιάσαι αισχρώς μολύνει το στόμα". Πάντως η αττική κωμωδία ήταν πολύ αναπτυγμένη στην Λέσβο και αυτά τα ήθη ενδέχεται να προήλθαν από ασιατικά φύλα.

Ρωμαϊκή Εποχή

Το 88 μ.Χ. η Λέσβος καταλαμβάνεται από τους Ρωμαίους. Ο Κικέρωνας είπε στην Σύγκλητο ότι "η Μυτιλήνη είναι πόλη λαμπρή για τη φύση και τη θέση της και την πρόσοψη των κτηρίων της, με αγρούς τερπνούς και εύφορους".

Το 62 μ.Χ. επισκέπτεται τη Λέσβο ο Πομπήιος. Λόγω της φιλίας του με τον λέσβιο ιστορικό Θεοφάνη, δίνει αξιώματα, αγαθά και αυτονομία στη Λέσβο. Το 48 μ.Χ., έπειτα από τη μάχη των Φαρσάλων, ο Πομπήιος επισκέπτεται για δεύτερη φορά τη Λέσβο, όπου παίρνει την γυναίκα του και το γιό του και πηγαίνουν στην Αίγυπτο, όπου και δολοφονείται. εκείνη την περίοδο ο Λεσβώναξ, ο οποίος ήταν σοφιστής και ρήτορας και ο πατέρας του οποίου ήταν ο επίσης ρήτορας Ποτάμωνας, ακμάζει. Επίσης ακμάζουν οι ρήτορες Λεσβοκλής, ο επιγραμματικός ποιητής Κριναγόρας, τον οποίο ο Στράβωνας θεωρούσε ως έναν από τους μεγάλους της Μυτιλήνης. Επίσης ο Κριναγόρας ήταν πρεσβευτής της Ρώμης στη Μυτιλήνη κι επέτυχε πολλά προνόμια από τον Ιούλιο Καίσαρα.

Το 52 μ.Χ. επί Τιβέριου Κλαύδιου, η Λέσβος δέχεται το χριστιανισμό από τον Απόστολο Παύλο. Το 70 μ.Χ ο αυτοκράτορας Βεσπασιανός καταργεί την αυτονομία και τα προνόμια που είχαν παραχωρηθεί στη Λέσβο και γίνεται ξανά απλή ρωμαϊκή επαρχία όπως στα χρόνια του Αδριανού, ο οποίος αποκτά τα προηγούμενα προνόμια.

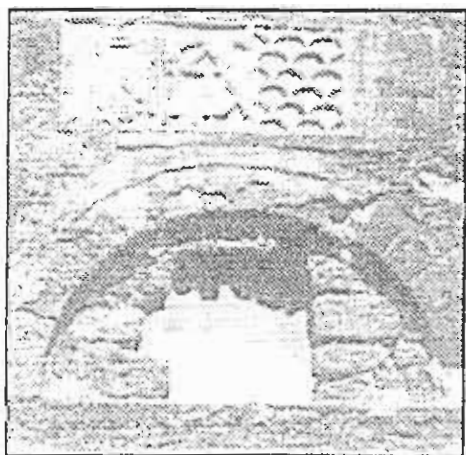
Βυζαντινή Εποχή

Με τη διαίρεση του Ρωμαϊκού Κράτους η Λέσβος περιλαμβάνεται στο Ανατολικό η Βυζαντινό Κράτος. Οι Βυζαντινοί παραμελούν την Λέσβο. Το νησί το χρησιμοποιούν όπως και οι Ρωμαίοι σαν τόπο εξορίας ή τόπο απομόνωσης ανεπιθύνητων προσώπων, όπως για παράδειγμα την ειρήν την Αθηναία, το Συμεών Μάγιοιρον και τον Κωνσταντίνο Θ' τον Μονομάχο. Από το 851 η Λέσβος δεχεται επιδρομές από τους Σαρακηνούς. Το 1085 απελευθερώνεται από τους Βυζαντινούς. Επιδρομές γίνονται και από τους Σλάβους. Γίνονται λεηλασίες από τους Ενετούς και τους Σταυροφόρους. Διαδοχικά περνά από το κράτος των Λατίνων και της Νίκαιας. Τελικά το 1261 γίνεται Βυζαντινή Επαρχία. Το 1354 ο Φραγκίσκος Γατελούζος παντρεύεται την αδερφή του Αυτοκράτορα Ιωάννη Παλιολόγου, Μαρία, και του δίνεται προίκα η Λέσβος.

Φραγκοκρατία

Από τη πρώτη στιγμή δείχνει για την ευπρέπεια των κατοίκων του νησιού καθώς και για το εμπόριο, τα γράμματα και τις τέχνες. Κι έτσι ξεκινά η δυναστεία των Γατελούζων στη Λέσβο. Φραγκίσκος Α' Γατελούζος (1354 - 1376), Ιάκωβος (1376 - 1397), Φραγκίσκος Β' (1397 - 1401), Δορίνος (1401 - 1449), Δομίνικος ή Κυρικάκος (1449 - 1459) και ο Νικόλαος. Όλοι οι Γατελούζοι συμπεριφέρθηκαν με ειλικρίνεια και με ανεπιθροισκεία προς τους κατοίκους κι έτσι ελάχιστη επιρροή είχε η εξουσία τους στην ζωή των Λεσβίων. Με τη διπλωματία τους και την εξωτερική πολιτική και τις επιγαμίες τους έγιναν ισχυρότεροι κι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο Αιγαίο.

Το 1373 γίνεται η ανακαίνιση του φρουρίου της Μυτιλήνης. σχετική είναι η εντοιχισμένη επιγραφή στη μεγάλη πύλη. Ας σημειωθεί ότι το φρούριο της Μυτιλήνης είναι το μεγαλύτερο σ' ολόκληρη την Βαλκανική χώρα. Το 1401 καταστρέφεται η Λέσβος από σεισμό και σκοτώνεται ο Φραγκίσκος Β' Γατελούζος κάτω από τα ερείπια του ανακτόρου του.

Το οικόσημο της δυναστείας των Γατελούζων στην Λέσβο, στο κάστρο της Μυτιλήνης.

Το 1445 ο Βούλγαρος εξομότης Μπάλτα Ογλού λεηλατεί τη Λέσβο και καταστρέφει την Καλλονή, η οποία βρισκόταν σε οικονομική άνθιση. Το 1459 δολοφονείται ο Δομνίκος Γατελούζος και ηγεμόνας του νησιού αναλαμβάνει ο αδελφός του Νικόλαος.

Τουρκοκρατία

Το 1462 η Λέσβος καταλαμβάνεται από τον Σουλτάνο Μωάμεθ Β' τον Πορθητή.

Από την 1η Σεπτεμβρίου 1462 άρχισε η πολιορκία της Μυτιλήνης κι από ξηρά κι από θάλασσα. 2.000 Γενίτσαροι, 129 πλοία, 45 φορτηγά και πολύ πεζικό, εναντίον 5.000 μαχητών και 15.000 άμαχων. Η καταστροφή που ακολούθησε ήταν φοβερή. Όλοι οι νέοι και οι νέες στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη και πάνω από το 40% του πληθυσμού εξοντώθηκε. Κατά την Τουρκοκρατία νεκρώθηκαν τα πάντα στο νησί. Μονάχα η Εκκλησία αγωνίζεται για να ανατινάξει ό,τι άφησε ο τουρκικός φανατισμός. Το ρόλο αυτό έπαιζαν τα μοναστήρια.

Τα μοναστήρια και οι εκκλησίες είναι το φως μέσα στο σκοτάδι της τουρκικής βαρβαρότητας και αμάθειας. Εκεί λειτούργησαν και τα κρυφά σχολειά κι άνοιγε ο δρόμος για τη λευτεριά. Ακόμη και κατά την εποχή της τουρκοκρατίας (1462 - 1912) λεηλατούν την Μυτιλήνη Ενετοί και Ρώσσοι. Η Λέσβος χρησιμοποιείται ως τόπος εξορίας Οικουμενικών Πατριαρχών και επιφανών Τούρκων.

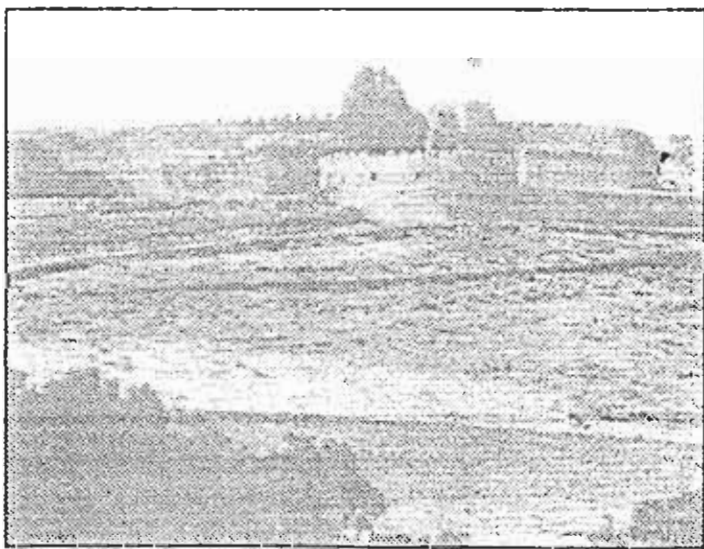
Το 1667 ο Βοεβόδας Εμπού Μπεκήρ επισκευάζει το φρούριο της Μυτιλήνης. Το 1757 οι Τούρκοι επισκευάζουν το φρούριο του Σιγρίου με τα χρήματα των κατοίκων της περιοχής και του Μοναστηριού "Το Υψηλό" ύστερα από έκτακτη φορολογία. Το 1771 ο ρωσικός στόλος πυρπόλησε στο λιμάνι της Μυτιλήνης τουρκικά σκάφη και βομβάρδισε το φρούριο. Σε αντίποινα οι Τούρκοι εκτέλεσαν πολλούς χριστιανούς και κακοποίησαν τον εξόριστο Πατριάρχη Μελέτιο. Το 1772 ο Γαζής Χασάν Πασάς Τζεζαεφλής χρησιμοποιεί πηγαία νερά για την ύδρευση της Μυτιλήνης. Το 1768 - 1774 η Λέσβος χρησιμοποιείται ως προπύργιο του Ελλήσποντου στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο.

Με την υπογραφή της συνθήκης Κιουτσούκ - Καϊναρτζή το 1774 ακμάζει στη Λέσβος το εμπόριο και υπάρχει συνεχής επαφή με τις παροικίες του Ελληνισμού στο εξωτερικό.

Η Λέσβος έμεινε υπό την τουρκική κατοχή έως το 1912. Από το 1462 έως το 1912 η Λέσβος δέχτηκε επιδρομές από τους Ενετούς, Γάλλους, Ιωαννίτες της Ρόδου, Σαρακηνούς. Φυσικά αυτές οι επιδρομές είχαν τις συνέπειες τους όπως η ερήμωση χωριών (για παράδειγμα Κύδωνα, Πόλυγειρο κ.ά.) εξισμαλίστηκε ο Κλαπάδος. Ακόμη εκείνη την εποχή έγινε και ο αποικισμός των Μυτιληνίων της Σάμου από τον Κιλίτς Πασά. Κατά την τουρκοκρατία η Λέσβος αποτελεί "σαντζάκιο" του ναυάρχου,

διοικητή των νησιών Αιγαίου. Έπειτα έγινε η έδρα του Ιου βιλαετιού των νήσων και μετά τον Ιταλοτουρκικό πόλεμο έδρα των βιλαετιών. Πρώτοι διοικητές ήταν αυτοί που διαχειρίζονταν τα οικονομικά του νησιού, οι "ναζίριδες".

Το νησί διαιρείται σε τρεις "ναζάδες": Μυτιλήνης, Μολύβου και Καλλονής. Οκτώ δήμοι "Ναχιέδες" υπήρχαν: Αγιάσος, Βασιλικά, Γέρα, Καλλονή, Μόλυβος, Μυτιλήνη, Πλωμάρι, Σίγρι. Συνολικά 90 χωριά υπήρχαν επίσημα. οι δήμαρχοι αυτών λέγονται ως το 1939 "κοτζαμπάσηδες" ενώ μετά "δημογέροντες" ή "προεστοί". Τα ρούχα που φορούσαν οι Μυτιληνιοί ήταν οι βράκες που κάλυπταν ίσα - ίσα το γόνατο, ζωνάρι, μαύρο πουκάμισο και μπλέ γιλέκο σταυρωτό.

Το φρούριο Μυτιλήνης επί Τουρκοκρατίας.

Επανάσταση - Απελευθέρωση

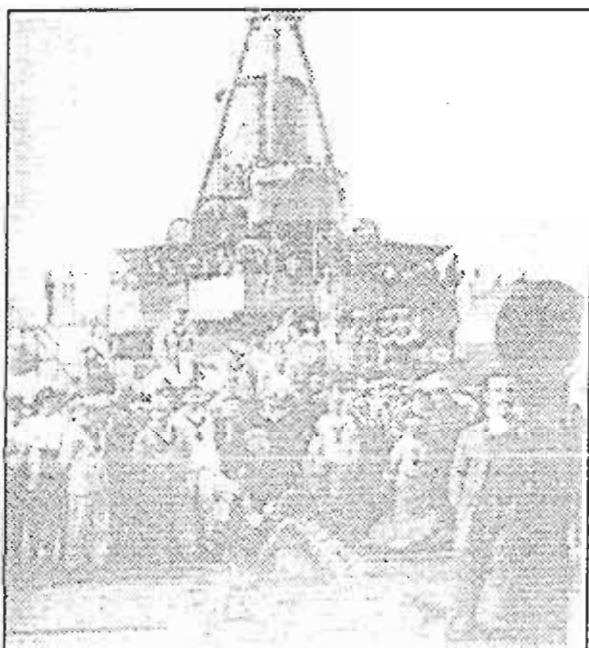
Το 1817 εμφανίζονται οι πρώτοι Φιλικοί: ο Παλαιολόγος και ο Γεώργιος Λεμονής, ο οποίος μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Εμμανουήλ Ξάνθο.

Το 1821 ο Δημήτρης Παπανικολής πυρπολεί στην Ερεσό την τουρκική φρεγάτα "Κινούμενο Όρος". Οι Τούρκοι σε αντίποινα επιδίδονται σε σφαγές χριστιανών που έμειναν στην ιστορία με το όνομα "Το μεγάλο τζουλούσι".

Η Λέσβος χρησιμοποιείται ως σταθμός - ορμητήριο και καταφύγιο του τουρκικού στόλου.

Το 1824 πνίγεται η επανάσταση από τους Τούρκους.

Το 1826 ο Μιαούλης νικά στα στενά της Μυτιλήνης τον τουρκικό στόλο και τον καταδιώκει μέχρι την Σμύρνη. Το 1850 καταστρέφονται σε μεγάλη έκταση οι ελαιώνες της Λέσβου και πολλοί είναι εκείνοι οι οποίοι αναγκάζονται να μεταναστεύσουν στις Μικρασιατικές ακτές.

Το θρυλικό Αθήρωφ. Ναυαρχίδα του Παύλου Κουντουριώτη.

Το 1867 καταστρέφεται η Λέσβος από σεισμό με θύματα 1.000 νεκρούς, χιλιάδες τραυματίες και τεράστιες υλικές ζημιές. Η Μυτιλήνη καταστρέφεται σχεδόν.

Το 1893 διορίζεται διοικητής της Λέσβου ο Φεβτζή Πασάς, ο οποίος επέκτεινε το οδικό δίκτυο.

Το 1905 η Μυτιλήνη βρίσκεται υπό διεθνή κατοχή.

Κορυφώνεται η πατριωτική δράση των Λεσβίων με κύριες εορτές τη Μυτιλήνη και το Πλωμάρι όπου πρωτοστατεί ο Μητροπολίτης Κύριλλος.

Το 1909 καταργείται το απολυταρχικό καθεστώς κι έχουμε την εκλογή των πρώτων Λεσβίων βουλευτών στη τουρκική βουλή.

Τελικά στις 8 Νοεμβρίου 1912 απελευθερώθηκε η Λέσβος από τον Ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη, που έρχεται με μοίρα του ελληνικού στόλου, με επικεφαλής το "Αβέρωφ".

Οριστικά η Λέσβος γίνεται ελληνική με τις συνθήκες Λονδίνου - Αθηνών το 1914.

Σύγχρονη Εποχή

Το 1922 δέχεται σημαντικό αριθμό από τους πρόσφυγες της Μικράς Ασίας.

Το 1923 παραχωρείται η Λέσβος στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη συνθήκη της Λωζάνης.

Στις 4 Μαΐου 1941 η Λέσβος καταλαμβάνεται από τους Γερμανούς κι ακολουθεί η Γερμανική Κατοχή.

Τελικά απελευθερώνεται και από τον τελευταίο κατακτητή της στις 10 Σεπτεμβρίου 1944.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, ΜΝΗΜΕΙΑ, ΤΕΧΝΗ

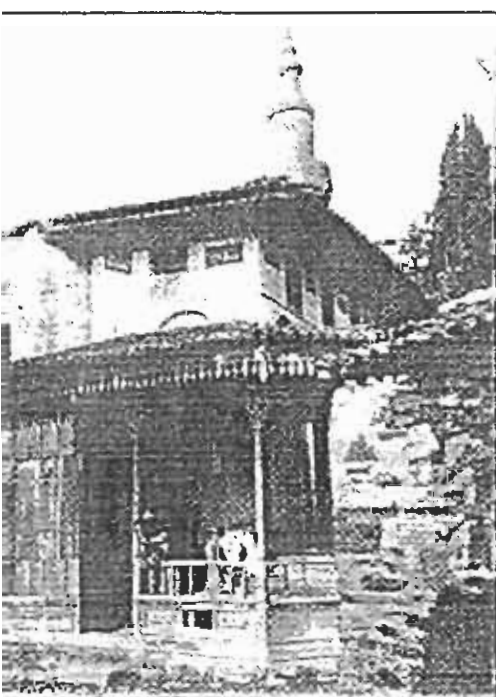
Σημαντικά ιερά αναφέρονται στην Λέσβο όπως του Ναπαίου Απόλλωνα, του Μαλλοέντος Απόλλωνα, το Ασκληπιείο στη Μυτιλήνη, της Θεορίας Αρτέμιδος στη Θερμή, του Ποσειδώνα στη Μυτιλήνη και στην Ερεσό, της Δήμητρας και της Περσεφόνης στη Μυτιλήνη, του Ηρακλή και του Δία στο Μόλυβο, του Διονύσου στην Άντισσα, στη Μυτιλήνη, στο Μόλυβο και στη Βρισά. Έχουν επισημανθεί κι άλλοι αρχαιολογικοί χώροι αλλά ελάχιστα ανασκαφές έχουν πραγματοποιηθεί. Το μοναδικό ιερό που έχει ανακαλυφθεί από το Δ. Ευαγγελίδη είναι αυτό στη Κλοπέδη, βορειοδυτικά της κοινότητας της Αγίας Παρασκευής, όπου σώζονται ερείπια δυο αρχαϊκών ναών.

Χριστιανικοί χρόνοι.

Ελάχιστα μνημεία της Βυζαντινής περιόδου σώζονται στην Λέσβο. Σημαντικότερες είναι οι βυζαντινές εκκλησίες της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Πύργους Θερμής, ο Άγιος Στέφανος στο Μανταμάδο και ο Ταξιάρχης στο Κάτω Τρίτος. Τμήματα της Παλαιολογείου εποχής σώζονται στα κάτσα Λέσβου, της Μυτιλήνης (θα αναφερθούν με λεπτομέρειες παρακάτω) και του Μολύβου, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είναι επί της εποχής Γατελουζών και Τουρκοκρατίας. Σώζονται και τα άλλα κάτσα της Λέσβου, όπως. Είναι το Οβρεόκαστρο στην Αρχαία Άντισσα, της Ερεσσού, της Καλλονής στην Αρχαία Αρίσβη το οποίο εγκαταλήφθηκε το 1757 όταν έγινε το νεώτερο στη Λέσβο στο Σίγρι.

Αξιόλογα δείγματα της τουρκοκρατίας είναι τα τζαμιά του Μεσαγρού της Γέρας και της Μυτιλήνης, οι ιδιόρρυθμοι πύργοι στη Θερμή και στη Μυτιλήνη και το σπίτι της Βαρελτζίδαινας στην Πέτρα.

Επίσης αξιόλογα μοναστήρια με πλούσια κειμήλια είναι του Λειμώνος, του Υψηλού, της Μυρσινιώτισσας, του Δαμανδρίου, της Περιβολής με ωραίες τοιχογραφίες μεταβυζαντινές. Παρόμοιες τοιχογραφίες σώζονται και στις εκκλησίες του Χριστού στα Παπιανά και του Αγίου Νικολάου στην Πέτρα. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αξιόλογες είναι οι μονές του Αγίου Ραφαήλ στις Καρνές Θερμής και του Ταξιάρχη στον Μανταμάδο. Γι' αυτές όμως τις μονές θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω.

Το τζαμί του Μεσαγρού Γέρας.

Λεπτομέρεια του Μιναρέ, μοναδικού ίσως στον κόσμο, από το γεγονός ότι το μισοφέγγαρο στην κορυφή του αντι να έχει το γνωστό άστρο του Μωάμεθ έχει τον χριστιανικό σταυρό.

ΑΡΧΑΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Πιπτακός ο Μυτιληναίος

Ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας, ο οποίος γεννήθηκε το 648 π.Χ. και πέθανε περίπου το 570 π.Χ. Ήταν έξυπνος και δραστήριος και τα ταξίδια που έκανε του έδωσαν πολλή μόρφωση και μεγάλη σοφία. Έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πολιτική ζωή της Μυτιλήνης. Μαζί με τους αδελφούς του μεγάλου ποιητή Αλκαίου ανέτρεψε την Τυραννίδα του Μελάγχρου και αποκατέστησε την Αριστοκρατία περίπου το 610 π.Χ. Η εγκαθίδρυση μιας νέας τυραννίδας από τον Μυρσίλο ανάγκασε τους αριστοκρατικούς μεταξύ των οποίων ήταν ο Πιπτακός και ο Αλκαίος, να καταφύγουν στην εξορία. Ο Πιπτακός όμως επέστρεψε στην Λέσβο και συνεργάστηκε με τον Μυρσίλο, γεγονός που κατηγορήθηκε από τους παλιούς του φίλους. Μετά από τον θάνατο του Μυρσίλου ο δήμος επέλεξε τον Πιπτακό ως αισυμνητή (590π.Χ.).

Άλλη έκδοση είναι ότι: όταν γίνονταν οι μάχες με τους Αθηναίους για την Τρωαδική Πόλη Σίγειο, όπως αναφέρει ο Στράβων, στρατηγός των Μυτιληναίων ήταν ο ίδιος ο Πιπτακός ο οποίος μονομάχησε και σκότωσε τον Αθηναίο στρατηγό Φρύωνα. Οι Μυτιληναίοι για να τον τιμήσουν τον ανακήρυξαν εισηρηνητή δηλαδή αιρετό τύραννο. Εδώ θα πρέπει να αναφέρω ότι πολλά νομίσματα που ανακάλυψαν οι αρχαιολόγοι έφεραν την επιγραφή "ΦΙΤ-ΤΑΚΟΣ".

Ο Πιπτακός στα δέκα χρόνια που κράτησε την εξουσία, κυβέρνησε συνετά, έντιμα και με φρονιμάδα κι επέβαλε μικρές μόνο μεταρρυθμίσεις στην νομοθεσία. Το 580 π.Χ. παραιτήθηκε από την αρχή και έζησε τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του ως ιδιώτης.

Μερικά από τα σοφά του αποφθέγματα είναι "Αναγκα δ' ουδέ Θεοί μάχονται" (στην ανάγκη δεν μπορούν να αντισταθούν ούτε οι Θεοί).

"Ο μέλλεις πράττειν, μη πρόλεγε· αποτυχών γαρ, γελεσθήση" (αυτό που πρόκειται να κάνεις, μην το προλέγεις, γιατί αν δεν επιτύχεις, θα γελοιοποιηθείς).

"Συγνώμη τιμωρίας κρείσσωνος" (η συγνώμη είναι ανώτερη από την τιμωρία).

Θεόφραστος

Λέσβιος φιλόσοφος, ο οποίος γεννήθηκε το 372 π.Χ. στη Ερεσό και πέθανε το 287 π.Χ. Έγινε στην αρχή μαθητής του Πλάτωνα και κατόπιν του Αριστοτέλη. Μάλιστα ο Αριστοτέλης τον υπέδειξε ως διάδοχό του στη διεύθυνση του "Λυκείου", την οποία θέση κράτησε για 34 χρόνια. Έζησε στην Αθήνα, εκτός από σύντομη περίοδο απομάκρυνσής του (307 π.Χ.) ύστερα από τη νίκη του Δημητρίου του Πολιορκητή και την αποκατάσταση της δημοκρατίας, οπότε είχαν κλείσει όλες τις φιλοσοφικές αθηναϊκές σχολές. Ήταν μέγας φιλόσοφος με μεγάλη ευγλωττία και φήμη πανελλήνια.

Πολλοί έρχονταν από όλα τα μέρη της Ελλάδος για να γίνουν μαθητές του. Ασχολήθηκε με την Φυσική, τη Φιλοσοφία και την Ηθική. Πάνω σ'αυτά συνέγραψε πλήθος έργων από τα οποία αποσπάσματα μόνο σώζονται: ένα εκτεταμένο απόσπασμα φυσικής, το "Φυτών αιτίαι" και το "Φυτών ιστορίαι" το "Περί αισθήσεων" από το οποίο προέκυψαν οι μεταγενέστερες δοξογραφίες.

Ο Θεόφραστος ενίσχυσε το χαρακτηριστικό, της αριστοτελικής σχολής, ενδιαφέρον για την πολυμάθεια, αν και χωρίς ιδιαίτερη πρωτοτυπία, με εξαίρεση τις αναλύσεις των υποθετικών και διαζευτικών συλλογισμών στη λογική. Κυρίως όμως έμεινε γνωστός από το έργο του "Χαρακτήρες", 30 τετριγραφές ανθρώπινων τύπων (φιλάργυρος, είρωνας, δεισιδαίμονας κ.ά) όπου ακολουθεί τα κρητήρια της αριστοτελικής ηθικής με το οποίο δημιούργησε ένα νέο πεζογραφικό είδος. Οι "Χαρακτήρες" του Θεόφραστου αποτέλεσαν τη βάση της συγγραφής ενός βασικού έργου του γαλλικού κλασικισμού (17ος αι. μ.Χ.) από το Λα Μπρυνιό.

Αρίωνας

Διάσημος μουσικός, κιθαρωδός και ποιητής. Γεννήθηκε στην Μήθυμνα τον 6ο π.Χ. αιώνα. Έζησε πολλά χρόνια στην Κόρινθο κοντά στον Τύραννο Περίανδρο. Ταξίδεψε στην Κάτω Ιταλία και Σικελία και νίκησε σε μουσικούς αγώνες. Όταν θέλησε να γυρίσει στην Κόρινθο, οι ναύτες του καραβιού τον έριξαν στην θάλασσα για να του πάρουν τους θησαυρούς του. Όμως κατά την παράδοση, ένα δελφίни απ' αυτά που μερικές φορές συνοδεύουν πλοία, τον πήρε στην ράχη του και τον έβγαλε στον Ταίναρο. Τελειοποίησε το διθύραμβο, ο οποίος, όπως τονίζει κι ο ίδιος, ήταν παλαιότερα "άσμα ταραχώδους και εξημμένης εμπνεύσεως". Ο Αρίωνας του έδωσε ρυθμική μορφή και συνοδευόταν από όρχηση.

Τέρπανδρος

Σπουδαίος μουσικός και λυρικός ποιητής. Γεννήθηκε στην Άντισσα το 676 π.Χ. Αρχικό καιρό έμεινε στην Σπάρτη, όπου νίκησε σε μουσικό αγώνα. Τον Τέρπανδρο τον θεωρούσαν θεμελιωτή της λυρικής ποίησης κι εφευρέτη της επτάχορδης λύρας και των κιθαρωδικών νόμων. Επίσης τελειοποίησε την κιθάρα προσθέτοντας στην τετράχορδη ως τότε, ακόμη τρεις χορδές.

Σαπφώ

Γεννήθηκε στην Ερεσσό της Λέσβου γύρω στα τέλη του 7ου αιώνα π.Χ. και πέθανε γύρω στα μισά του 6ου αιώνα π.Χ. στη Μυτιλήνη. Τα μοναδικά που ξέρουμε για την ζωή της ήταν ότι είχε μια κόρη, την Κλείδα, και τρεις αδερφούς από τους οποίους ο ένας εξορίστηκε στη Σικελία για μερικά χρόνια. Γνώρισε τον Αλκαίο ο οποίος την ονομάζει "μαυρομαλλούσα Σαπφώ, αγνή γλυκοφιλούσα". Στη Μυτιλήνη είχε συγκεντρώσει γύρω της έναν αριθμό κοριτσιών αφιερωμένων στη θεά Αφροδίτη, στα οποία δίδασκε τραγούδι, μουσική και χορό. Τέτοια κορίτσια έρχονταν κι από άλλες πόλεις όπως π.χ. από τη Μίλητο, τη Φώκεια, τη Γυάρο κ.ά. Τα άλλα ανήκουν στο θρύλο, όπως π.χ. ο ατυχής έρωτας της Σαπφούς, η οποία ήταν κοντή κι άσχημη, με τον ωραίο ναυτικό Φάωνα, που την έκανε ν' αυτοκτονήσει πέφτοντας στην θάλασσα από τα απότομα βράχια του ακροτηρίου της Λευκάδας, όπου υπήρχε ναός του Απόλλωνος Λευκάτα (θρύλο που επανέλαβαν πολλοί ποιητές).

Η διαμάχη μεταξύ των υποστηρικτών και των πολέμιων του ενός ή του άλλου θρύλου (όπως π.χ. του θρύλου για τις δήθεν σχέσεις της με τις μαθήτριάς της) έχει δημιουργήσει τη λεγόμενη "Sappho Frage" η "Σαπφικό πρόβλημα".

Πέρα όμως απ' όλα αυτά θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι στα ποιήματα της Σαπφούς υπάρχει η ένταση και η φλόγα της αισθηματικής φλόγας και της απόλυτης πραγματικότητας του έρωτα, η οποία είναι και το βασικό στοιχείο της Σαπφικής ψυχής. Η Σαπφώ έγραψε εννέα βιβλία, στην αιολική διάλεκτο, τα οποία χώρισαν οι μελετητές κατά την ελληνιστική περίοδο. απ' αυτά σώζονται μονάχα μια ολόκληρη ωδή καθώς και αποσπάσματα εκατοντάδων ποιημάτων. Έγραψε ποιήματα για την παρουσία ή απουσία τρυφερών κοριτσιών των οποίων η ομορφιά λάμπει σαν τη σελήνη και σβήνει το φως των άλλων αστεριών, ποιήματα για την αγάπη, ποιήματα για τα ωραία αντικείμενα. Οι περιφημότερες ωδές είναι: η ωδή προς την Αφροδίτη κι η ωδή στο έρωτα (έχουμε μίμηση της από τον Κάτουλλο).

Στην ποίηση της Σαπφούς, η ενότητα των μουσικών αξιών πραγματοποιείται χωρίς καμιά θεαματική υπερβολή και χωρίς ρητορικότητα που να διαταράσσει το τραγούδι τη συγκίνηση εκείνου που τα ξαναζει. Τα άπειρα πατυρολογικά ευρήματα που πλάτωναν τον κύκλο της λυρικής ποίησης της Σαπφούς, μας κάνουν να δικαιολογούμε ολοένα και πιο πολύ τον τιμητικό τίτλο που της είχαν δώσει οι αρχαίοι καλώντας την "Δέκατη Μούσα".

Σ' αυτό το σημείο σας παραθέτω τρά αποσπάσματα από ποιήματα της Σαπφούς.

Το πρώτο είναι το "Έχω μια κόρην όμορφη" αφιερωμένο στην κόρη της την Κλείδα, το δεύτερο είναι το "Προσευχή για τον αδελφό" αφιερωμένο στον αδελφό της που εξορίστηκε στη Σικελία και το τρίτο ποίημα έχει ως τίτλο "Σε άμουση γυναίκα".

Έχω μια κόρην όμορφη

*Έχω μια κόρην όμορφη
που με τα χρυσολούλουδα
παρόμοια είν' η μορφή της.
Η αγαπημένη μου η Κλείς.
Με τη Λυδία ολόκληρη
εγώ δεν την αλλάζω.*

Προσευχή για τον αδερφό

*Κυπρή μου εσύ, κι εσείς Νιρηίδες κάντε
γερός εδώ να μου 'ρθει ο αδερφός μου
κι όσα καλά η καρδιά του λαχταράει
όλα να γίνουν.*

*Τα πρωτινά του λάθη να τ' αφήσει
έτσι που να 'ναι πια η χαρά των φίλων
κι η πίκρα των εχθρών...
μα εχθρός κανένας πιά ας μη μας γίνει.*

*Κι ας το θελήσει να 'χει κι η αδερφή του
τιμή απ' αυτόν, και τα παλιά φαρμάκια,
που τα φερσίματά του την πότισαν,
να ξεχαστούνε.*

*Αχ άκουσέ με, θεά μου, αν σ' έχω ευφράνει
με τα τραγούδια ρίξε στα σκοτάδια
τις συμφορές και κάθε πλήξη διώξε
από κοντά μας.*

Σε άμουση γυναίκα

*Όταν νεκρή θα κείτεται, κανείς μ' αγάπη εσένα
δεν θα θυμάται πια
γιατί ποτέ δεν στόλισε τη ζήση σου κανένα
από τα ρόδα τα περικιά
κι έτσι άσχημη κι ωχρή σκιά ντυμένη το σκοτάδι
μέσα στους άδοξους νεκρούς θα τρυγυρνάς στον Αδη.*

Η μετάφραση των ποιημάτων ήταν των: Ε Ρούσσου, Θο. Στούρου και Π. Λεκατσά

Αλκαίος

Λυρικός ποιητής ο οποίος γεννήθηκε στη Μυτιλήνη γύρω στο 630 - 620 π.Χ. και πέθανε σε προχωρημένη ηλικία. Ο Αλκαίος έζησε σε μια δύσκολη εποχή για τις πόλεις κράτη οι οποίες αντιμετώπιζαν εσωτερικές διαμάχες εξαιτίας των διάφορων αριστοκρατικών γενών που ήθελαν να πάρουν την εξουσία ύστερα από την κατάρρευση της βασιλείας. Επειδή υπήρξε γόνος μεγάλης αριστοκρατικής οικογένειας, αναμίχθηκε έντονα και μακροχρόνια στην πολιτική ζωή της Μυτιλήνης. Ο Αλκαίος επιθυμούσε να περάσει η εξουσία σε ορισμένη μερίδα αριστοκρατών, ηγήθηκε μιας "εταιρείας" δηλαδή μιας μυστικής οργάνωσης προκειμένου να ανατρέψει τον τύραννο Μυρσίλο. Όλοι αυτοί οι αγώνες φαίνονται σ' όλα του τα ποιήματα. Συμμετείχε στον πόλεμο για την κατοχή του Σιγείου. Έγινε εχθρός του Πιπτακού όταν εκείνος εγκατέλειψε τον αγώνα που είχαν αρχίσει μαζί και συνεργάστηκε με τον τύραννο Μυρσίλο, αν και φαίνεται ότι είχαν και προσωπικές διαφορές.

Δυο φορές εξορίστηκε ο Αλκαίος: την πρώτη στην Πύρρα της Λέσβου και τη δεύτερη έξω από το νησί με αποτέλεσμα να αρχίσει τα ταξίδια και να φτάσει ως την Αίγυπτο. Από το ποιητικό του έργο οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι το έχουν διακρίνει σε 10 βιβλία, σώζονται μονάχα λίγα αποσπάσματα (περίπου 200). Έγραψε ποιήματα για τους πολιτικούς αγώνες (στασιωτικά), ύμνους για τους θεούς και σκόλια (συμποσιακά ποιήματα).

Η ποίησή του χαρακτηρίζεται από την καθαρότητα, τη φλογερότητα, τον έντονο ευδαιμονισμό. Δημιούργησε ιδιαίτερο λυρικό μέτρο που έχει το όνομά του: αλκαϊκή στροφή.

Ο Αλκαίος, όπως και η σύγχρονή του Σαπφώ, υμνήθηκαν πολύ και θαυμάστηκαν από τους αρχαίους κι επηρέασαν την αρχαϊκή ελληνική ποίηση. Χαρακτηριστικό της δημοτικότητας που είχε η ποίησή του στην Αττική είναι το γεγονός ότι απεικόνισαν την μορφή του, πολλές φορές μαζί με την Σαπφώ σε αττικά αγγεία. Μεγάλος θαυμαστής του Αλκαίου αλλά και μιμητής σε ορισμένα σημεία, υπήρξε ο μεγάλος Λατίνος ποιητής Οράτιος.

Σ' αυτό το σημείο σας παραθέτω δυο ποιήματα του Αλκαίου: "Το Αγριοκαίρι" και το "Πολέμα τ' Αγριοκαίρι" σε μετάφραση του Θρ. Σταύρου.

Αγριοκαίρι

*Τι ανέμων ταραχή ειν' αυτή δε νιώθω
κυλάει το κύμα δώθε, κείθε, ολούθε,
κι έμας στη μέση, με το μαύρο πλοίο
μακριά μας σέρνει.*

*Τ' αγριοκαίρι βαριά μας πολεμάει
μες στις σεντίνας τα νερά είν' η βάση
του καταρτιού, και το πανί, σκισμένο
κουρέλι ειν' όλο.*

τα σκοινιά έχουν λακάρει...

Πολέμα τ' αγριοκαίρι

*Ο Δίας ρίχνει βροχή, βαρύς χειμώνας
από τον ουρανό, τα ρέματα έχουν παγώσει
(και τα δέντρα μες το λόγχο το βάρος
δεν μπορούν πιά να σηκώσουν).*

*Πολέμα τ' αγριοκαίρι, ξύλο ρίχνε
στη φωτιά, βάξε μπόλικο κρασάκι
γλυκόπιτο, και γέρνε το κεφάλι
στο μαλακό σου απάνω μαξιλάρι.*

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ 19ου & 20ου ΑΙΩΝΑ

Βενιαμίν ο Λέσβιος

Γεννήθηκε το 1762 στο Πλωμάρι της Λέσβου και πέθανε το 1824 στο Ναύπλιο. Υπήρξε ένας από τους κύριους εκπροσώπους του ελληνικού διαφωτισμού και ανακηρύχθηκε ως ένας από τους διδάσκαλους του γένους. Τα πρώτα γράμματα τα διδάχτηκε στο Πλωμάρι και μετά έγινε μοναχός στο Άγιο Όρος. Με τις επιδόσεις του συμπαθήθηκε από τον Σχολάρχη της Σχολής των Κυδωνιών, ο οποίος τον έστειλε στα πανεπιστήμια του εξωτερικού όπου σπούδασε φυσική, μαθηματικά και αστρονομία. Το 1798 πηγαίνει στις Κυδωνίες όπου γίνεται καθηγητής της Σχολής των Κυδωνιών, θέση που κράτησε ως το 1812.

Επηρεασμένος από τους εμπειρικούς φιλοσόφους και τις νέες ιδέες που πλανιόταν στην Ευρώπη ο Βενιαμίν Κορρές (το πραγματικό του όνομα) αποκηρύσσει "την κατάπτωτον κατάραν της γραμματικής". Δεν άργησε όμως να προκαλέσει την αντίδραση των συντηρητικών. Κατηγορείται ως άθεος και αιρετικός επειδή δίδασκε ότι η γη είναι πλανήτης κι έτσι αναγκάζεται να παραιτηθεί από τη θέση του και αν απολογηθεί στο Πατριαρχείο. Το 1818 καλείται να αναδιοργανώσει τη Σχολή του Βουκουρεστίου αλλά συναντά τις ίδιες αντιδράσεις. Φεύγει για το Ιάσιο όπου μυήται στη Φιλική Εταιρεία. Το 1820 διορίζεται διευθυντής στην Ευαγγελική σχολή της Σμύρνης.

Το 1821, μόλις ξέσπασε η επανάσταση κάνει περιοδεία στα νησιά για να συντονίσει τον ξεσηκωμό τους. Κατεβαίνει στην Πελοπόννησο και παίρνει μέρος στη Β' Εθνοσυνέλευση η οποία τον διορίζει αρμοστή των νησιών του Αιγαίου. Μετά από λίγο όμως αρρωσταίνει και πεθαίνει στο Ναύπλιο. Εκτός από μερικούς λόγους κι επιστολές έγραψε μια σειρά εγχειρίδια των μαθημάτων που δίδασκε (Φυσική, Άλγεβρα, Γεωμετρία, Ηθική κ.λ.π.).

Ιγνάτιος Ουγγροβλαχίας

Γεννήθηκε στη Μυτιλήνη το 1766 και πέθανε το 1828 στην Πίζα της Ιταλίας. Υπήρξε Μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας, λόγιος, δραστήριος πνευματικός και πολιτικός παράγοντας κατά την προεπαναστατική περίοδο αλλά και κατά την διάρκεια του Αγώνα.

Το πραγματικό του όνομα ήταν Ιωάννης Μπάμπαλος και έμαθε γράμματα δίπλα σε έναν μοναχό. Έπειτα συμπλήρωσε τις σπουδές του στην Κωνσταντινούπολη όπου και χειροτονήθηκε. Σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα ανέβηκε τα σκαλιά της ιεροσύνης ώστε το 1794 να χειροτονηθεί μητροπολίτης Άρτης και Ναυπάκτου. Θέση λίγο επίζηλη μιας και εκείνη την εποχή εισέβαλε στην Ήπειρο ο Αλή Πασάς. Ο Ιγνάτιος έκανε ό,τι μπορούσε για να περισώσει ό,τι ήταν δυνατό. Το 1805 αναγκάστηκε να καταφύγει στην Κέρκυρα. Εκεί ανέλαβε την οργάνωση και το χειρισμό των υποθέσεων των Ελλήνων που κατέφυγαν από την ηπειρωτική Ελλάδα στα Επτάνησα. Μετά την παραχώρηση των Επτάνησων στον Ναπολέοντα έφυγε από την Κέρκυρα κι εγκαταστάθηκε στη Μόσχα το 1807.

Το 1810 χειροτονείται Μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας όπου ασχολήθηκε με την οργάνωση ελληνικών σχολείων. Με τον Καποδίστρια ίδρυσαν την περίφημη "Φιλόμουση Εταιρεία" στη Βιέννη το 1812. Το 1815 εγκαταστάθηκε στην Πίζα της Ιταλίας. Συντηρητικός στις ιδέες του θεωρούσε πρόωρη κάθε επαναστατική ιδέα. Μάλιστα κατηγορήσε τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας ως απατεώνες. Κράτησε τις πειφυλάξεις του για την επανάσταση του 1821 μέχρι ακόμα και το 1825. Όμως σε συνεργασία με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και χάρη στις γνωριμίες του εργάστηκε για να δωθεί η πιο συμφέρουσα λύση στο ελληνικό ζήτημα.

Εκτός από τους διάφορους λόγους, πολιτικά υπομνήματα και πολυάριθμες επιστολές, έγραψε το 1809 μια Σύνοψη ιστορική, περί της ενεστώσης καταστάσεως της ορθοδόξου εκκλησίας και μια Απολογία ιστορικήν και κριτικήν υπέρ του ιερού κλήρου της Ανατολικής εκκλησίας το 1815.

Δημήτριος Βερναρδάκης

Γεννήθηκε στην Αγία Μαρίνα Λέσβου το 1833 και πέθανε το 1907. Μεγάλος δραματικός ποιητής και φιλόλογος. Σπούδασε φιλολογία και ιστορία στα πανεπιστήμια Αθηνών, Μονάχου και Βερολίνου. Όταν επέστρεψε στην Αθήνα διορίστηκε καθηγητής στο πανεπιστήμιο Αθηνών. Το πάθος του ήταν το δραματικό θέατρο. από φοιτητής έγραφε τραγωδίες όπως η Μαρία Δοξαπατρή, Μερόπη, Κυψελίδα, Ευφροσύνη, Νικηφόρος Φωκάς, Φάυστα) που το κοινό τις υποδέχτηκε με ενθουσιασμό, όμως οι κριτικοί και οι επιτροπές θεατρικών διαγωνισμών τις έκριναν μη άξιες βραβείου. Βέβαια ο Βερναρδάκης απαντούσε με βαριά λόγια. Έτσι, σύντομα δημιουργήθηκε βαρύ κλίμα με αποτέλεσμα να παραιτηθεί δυο φορές από το πανεπιστήμιο και τελικά να απομονωθεί στη Μυτιλήνη.

Οπαδός της δημοτικής έγραψε τον Ψευδαττικισμό Ελεγχος το 1884 και επιτίθεται ανοιχτά στον Κωνσταντίνο Κόντου και των οπαδών του γλωσσικού αρχαϊσμού. Από τα έργα του πρέπει να σημειωθούν η υποδειγματική τρίτομη έκδοση οκτώ τραγωδιών του Ευριπίδη (1888 - 1903), ένα εγχειρίδιο Γενικής Ιστορίας (1867) και μια πραγματεία "Περί εκκλησιαστικής μουσικής" (1876).

Αργύρης Εφταλιώτης

Γεννήθηκε το 1849 στην Εφταλού της Λέσβου και πέθανε το 1923 στην Αντίμπ της Γαλλίας. Το πραγματικό του όνομα ήταν Κλεάνθης Μιχαηλίδης. Δεκαεπτά ετών ήταν όταν πέθανε ο πατέρας του και τον διαδέχτηκε στη διεύθυνση του λυκείου του. Όμως σύντομα ξενιτεύτηκε για να ασχοληθεί μ' αυτό που ήθελε: το εμπόριο. Έτσι πήγε στην Πόλη, στο Μάντσεστερ, στο Λίβερπουλ και στη Βομβάη. Όταν διάβασε το "Ταξίδι" του Ψυχάρη κι επηρεασμένος από τον φίλο του Αλέξανδρο Πάλλη, άρχισε να γράφει. Ο Εφταλιώτης ασχολήθηκε με όλα τα είδη το λόγου: ποίηση (Τραγούδια του ξενιτεμένου, Αγάτης λόγια) με την πεζογραφία (Νησιώτικες ιστορίες, Η μαζώστρα, Μανώλης Ντελμπεντέρης), με το θέατρο (Ο βουρκόλακας, Του νεκρού αδερφού) με την ιστορία (Ιστορία της Ρωμιοσύνης).

Λόγω του Α' Παγκόσμιου Πολέμου και από την κακή του υγεία ασχολήθηκε με την μετάφραση της Οδύσσειας μέχρι που πέθανε (τις υπόλοιπες ραψωδίες τις μετέφρασε ο Ποριώτης) που είναι το μόνο έργο που άντεξε στον χρόνο, λένε οι κριτικοί.

Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Εφταλιώτης είναι λιτή, απλή δημοτική κι έχει έναν δυναμισμό που διακρίνεται από μια ευγένεια και μια μετριοπάθεια όσον αφορά στη χρήση ιδιόρρυθμων τύπων. Παρόλο που έμεινε ξενιτεμένος για όλη του τη ζωή, έμενε δεμένος με την Ελλάδα. Το 1974 μεταφέρθηκαν τα οστά του στην ιδιαίτερη πατρίδα, την Εφταλού της Λέσβου.

Στρατής Μυριβήλης

Γεννήθηκε στην Συκαμιά της Λέσβου το 1893 και πέθανε στην Αθήνα το 1969. σπούδασε φιλολογία αλλά πολύ γρήγορα στράφηκε στη δημοσιογραφία. Μάλιστα στα νεανικά του χρόνια έγινε αρχισυντάκτης της εφημερίδας "Δημοκρατία". Πρώτο βιβλίο που έκδοσε ήταν "Η ζωή εν τάφω". ακολούθησαν "Η δασκάλα με τα χρυσά μαλλιά", "Ο Βαγγέλης ο Αρβανίτης", "Η Παναγιά η Γοργόνα" καθώς κι ένα πλήθος βιβλίων που αναφέρονται στις ταξιδιωτικές εντυπώσεις, στην παιδική λογοτεχνία, δοκίμιο. Το 1958 έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Ο Μυριβήλης είναι ένας από τους πιο "διαβασμένους" ας μου επιτραπεί η έκφραση) συγγραφείς στην Ελλάδα. Κι αυτό διότι με ένα είδος λυρισμού μας περιγράφει τα ωραία νησιά του Αιγαίου και με την απλή γλώσσα που χρησιμοποιεί ξεδιπλώνει μπροστά στα μάτια του αναγνώστη σαν να τα ζει στην πραγματικότητα. Πάντως όλα του τα έργα έχουν μια δόση αισιοδοξίας που δε στερεύει ούτε τις πιο δύσκολες στιγμές. Πάντως τα αφηγήματα του είναι πλά και υπάρχει μια αργή κι ευθεία ανέλιξη της δράσης.

Οδυσσέας Ελύτης

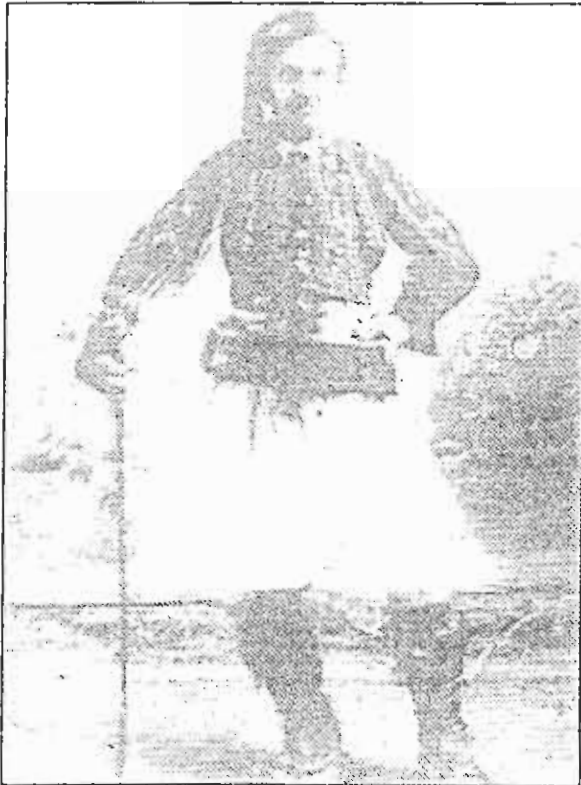
Γεννήθηκε το 1911 στο Ηράκλειο της Κρήτης αλλά κατάγεται από τη Λέσβο. Το πραγματικό του όνομα ήταν Οδυσσέας Αλεπουδέλλης. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και παρακολούθησε μαθήματα φιλολογίας στη Σορβόνη. Η πρώτη του παρουσία στα γράμματα ήταν το 1935 δημοσιεύοντας ποιήματα του στο περιοδικό "Τα νέα γράμματα". Η γνωριμία με τον Αντρέα εμπειρικό ενίσχυσε τις απόψεις για τον υπερρεαλισμό παρόλο που τα ποιήματά του δεν είναι υπερρεαλιστικά. Το 1940 δημοσιεύει την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο "Προσανατολισμοί". Μετά την απελευθέρωση διορίστηκε διευθυντής του Ε.Ι.Ρ.

Το 1960 τιμήθηκε με το πρώτο κρατικό βραβείο για το ποιητικό του έργο "Άξιον Εστί". Για το ίδιο έργο βραβεύτηκε το 1979 από τη Σουηδική Ακαδημία με το Βραβείο Νόμπελ. Πραγματοποίησε πολλά ταξίδια στο εξωτερικό. Ανακηρύχθηκε διδάκτορας σε διάφορα πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού (Αριστοτέλειο, Σορβόνης, Λονδίνου κ.ά.). Έγραψε πολλά έργα όπως "Το μονόγραμμα", "Ο ήλιος ο ηλιότορας", "Τα ρω του έρωτα", πεζογραφήματα "Ο ζωγράφος Θεόφιλος", "Η μαγεία του Παπαδιαμάντη", "Αναφορά στον Ανδρέα Εμπειρικό και σκηνικό θέατρο "Η Μαρία Νεφέλη". Ωστόσο το μεγαλύτερο έργο του είναι το "Άξιον Εστί" με το οποίο ο Ελύτης πραγματοποίησε ένα μνημειώδες έργο όπου βρίσκουν τη θέση τους συστηματικά οι πεποιθήσεις και οι ιδέες του, προωθημένες ως το απροχώρητο. Έγραψε τραγούδια ενώ κείμενά του μελοποιήθηκαν από τους Χατζηδάκη, Θεοδωράκη, Μαρκόπουλο κι άλλους. Μεταφράσεις έργων του έχουν γίνει στα αγγλικά, γαλλικά, σπανικά, ιταλικά, γερμανικά συντελώντας έτσι στην παγκόσμια απήχηση του έργου του.

Πέθανε τον Μάρτιο του 1996.

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ

Γεννήθηκε στη Βαρεία της Μυτιλήνης το 1873 και πέθανε το 1934. Αυτοδίδακτος ζωγράφος, ο κυριότερος εκπρόσωπος της ελληνικής λαϊκής ζωγραφικής. Καταγόταν από φτωχή οικογένεια που τον προόριζε για σοβατζή όμως αυτός από μικρή ηλικία στράφηκε στη ζωγραφική. Ξενιτεύτηκε στη Σμύρνη όπου ασχολιόταν με τη ζωγραφική κι ήταν θυρωρός στο εκεί ελληνικό προξενείο. Μετά πηγαίνει στο Πήλιο όπου ζει τριάντα χρόνια περιπλανώμενος από χωριό σε χωριό και ζωγραφίζοντας προκειμένου να εξασφαλίσει το φαγητό του. Πέθανε άσημος, φτωχός και παρεξηγημένος. Όπως συμβαίνει συνήθως αναγνωρίστηκε το έργο του μετά τον θάνατό του.

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ. 1868 - 1934

Εκείνος που τον ανακάλυψε ήταν ο Μυτιληνιός τεχνοκράτης Τεριάντ (Στρατής Ελευθεριάδης). Τα τρία βασικά στοιχεία του έργου του είναι ο συγκινητικός πατριώτικος ενθουσιασμός, η τρυφερή ροπή προς τον ρομαντισμό και το φυσικό περιβάλλον. Η τέχνη του Θεόφилου έχει όλα τα χαρακτηριστικά της γνήσιας λαϊκής τέχνης. Ζωηρά χρώματα, γνωσιότητα, αυθυμνητισμό κι ειλικρίνεια στοιχεία που αντισταθμίζουν τις διασκεδαστικές ιστορικές ανακρίβειες και την τεχνική αδεξιότητα που απαντούν στις ζωγραφιές του.

Τα υλικά που χρησιμοποιούσε για τα χρώματά του ήταν παρμένα από την φύση όπως π.χ. βότανα, γάλα συκιάς κ. ά.

Στρατής Ελευθεριάδης

Ο Στρατής Ελευθεριάδης - ΤΕΡΙΑΝΤ, γεννήθηκε στη Μυτιλήνη τον Μάιο του 1897 και πέθανε στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 1983.

Στα 18 του φεύγει από τη Λέσβο για το Παρίσι, όπου σπουδάζει νομικά, χωρίς να πάψει να σκέφτεται τη ζωγραφική. Είχε ζωγραφίσει στα εφηβικά του χρόνια μερικά έργα.

Το ενδιαφέρον του όμως για τη ζωγραφική, στο Παρίσι, στράφηκε στην εμβάθυνσή της κι έτσι γίνεται κριτικός τέχνης κι όχι ζωγράφος.

Την εποχή εκείνη, τότε που η λεγόμενη μοντέρνα τέχνη βρισκόταν στο ξεκίνημα της, συνδέεται σιγά - σιγά με τους δημιουργούς της και τους πρωτοστάτες της. Συνεργάστηκε ενεργά και καθοριστικά, με καθιερωμένους εκδότες της εποχής όπως ο Christian Zervos, Albert Skira, Maurice Reynald κ.ά. στην έκδοση περιοδικών, βιβλίων και εφημερίδων, γύρω από τα εικαστικά και μετά από μακροχρόνια πείρα κι εμπειρία το όνομά του έγινε όχι μόνο γνωστό αλλά και σεβαστό.

Το 1937 ίδρυσε τον εκδοτικό οίκο VERVE (οίστρος) και εξέδιδε κυρίως το ομόνυμο τριμηνιαίο περιοδικό. Στο περιοδικό αυτό συνεργάστηκαν τα πιο λαμπρά ονόματα συγγραφέων, ποιητών και ζωγράφων. Έτσι αρχίζει μια ανεπανάληπτη - τόσο σε ποιότητα και παρουσίαση όσο και σε πειεχόμενο - εκδοτική δημιουργία που θα συνεχιστεί μέχρι το 1971.

Μπορούμε να δούμε τόσο στην είσοδο του Μουσείου, όσο και στις αίθουσες 3 και 4, μερικά αντίτυπα από το περίφημο VERVE.

Παράλληλα με την έκδοση του VERVE, ο Τεριάντ είχε την έμπνευση και το ζήλο να παροτρύνει και να καθοδηγήσει τους διάφορους καλλιτέχνες φίλους του και για την έκδοση, τη δημιουργία θα λέγαμε, των λεγόμενων "Μεγάλων Βιβλίων".

Τα "Μεγάλα Βιβλία" μπορούμε να τα δούμε στις αίθουσες 2,5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,16,17 και 18.

Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι, ενώ τα τεύχη του VERVE είναι αναπαραγωγές υπάρχοντων ήδη πινάκων ζωγραφικής και σχεδίων, τα "Μεγάλα Βιβλία" είναι αφ' εαυτών πρωτότυπα έργα τέχνης καθαρώς χειροποίητα και σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων (από 180 - 250). Όλα δε αριθμημένα και υπογεγραμμένα από τον ίδιο τον καλλιτέχνη.

Η ιδέα του εικονογραφημένου βιβλίου στον Τεριάντ είναι αποτέλεσμα της εκδοτικής εμπειρίας του και της βαθιάς γνωριμίας του με την ζωγραφική και τα χειρόγραφα του Μεσαίωνα. Πρόσθετα είχε την ικανότητα να εμπνέει τους καλλιτέχνες της εποχής του και μ' αυτόν τον τρόπο να επιτύχει την εσωτερική διασύνδεση ζωγραφικής και ποίησης.

Μετά την προσφορά του στη Μυτιλήνη του Μουσείου Θεόφιλου (1964), έργο καθ' ολοκληρία χρηματοδοτημένο από τον ίδιο, είχε την διορατικότητα να συλλάβει την ιδέα ενός Μουσείου - Βιβλιοθήκης, στο οποίο θα μπορούσε να παρουσιαστεί ενιαίο το εκδοτικό του έργο.

Η υλοποίηση της ιδέας αυτής είναι το σημερινό Μουσείο, που λειτουργεί σαν αυτοτελές Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, διοικούμενο από 7μελες Συμβούλιο και υπάγεται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών. Το κτήριο είναι έργο του αρχιτέκτονα Γιώργου Γιαννουλέλη.

Χωρίς να υπολογίζει δαπάνες ο Τεριάντ, θέλησε να δώσει την δυνατότητα στον κάθε επισκέπτη να γευθεί τα βιβλία αυτά χωρίς να τα φυλλομετρά, κατί αδύνατο εκ των πραγμάτων. Για τούτο συνέλαβε την ιδέα της παρουσίασης που βλέπετε. Δηλαδή σε κάθε αίθουσα υπάρχει σε βιτρίνα απόφωτο το κάθε "Μεγάλο Βιβλίο", ενώ στους τοίχους βλέπετε τις περισσότερες από τις εικόνες και τις σελίδες του.

Τα αναρτημένα στους τοίχους εκθέματα είναι τα πρώτα δοκιμαστικά αντίτυπα πριν από την τελική εκτύπωση του αριθμημένου βιβλίου. Συχνά σε πολλά από αυτά μπορούμε να δούμε τις σημειώσεις για διόρθωση του καλλιτέχνη.

Στην επίδειξη αυτών των εικόνων μπορεί κανείς να παρακολουθήσει τη δημιουργική προσπάθεια στο θέμα της έμπνευσης και να πάρει έτσι μέρος στο διάλογο ζωγραφικής ποίησης.

Αυτός ήταν ο πρωταρχικός σκοπός του Τεριάντ και μπορούμε το Μουσείο αυτό να το λέμε το "Ανοιχτό Βιβλίο".

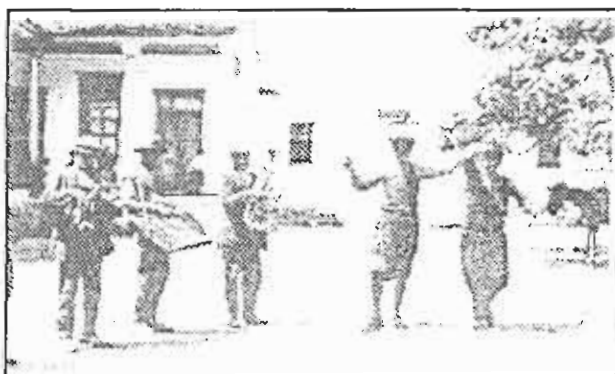

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ

Χοροί και Μουσική

Ο χορός είναι ο τρόπος έκφρασης της λεσβιακής αισιοδοξίας. Ο Μπάλος χορεύεται με ζευγάρια, από μια κοπέλα και ένα παλικάρι και κατά την παράδοση, λένε ότι, οι φιγούρες του είναι σαν την εκφραστική απομίμηση του ερωτικού παιχνιδιού των περιστεριών.

Οι αντικρουστοί χοροί είναι οι πιο αντιπροσωπευτικοί του νησιού. Ειδικά στα χωριά του Πλωμαρίου, ένας χορός που έχει μια ιδιαιτερότητα είναι ο σκοπός του αλόγου, το ατ - χαβασί που χορεύεται πάνω στ' αλόγο. Άλλοι χοροί είναι ο καρσιλαμάς, συρτός, χασαποσέρβικος, καλαματιανός, μπάμ.

Νησιώτικος μπάλος στην Αγιάσο.

Έθιμα

Γάμος: Όταν ντύνουν τον γαμπρό, τον βάζουν μέσα σε ένα ταψί και τον κεντούν με καρφίτσες οι φίλοι του. Όταν ντύνουν την νύφη, οι φίλες της, της τραγουδάνε μοιρολόγια λόγω του ότι φεύγει από το σπίτι της. Την ορισμένη ώρα φεύγει ο γαμπρός με συνοδεία μουσικής και πάει στην αγορά. Μετά το ίδιο κάνει και η νύφη. Μετά πάνε στην εκκλησία, μπροστά ο γαμπρός και μετά η νύφη, και συναντιούνται στην εκκλησία.

Αρραββώνας: Συγκεντρώνονται όλοι οι φίλοι του γαμπρού με τον ίδιο σε ένα καφενείο και προσπαθούν να τον μεθύσουν για να μην κουκουλωθεί. Μετά πάνε στο σπίτι της νύφης και μόλις μπει η βέρα στο χέρι της νύφης αρχίζουν και ρίχνουν με τα τουφέκια οι φίλοι για να μαθευτεί το γεγονός.

Πρωτοχρονιά: Οι νέοι και οι νέες πηγαίνουν σε βρύση, η οποία είναι σε σταυροδρόμι και φέρνουν νερό δίχως να μιλήσουν. Με το αμίλητο νερό ραντίζουν το σπίτι, για το καλό του χρόνου. Οι άντρες σπάζουν ρόδι κρατώντας ένα σίδερο. Το ρόδι συμβολίζει τον πλούτο ενώ το σίδερο την υγεία. Στην επαρχία Πλωμαρίου κρεμάνε ένα κλαδί ελιάς στις πόρτες των σπιτιών. Έτσι πιστεύεται ότι η παραγωγή της ελιάς θα είναι καλή.

Γάμος στην Παναγία της Αγιάσου.

Οι αρραβωνιασμένοι

Τοπική ενδυμασία.

Η φορεσιά του Μυτιληνιού αποτελείται από μια σκούρα ή μαύρη βράκα μέχρι το γόνατο, το πουκάμισο, το γιλέκο, το ζωνάρι 3 μέτρα μήκος και 20 πόντους φάρδος, κάλτσες μάλλινες χειροποίητες καλτσοδέτες, καπέλο με φεσάκι χωρίς φούντα η βελουδένιο σκούφο και τα τσαρούχια. Άλλα εξαρτήματα στο ντύσιμο του άντρα ήταν η μαντήλα και το σελάχι.

Η φορεσιά της γυναίκας αποτελείται από τη βράκα, τη μπλούζα και πάνω από τη μπλούζα το σάκκο ή μάλλινη φανέλα, ανοιχτή από μπροστά (είδος ζακέτας). Όταν δεν έκανε αρκετό κρύο έριχναν στους ώμους μια μάλλινη μπερτα. Για τα μεγάλα κρύα, η γυναίκα είχε γούνα. Η γούνα, από καλή τσόχα, ήταν το πιο ακριβό ρούχο. Οι μόντρες και η φόρδα ήταν από γούνα. Στο κεφάλι τους φορούσαν πάντα τσεμπέρι. Όμως οι βράκες έκαναν το γυναικείο σώμα δυσκίνητο. Γι' αυτό ο Μυτιληνιός Παπανικόλας, σατηρίζοντας τη βράκα έγραφε:

*Η θειά μ' η Αμερσουδά
 τρίγια βρατσιά φουρεί
 Ωσπου να λυσ' του ένα
 τα δυο τα κατουρεί...*

Χαρακτηριστικός τύπος αιωνόβιου παλιάς εποχής.

Με τα γιορτινά.

Η ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Κατά την τουρκοκρατία τα σπίτια της Λέσβου ανταποκρίνονταν στις κλιματολογικές συνθήκες καθώς και στις ανάγκες των κατοίκων. Εξαιρέση αποτελούσαν οι Πύργοι, οι οποίοι ήταν χτισμένοι μέσα σε μεγάλες εκτάσεις και υπήρχαν μόνο στα περίχωρα της Μυτιλήνης.

Στους ορόφους χρησιμοποιούσαν σκελετό από καστανιές με σιδερένια αντιστηρίγματα στις άκρες, με τρόπο που να συγκρατούν τους τοίχους και να είναι όλο το χτίσμα γερό απέναντι στους σεισμούς. Ύστερα είναι τα γραφικά "σαχνισίνια" με τα δαντελωτά κιγληδώματα και τα άλλα στολίδια.

Χαρακτηριστικά των αρχοντιών είναι οι ιωνικές και δωρικές κολώνες, τα περιστύλια, τα αετώματα, οι μνημειακές προσόψεις και οι θολωτές εσοχές με διάφορα μικρά διακοσμητικά αγάλματα αρχαϊκής μορφής. Οι οροφές στους χώρους υποδοχής και στους διαδρόμους κοσμούνται με μυθικές παραστάσεις, θαλασσινά τοπία και αλλά σχέδια των λαϊκών διακοσμητών. Οι πύργοι που σώζονται ακόμη στα προάστια χαρακτηρίζονται από τη πέτρινη κατασκευή τους, το ύψος τους, τις γεορφτιαγμένες πόρτες, τους μικρούς φεγγίτες στο κάτω μέρος και τα "σαχνισίνια" που έδιναν μεγαλύτερες διαστάσεις στον επάνω όροφο με τα ορθογώνια παράθυρα. Γενικά είχαν μορφή "οχυρή".

Βασικό χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των οικισμών της Λέσβου είναι ο αστικός τους χαρακτήρας. Σε πολλούς οικισμούς το συνεχές δομικό σύστημα επικρατεί και οι αυλές λείπουν τελείως. Σε όσους πάλι υπάρχουν αυλές είναι περιτειχισμένες από ψηλούς μαντρότοιχους και τελείως απομονωμένες από τον δρόμο.

Αρχοντικό της Μυτιλήνης στον κεντρικό δρόμο της Σουράδας.

Σαχνισίνι

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Έχει πρωτεύουσα τη Μυτιλήνη και αποτελείται από τα νησιά Λέσβο, Λήμνο και Άγιο Ευστράτιο (υπάρχουν ακόμα πολλές άλλες μικρές ακατοίκητες νησίδες).

Λέσβος: Είναι ελληνικό νησί του ΒΑ Αιγαίου Πελάγους, προσκείμενη στη Μικρά Ασία κάτω από τη χερσόνησο της Μικράς Ίδης (Καζ - Νταγ) και έξω από τον Αδραμυττηνό Κόλπο. Η γεωγραφική της θέση καθορίζεται από τις συντεταγμένες 39°21'20" (ακροτήριο Κόρακας) έως 38°57'30" (ακροτήριο Μέρικας) βόρειο γεωγραφικό πλάτος και 25°49'30" (ακροτήριο Σίγρι) έως 26°38'Α (ακροτήριο Αγριλιά) από Greenwich, η μικρότερη δε απόστασή της από τη Μικρά Ασία είναι 4.75 περίπου μίλια από την ανατολική ακτή (Μιστεγνά - Τουζ Μπουρούν). Έχει έκταση 1630.4 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ως εκ τούτου δε, είναι το τρίτο σε έκταση νησί της Ελλάδας και το έβδομο της Μεσογείου.

Από την εξέταση σχηματισμού του Αιγαίου πελάγους προκύπτει ότι η Λέσβος μέχρι τα μέσα του Αρχαϊκού αιώνα (πριν 1600 εκατομύρια έτη) αποτελούσε τμήμα του πυθμένα της θάλασσας που εκτεινόταν στον Ελληνικό χώρο. Την εποχή αυτή αναδύεται από τη θάλασσα, αποτελώντας τμήμα της χέρσου που ήδη έχει αναφερθεί σαν Ερκύνια χέρσος. Η ύπαρξη χέρσου στη θέση της σημερινής Λέσβου πιθανότατα συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια του Παλαιοζωϊκού και Μεσοζωϊκού Αιώνα.

Κατά τη διάρκεια του Καινοζωϊκού αιώνα η Λέσβος αποτελεί τμήμα της Αιγαϊδας χέρσου, που σχηματίστηκε με την Αλπική Ορογένεση. Τα Αλπικά ιζήματα που αποτέθηκαν μέσα στο Αλπικό γεωσύγκλινο κατατάχτηκαν, με βάση την από κάτω προς τα πάνω διαδοχική σειρά απόθεσης και του ιδιαίτερου χαρακτήρα κάθε μιας σε ξεχωριστές ομάδες που χώρισαν την Ελλάδα σε 9 γεωτεκτονικές ζώνες. Η Λέσβος ανήκει στη γεωτεκτονική ζώνη της Ροδόπης, που αρχίζει από την κεντρική Βουλγαρία και διαμέσου των νησιών Σαμοθράκη, Λήμνο και Άγιο Ευστράτιο φτάνει στη Λέσβο. Γι' αυτό η Λέσβος έχει υποστεί τις Ερκύνιες πτυχώσεις, ίσως και τις Καληδονικές, ακόμα δε έλαβε μέρος και στις Αλπικές πτυχώσεις του Ελληνικού χώρου. Επίσης η ύπαρξη σ' αυτή διάφορων μεταλλικών ιζημάτων, που είναι ελαφρά πτυχωμένα, δείχνει ότι ο επίλογος της Αλπικής Ορογένεσης (Αττική - Ροδανική και Βαλλαχική - Πασαδενική) έγινε αισθητός και στη Λέσβο.

Η Λέσβος διαιρείται φανερά από τον Κόλπο της Καλλονής σε δύο τμήματα, από τα οποία το μεν ανατολικό είναι κατασκευασμένο κυρίως από πυριγενείς περιδοτίτες και οφείτες, ενώ το δυτικό αποτελείται κυρίως από πυριγενή τριτογενή πετρώματα.

α). Μεταμορφωμένα πετρώματα: Αυτά είναι κυρίως μαρμαρυγιακοί σχιστόλιθοι, αργιλικοί ή χλωριτικοί ή αμφιβολιτικοί σχιστόλιθοι και μάρμαρα. Τα πετρώματα αυτά έχουν γενική διεύθυνση Β.ΒΑ - Ν.ΝΔ (ακριβέστερα Β - 15ο - Α). Αυτά αποτελούν κυρίως το ανατολικό μέρος του νησιού με ψηλότερη κορυφή το βουνό Όλυμπος (967μ). Στο δυτικό μέρος του νησιού μέσα στα τριτογενή πετρώματα βρίσκονται συγκεντρώσεις από μεταμορφωμένα πετρώματα (π.χ. Ερσεός) της ίδιας σύστασης και διεύθυνσης, που αποδείχνουν την κοινή καταγωγή και εξέλιξη των πετρωμάτων αυτών σε όλη την έκταση του νησιού. Τα μεταμορφωμένα πετρώματα της Λέσβου έχουν σχηματιστεί κατά τους προδεβόνιους χρόνους, καθώς προκύπτει από τα απολιθώματα που βρέθηκαν κοντά στις θερμοπηγές Κουρτζή και στον όρμο του Γαββαθά. Ο όγκος που σχηματίζουν τα μεταμορφωμένα πετρώματα περιβάλλεται από τα δυτικά και ανατολικά από περιδοτίτες και οφείτες, που σχηματίζουν 2 ζώνες: τη ζώνη που κατέχει το λεσβιακό δάσος πεύκων, με πλάτος 5 χλμ. και με διεύθυνση Β.ΒΑ - Ν.ΝΔ και τη ζώνη στο νότιο άκρο της χερσονήσου Αμαλής.

β). Γεωματογενή πετρώματα: Αυτά αποτελούνται από στρώματα με ασβεστόλιθους, ψαμμίτες, αμμώδεις τόφρους κ.λ.π. μαζί με λιγνίτες και απολιθωμένα ζώα γλυκών νερών ή και υφάλμυρων, που ανήκουν στην Πόντια βαθμίδα του Καινοζωϊκού αιώνα, ακόμα δε κροκαλοπαγείς αποθέσεις του Πλειόκαινου και αργιλλικά ή αμμώδη ιζήματα του Πλειστόκαινου ή Ολόκαινου.

γ). *Πυριγενή πετρώματα*: Από αυτά οι περιδοτίτες και οι οφείτες, καθώς αναφέρθηκε, βρίσκονται στο ανατολικό μέρος του νησιού. Τα υπόλοιπα πυριγενή μαζί με ηφαιστειακούς τόφφους και κροκαλοπαγή, βρίσκονται στο δυτικό τμήμα και το ΒΔ άκρο του νησιού που είναι κυρίως δακίτες, ανδεσίτες και ρυόλιθοι, σχηματίζοντας τις κορυφές του Όρδυμνου, Λεπέτυμνου κ.λ.π. Επίσης υπάρχουν βασικές λάβες και βασάλτης (στην ανατολική ακτή του νησιού, κοντά στον Μόλυβο, την Πέτρα, τη Βατούσα, τη Περούντα κ.ά.) καθώς και λαβραδορίτες. Όλα αυτά τα τριτογενή πετρώματα συνοδεύονται από πολύ σημαντικές συγκεντρώσεις ηφαιστειακών τόφφων και κροκαλοπαγών.

Η Λέσβος ανήκοντας στο ανατολικό τμήμα της Ελλάδας που έχει υποστεί πιο έντονες γεωλογικές επιδράσεις, αποτελεί και αυτή χώρο με αθονία ορυκτών, που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια όλων των γεωτεκτονικών κύκλων από τους οποίους πέρασε το νησί στην πολυτάραχη γεωλογική του ιστορία (ιζηματογένεση λόγω φόρτισης του γεωσύγκλινου - γενική μεταμόρφωση και αρχικός μαγματισμός λόγω της καταβύθισης του γεωσύγκλινου - μαγματισμός και μεταμόρφωση λόγω των σταδιακών πτυχώσεων των οροσειρών που πρόκειται να σχηματιστούν - ηφαιστειακή δράση λόγω του τελικού σταδίου των διαρρήξεων).

Στη Λέσβο συναντούμε τα εξής ορυκτά:

1) *Λιγνίτης*: Μικρά κοιτάσματα βρίσκονται στο Γαββαθά και τα Λάφαρνα Άντισσας, στα Χίδηρα, στις εκβολές του ποταμού Βούρκος και κοντά στον Πολυχνίτο.

2) *Μολυβδαινίτης*: Εμφανίζεται κοντά στο χωριό Στύψη και είναι ο μοναδικός σε όλη την Ελλάδα που οφείλει τη δημιουργία του στην έντονη ηφαιστειακή δράση που σημειώθηκε στο νησί, ιδίως στο ΒΔ μέρος του.

3) *Μικτά θειούχα μεταλλεύματα*: Αυτά περιέχουν σιδηροπυρίτη, γαληνίτη και σφαλερίτη καθώς επίσης και μικρότερα ποσά χρυσού, αργύρου και χαλκού. Εμφανίζεται στο τρίγωνο των χωριών Βαφειός - Άργενος - Στύψη.

4) *Μικρά κοιτάσματα μαγγανίου*: Κοντά στην Ερεσσό.

5) *Αντιμονίτης*: Μικρά κοιτάσματα βρέθηκαν βόρεια του χωριού Σκόπελος.

6) *Περλίτης*: Εμφανίζεται κοντά στα χωριά Πέτρα, Σκουτάρος, Αγία Παρασκευή και Πλακάδος.

7) *Λευκόλιθος*: Κοντά στο χωριό Βασιλικά.

8) *Αμμιάντος*: Μικρές συγκεντρώσεις βρέθηκαν κοντά στην Αγιάσο

9) *Καολίνης*: Μικρά κοιτάσματα έχουμε κοντά στα χωριά Μεσότοπος, Βαφειός και Πέτρα.

10) *Στυπτηρία*: Κοντά στα χωριά Στύψη και Χίδηρα.

11) *Τάλκης (σαπουνόχωμα - στεατίτης)*: Κοντά στα χωριά Γέρα, Παλαιόκηπος, Πλωμάρι, Αγιάσος.

Το ηφαίστειο της Μυτιλήνης, του οποίου ο πιθανότερος κώνος είναι ο λόφος στην κορυφή του οποίου βρίσκεται το μοναστήρι του Υψηλού, ανήκει στα λεγόμενα ηφαίστεια "Μεσογειακού Τύπου", που χαρακτηρίζονται σαν καλιούχα. Βέβαια η θέση του ηφαιστείου αυτού δεν είναι απόλυτα καθορισμένη γιατί οι καταβυθίσεις της Αιγαίδας που έγιναν μεταγενέστερα εξαφάνισαν τη στεριά που υπήρχε γύρω του. Γι' αυτό σήμερα μπορούμε να χαρακτηρίσουμε σαν παλιό κρατήρα αυτού του ηφαιστείου το βουνό Ψηλοκούδουνο, με επι μέρους κρατήρα τον προαναφερθέντα της Μονής Υψηλού. Επίσης πιθανοί ηφαιστειακοί κώνοι βρέθηκαν κοντά στο Πλωμάρι - Σταυρός και στον Πολυχνίτο.

Αποτέλεσμα της έντονης ηφαιστειότητας στο χώρο της Λέσβου ήταν η δημιουργία των πολλών θερμών πηγών που υπάρχουν στο νησί, αναμφισβήτητοι μάρτυρες του γεωλογικού χαλασμού και της ανακατάξης που έγινε εδώ. Έτσι έχουμε τις εξής θερμές πηγές:

1) Θερμή πηγή Λουτρόπολης Θερμής (49.9-C, σιδηρούχος αλιπηγή, ραδιενεργός).

2) Θερμή πηγή "Θέρμα" του κόλπου Γέρας ή "Λουτρά του Κόρφου" (39.9-C, ασθενής χλωρονατριούχος πηγή, ραδιενεργός).

3) Θερμή πηγή Κουρτζή Μυτιλήνης (35.5-C).

4) Θερμή πηγή Πολυχνίτου η οποία αποτελείται από τρεις πηγές. Η πρώτη έχει θερμοκρασία

81.4°C, είναι ραδιενεργός και χαρακτηρίζεται σαν χλωρονατριούχος, είναι δε η θερμότερη πηγή της Ευρώπης. Η δεύτερη πηγή έχει θερμοκρασία 76.1°C και είναι ραδιενεργός. Η τρίτη πηγή έχει θερμοκρασία 69.8°C.

5) Θερμή πηγή "Άγιος Ιωάννης" στο Λισβόρι (69°C, ραδιενεργός).

6) Θερμή πηγή Εφταλούς Μήθυμνας (46.5 °C, είναι η πιο ραδιενεργός πηγή της Λέσβου).

7) Θερμή πηγή Γαββαθά (25.6 °C).

8) Θερμή πηγή "Παναγιά Κρυφτή" στο Παλαιοχώρι (43.3 °C).

9) Ακόμα υπάρχουν οι θερμοπηγές της Αγίας Βαρβάρας (Πλωμάρι), Αγίας Μελάνης (Πυργί), Θεομάκια (Μόρια) κ.ά.

Στη Λέσβο υπάρχουν περί τα 200 σπήλαια και σπηλαιοβάραθρα. Έχουν εξερευνηθεί αρκετά αλλά σε προκαταρκτικό στάδιο. Σημαντικότερα είναι: 1) σπήλαιο Άγιος Ιωάννης ή Φούσα της Κοινότητας Μυχούς, 2) σπήλαιο στη θέση Κέντρο της Κοινότητας Αλυφαντών, 3) σπήλαιο του Αγίου Βαρθολομαίου της κοινότητας Ταξιαρχών, 4) σπήλαιο στη θέση "Κόκκαλα" Πλωμαρίου, 6) σπήλαιο στη θέση "Σπήλιος" Αγιάσου κ.ά. Από τα σπήλαια αυτά της Λέσβου κανένα δεν έχει αξιοποιηθεί τουριστικά, αντίθετα είναι εγκατελειμμένα στο έλεος των διάφορων αρχαιοκάπηλων, που καθημερινά τα λεηλατούν και τα καταστρέφουν.

Η Λέσβος, λόγω των ρηγιμάτων που δημιουργήθηκαν κατά τις διάφορες γεωλογικές περιόδους με αποτέλεσμα την απόσχιση της από την Μικρασιατική ακτή και την υπόλοιπη μάζα της Αιγαίδας, έχει γνωρίσει πολλές καταστροφές από τους σεισμούς, γενικά δε χαρακτηρίζεται σαν χώρος υψηλής σεισμικότητας. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τους παρακάτω μεγάλους σεισμούς: 1) 231 π.Χ. με αποτέλεσμα τον καταποντισμό της αρχαίας Πύρρας, 2) 1384 μ.Χ., μεγέθους 6.8 της κλίμακας Richer με επίκεντρο την πρωτεύουσα Μυτιλήνη (καταστράφηκε το αρχαίο φρούριο της Μυτιλήνης), 3) 1867 μ.Χ., μεγέθους 7 της κλίμακας Richer με επίκεντρο το χωριό Κουλουμιδάδος και πολλούς νεκρούς, 4) 1889 μ.Χ. μεγέθους 6.8 της κλίμακας Richer με επίκεντρο το χωριό Χίδηρα και πολλούς νεκρούς.

Ένα ανεπανάληπτο φυσικό δημιούργημα που βρίσκεται στη Λέσβο είναι το Απολιθωμένο Δάσος. Ο χώρος του απολιθωμένου δάσους βρίσκεται σε μια έκταση 50.000 στρεμμάτων μέσα σε ένα πεντάγωνο ξηράς με διαδοχικές κορυφές τα χωριά Σίγρι, Σκάλα Ερεσού, Αντισσα, Χίδηρα, Γαββαθας, ενώ ένα άλλο τμήμα του άγνωστης έκτασης υπάρχει κάτω από τη θάλασσα και ένα άλλο τμήμα βρίσκεται θαμμένο κάτω από τα ηφαιστειακά πετρώματα του δάσους. Σήμερα υπάρχουν περίπου 175 επιφανειακοί κορμοί και τμήματα διαφόρων διαστάσεων, που ήρθαν στο φως με τη φυσική διάβρωση του εδάφους.

Κατά τη διάρκεια του Καινοζωϊκού αιώνα (Μειόκαινο) αρχίζει στην Αιγαίδα έντονη δράση ηφαιστειών. Οι εκχύσεις αυτές άρχισαν από την κομώπολη των Φερρών της Δυτικής Θράκης και δια της Σαμοθράκης, Λήμνου και Αγίου Ευστρατίου συνεχίζονται μέχρι τη Λέσβο. Τα ηφαιστειακά αναβλήματα σκέπασαν στην αρχή τη βλάστηση που υπήρχε μέσα στη βαλτώδη περιοχή της Λέσβου. Μετά, στα διαλείματα της δράσης του ηφαιστείου και πάνω στις προσχώσεις που μεταφέρονταν από τα ορμητικά νερά των χειμάρρων αναπτυσσόταν καινούρια βλάστηση που ξανά καταπλακωνόταν από τα καινούρια ηφαιστειακά αναβλήματα κ.ο.κ.

Ο μηχανισμός της απολίθωσης είναι του τύπου της μοριακής αντικατάστασης, δηλαδή το διοξείδιο του πυριτίου του κορεσμένου διαλύματος προκάλεσε βαθμιαία αντικατάσταση όλων των φυτικών και ζωικών μορίων με μόρια διοξειδίου του πυριτίου, κατά τρόπο απόλυτα ομαλό και ήρεμο, ώστε ο ιστός να διατηρείται αναλώσιμος, χάρις δε στα διαλυμένα συστατικά σχηματίστηκαν ωραιότατα χρώματα. Η ηλικία των πετρωμάτων του Απολιθωμένου Δάσους ποικίλλει. Μπορούμε πάντως να τοποθετήσουμε την ηλικία σχηματισμού του στο Μέσο - Ανώτερο Πλειόκαινο δηλαδή από 1 έως 20 εκατομμύρια χρόνια. Το κλίμα που επικρατούσε τότε στο χώρο του Απολιθωμένου Δάσους μπορεί να χαρακτηριστεί σαν υποτροπικό και παρουσιάζει μεγάλη ομοιότητα με το σημερινό κλίμα της Καλιφόρνιας των ΗΠΑ. Η απολιθωμένη χλωρίδα αποτελείται κυρίως από κορμούς ειδών της Sequoia (Σεκόγια), γιγαντιαίου δέντρου (ύψους μέχρι 160μ) που φυεται σήμερα στην Καλιφόρνια των ΗΠΑ.

Μέσα στο δάσος βρέθηκε κορμός με μέγιστο μήκος 25 μέτρα, ενώ ο παχύτερος κορμός έχει διάμετρο 2.65μ. Ακόμα υπάρχουν αποτυπώματα φύλλων που ανήκουν σε διάφορα φυτά όπως Magnolia (Μαγνόλια), Cinnamomum (Κιννάμωμο), Laurus (Δάφνη), Acacia (Ακακία), Olea (Ελαία), Quercus (Δρυς), κ.λ.π. Σε ελάχιστες περιπτώσεις βρέθηκαν απολιθωμένοι καρποί και απολιθώματα ζώων.

Εκτός από το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου βρέθηκαν απολιθωμένοι κορμοί στο νησί Λήμνος, στη Θράκη (Φέρρες, Προβατόνας, Πετρωτές, Καλή Ρέμα, Λύρα) και στην κοινότητα Κερασιάς της βόρειας Ευβοίας. Η συγκριτική μελέτη όλων αυτών των απολιθωμένων δασών θα δώσει μια καλή εικόνα της βλάστησης που επικρατούσε στην Αιγαίδα. Αναφέρουμε ακόμα το Απολιθωμένο Δάσος της Αριζόνας ηλικίας 200.000 ετών, που όμως έχει αξιοποιηθεί πλήρως, σε αντίθεση με το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου που λόγω αδιαφορίας της Πολιτείας καθημερινά λεηλατείται και καταστρέφεται.

Από επιστημονικής πλευράς το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου έχει εξαιρετική σημασία, γιατί η μελέτη από ειδικούς επιστήμονες του ανεξάντλητου πλούτου απολιθωμάτων που βρίσκεται στο χώρο του θα ρίξει φως στο παλαιοντολογικό παρελθόν της Λέσβου και της Αιγαίδας γενικότερα, καθώς και στη σχέση μεταξύ σημερινής και παλιάς χλωρίδας και πανίδας. Παράλληλα η τουριστική αξιοποίηση του θα βοηθήσει την οικονομία του νησιού σε μέγιστο βαθμό.

Από μορφολογικής άποψης η Λέσβος μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ορεινό νησί, χωρίς όμως να στερείται και πεδινών εκτάσεων. Το σχήμα της μοιάζει με κυκλικό τομέα, του οποίου την κορυφή αποτελεί η βόρεια ακτή μήκους 13 μίλια, έχει δε σκέλη την δυτική ακτή 33 μίλια και την ανατολική ακτή 36 μίλια, το δε τόξο είναι η νότια ακτή 91 μίλια. Το τόξο αυτό κόβεται σε δυο σημεία και έτσι σχηματίζονται δυο κλειστοί κόλποι: ο κόλπος της Καλλονής (αρχ: Πυραίων Εύριπος) και ο κόλπος της Γέρας (αρχ: Ιεράς). Έτσι το νησί χωρίζεται σε 4 μέρη: το βόρειο τμήμα, με ψηλότερο βουνό, τον Λεπέτυμνο (968) που είναι και το ψηλότερο βουνό του νησιού, το δυτικό τμήμα με ψηλότερο βουνό τον Όρδυμνο (542μ), το μεσαίο νότιο με ψηλότερο βουνό την Αμαλή (530μ). Άλλα βουνά είναι ο Ροδί της (845μ), ο Πόλυφος (606μ), το Σκοτεινό (619μ) κ.λ.π.

Από τις πεδινές εκτάσεις εκτεταμένη είναι η γεμάτη με νερά, πεδιάδα του κόλπου της Γέρας. Αυτή εκτείνεται σ' όλη την ακτή από το Κάτω Τρίτος μέχρι τη Λάρσο και προς δυτικά μέχρι τις πηγές της Καρήνης. Ξηρότερος πεδινός χώρος είναι η πεδιάδα της Καλλονής που περιβάλλει τον μυχό του ομόνυμου κόλπου από τα Μέσα μέχρι την εκβολή της Καλής Λαγκάδας και απλώνεται προς βορράν μέχρι την Καλλονή. Άλλα μικρότερα πεδινά εδάφη είναι οι πεδινές περιοχές της Πέτρας, Ερεσού, Μόλυβου, Πολυχίτου και Μανταμάδου.

Η Λέσβος δεν έχει πάρα πολλούς ποταμούς χειμαρρώδεις. Σπουδαιότερος απ' αυτούς είναι ο Ευεργέτουλας, που πηγάζει από τις βόρειες πλαγιές του Ολύμπου και το Τσαμλίκι (αρχ: Πυραίων Όρος το πυτιώδες) και χύνεται στον κόλπο της Γέρας. Γύρω από τον μυχό του κόλπου της Καλλονής χύνονται ο Καβουροπόταμος, ο Βούβαρης, ο Μυλοπόταμος, ο Τσικνιάς και η Καλή Λαγκάδα. Στη νότια ακτή εκβάλλει ο Σεδούντας στο Πλωμάρι, ο Αλμυροπόταμος κοντά στα Βατερά. Στη βορειοδυτική ακτή χύνονται ο Βούλγαρης, ο Κεχράδας και ο Τσιχλιώτας.

Το νησί είχε μέχρι το 1925 δυο λίμνες: την Μικρή Λίμνη κοντά στα Βασιλικά και την Μεγάλη Λίμνη (αρχ: Πυραίων Λίμνη), που σήμερα δεν υπάρχουν γιατί έχουν τεχνητά αποξηρανθεί και έχουν μετατραπεί σε καλλιεργούμενες γεωργικές εκτάσεις. Οι δυο αυτές λίμνες αποτελούσαν δυο σπουδαίους φυσικούς υγρότοπους με πλούσια χλωρίδα και πανίδα, που λόγω του μικρού βάθους των λιμνών αποτελούσαν εκτάσεις τελματώδεις.

Σήμερα υπάρχουν οι υγρότοποι της Καλλονής, της Γέρας και των Μέσων της Καλλονής. Το έλος της Καλλονής έχει έκταση 7333 τετραγωνικά μέτρα και μέγιστο βάθος νερού 2μ, ενώ της Γέρας έχει έκταση 1351.5 τετ. μέτρα και μέγιστο βάθος νερού 1.75 μ. Και οι δυο αυτοί υγρότοποι έχουν χαρακτηριστική χλωρίδα και πανίδα. Στα Μέσα της Καλλονής τα υπάρχοντα έλη ταλαιπωρούσαν πολύ τους κατοίκους. Κατά την παράδοση, ο Απόστολος Παύλος - που ήρθε στην Λέσβο το 40 - 50 μ.Χ. για να

κυρήξει τον Χριστιανισμό - σκότωσε τον δράκο που ζούσε στα Μέσα. Ο Δράκος σ' αυτή την περίπτωση ήταν τα έλη και η ελονοσία, που εξαφανίστηκαν με την αποξήρανση.

Η Λέσβος κλιματικά ανήκει στα νησιά του Αιγαίου που βρίσκονται κοντά στις Μικρασιατικές ακτές και μαζί με τη Χίο, Σάμο κ.λ.π. αποτελούν μια ειδική κλιματική μονάδα. Οι μετεωρολογικές παρατηρήσεις στη Λέσβο γίνονται από αρχαίους φιλοσόφους κι ερευνητές (π.χ. ο Μετεωρολογικός Σταθμός του Ματριζέτα στην κορυφή του βουνού Λεπέτυμνος).

Στη Λέσβο το έτος διαιρείται σε δυο μετεωρολογικές περιόδους: στη θερμή περίοδο (από Απρίλιο μέχρι Οκτώβριο) και την ψυχρή περίοδο (από Νοέμβριο μέχρι Μάρτιο). Το φθινόπωρο και η άνοιξη συνήθως επεκτείνονται μέσα στο χειμώνα και το καλοκαίρι.

Για τη θερμοκρασία του αέρα στη Λέσβο έχουμε τα ακόλουθα δεδομένα: Μέση ετήσια θερμοκρασία αέρα 17.8 °C, μέση μέγιστη θερμοκρασία αέρα 21.2 °C, μέση ελάχιστη θερμοκρασία αέρα 13.8 °C, απόλυτα μέγιστη θερμοκρασία αέρα 40.9 °C, απόλυτα ελάχιστη θερμοκρασία αέρα -4.4 °C. Το ετήσιο εύρος της θερμοκρασίας είναι 17.5 °C, τιμή που δείχνει εύκρατο κλίμα με κλίση προς το θαλάσσιο. Στο Αιγαίο Πέλαγος υπάρχει ένα πολύπλοκο σύστημα θαλάσσιων ρευμάτων με διάφορες διευθύνσεις, με αποτέλεσμα να έχουμε μικρή επίδραση στο κλίμα του νησιού. Η μέση ετήσια σχετική υγρασία είναι γενικά υψηλή (62.75) και παρουσιάζει μια απλή κύμανση με μέγιστο το Νοέμβριο και ελάχιστο τον Ιούλιο. Η μέση ετήσια νέφωση στη Λέσβο παρουσιάζει το μέγιστο τον Ιανουάριο και το ελάχιστο τον Ιούλιο - Αύγουστο. Λόγω των βορείων ανέμων η νέφωση είναι γενικά μικρή στη Λέσβο και έτσι το νησί είναι από τις περιοχές της Ελλάδας με το μεγαλύτερο ετήσιο αριθμό καθαρών ημερών (2734 ώρες). Οι ομίχλες στη Λέσβο είναι σπάνιες και συναντώνται στις πειοχές κοντά στα βουνά Όλυμπος και Λεπέτυμνος (μέσος ετήσιος αριθμός ημερών ομίχλης 0.12). Κατά τη διάρκεια της θερμής περιόδου βρέχει σπάνια. Βροχή πέφτει το χειμώνα και μέρος του φθινοπώρου. Το μέσο ετήσιο ύψος βροχής για τη Λέσβο είναι 725 mm (περιοχή αεροδρομίου), αλλά στο εσωτερικό του νησιού είναι 925.7 mm (Κάτω Τρίτος). Το χιόνι είναι γενικά σπάνιο φαινόμενο στη Λέσβο (1.43 ημέρες χιονιού το χρόνο). Η δρόσος είναι πολύ συχνή στο νησί λόγω του μεγάλου αριθμού ημερών ηλιοφάνειας (28.7 ημέρες το έτος), ενώ η πάχνη είναι περισσότερο ασυνήθης (1.4 ημέρες το χρόνο). Η κατανομή της ατμοσφαιρικής πίεσης στη Λέσβο εξαρτάται από δυο κυρίως αντικυκλώνες, τον Σιβηρικό και τον Ατλαντικό. Η μέση ετήσια τιμή ατμοσφαιρικής πίεσης είναι 1014 mb. Οι κύριοι άνεμοι στη Λέσβο είναι οι βόρειοι (26.5 %). Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού οι άνεμοι αυτοί πνέουν περιοδικά κάθε χρόνο, από το τέλος του Μαΐου μέχρι τέλος Οκτωβρίου και λέγονται Ετήσιες (μελτέμια). Μετά έχουμε τους νότιους ανέμους (13.8 %), τους βορειοανατολικούς (9.45 %), τους νοτιοδυτικούς (7.8 %). Η περίοδος της νηνεμίας είναι 12.3 %. Ο μέσος ετήσιος αριθμός ημερών καταιγίδας είναι αρκετά μεγάλος (22.8), ενώ ο μέσος ετήσιος αριθμός χαλαζιού είναι 1.99 ημέρες. Από βιοκλιματική άποψη η Λέσβος έχει έφυγρο μεσογειακό κλίμα με γενικά θερμό χειμώνα.

Δεν υπάρχει συστηματική μελέτη των ζώων της Λέσβου, αλλά μόνο σποραδικές εργασίες. Έτσι η σημερινή πανίδα του νησιού αποτελείται από τα εξής είδη:

Α) **Θηλαστικά:** Νυφίτσα, κουνάβι, ενυδρίδα, αλεπου, κατοικίδια ζώα, λαγός, ποντικός, ασπάλαξ, ακανθόχειρος κ.λ.π.

Β) **Πτηνά:** Κόρακας, αετός (σταυραετός), βίας (μπούφος), κουκουβάγια, όρνις, ινδόνις (κούρκος), πέριδικα, τρυγόνι, περιστέρι (ήμερο - άγριο - φάρσα), ήμερη και άγρια πάτια, ήμερη και άγρια χήνα, κόκκυξ (κούκος), δρυοκολάπτης, σπουργίτι, τρυποκάροδο, μελισσοφάγος, κορυδαλλός, κίχλα, καρδερίνα, κορώνη (κουρούνα), κόσσυφας, μπεζάτσα κ.λ.π.

Γ) **Ερπετά:** Οχιά, δενδρογαλλή, διάφορα είδη χελώνας και σαύρας κ.λ.π.

Δ) **Θαλάσσια είδη:** Σαρδέλλα (η περιφημη σαρδέλλα του κόλπου της Καλλονής), κέφαλος, κωβιός, τριγλή (μπαρμπούνη), γαλέος, χταπόδι, τευθίς (καλαμάρι), αστακός, καλόγνωμη, κάρδιο (κυδώνι), διάφορα όστρεα.

Αποτέλεσμα της επίδρασης του παραπάνω κλίματος, σε συνδιασμό με την επίδραση της ορογραφικής διάταξης, της γεωλογικής σύστασης και του ανθρώπου είναι η εμφάνιση 6 περιοχών βλάστησης στο νησί (κατά P. Candargy). Το χαρακτηριστικό των ζωνών αυτών είναι η ασάφεια που υπάρχει στα όριά τους, με αποτέλεσμα να υπάρχει διείσδυση ή μίξη μεταξύ τους:

α) *Παραλιακή περιοχή*. Αυτή περιλαμβάνει τις περιοχές που υπόκεινται στη θάλασσα, η δε σύσταση της χλωρίδας αυτής εξαρτάται από την γεωλογική σύνθεση ακτών και την ύπαρξη υφάλμυρων ή ποτάμιων υδάτων.

Χαρακτηριστικά είδη: *Scirpus maritimus*, *Pancreatium maritimum*, *Juncus* sp., *Euphorbia paralias*, *Centaurea spinosa*, *Cacile maritima*, *Eryngium maritimum*, *Crithmum maritimum*, *Scolymus hispanicus* κ.λ.π.

β) *Περιοχή των πεδιάδων*. Αυτή περιλαμβάνει τα καλλιεργημένα μέρη ή τις καλλιεργούμενες πεδιάδες κυρίως από τους κόλπους της Καλλονής και Γέρας.

Χαρακτηριστικά είδη: *Erianthous ravennae*, *Silybum marianum*, *Euphorbia characias*, *Ficus carica*, *Vitis vinifera* κ.λ.π.

γ) *Περιοχή της ελαιάς της Ευρωπαϊκής (olea europaea var. oleaster) και της Δρυός της Κοκκοφόρου κν. Πρίνος (Quercus coccifera)*. Αυτή περιλαμβάνει τα λίγο ψηλά κι εκτεθειμένα στους νότιους ανέμους μέρη που βρίσκονται στα νότια, στα ανατολικά και στο κέντρο της Λέσβου. Η περιοχή αυτή φτάνει τη μέγιστη ανάπτυξη της στα ΝΑ της περιοχής του Ολύμπου, στη χερσόνησο της Αμαλής και γύρω από τον κόλπο της Γέρας που γι' αυτό λέγεται Ελαιοφόρος. Αξιοσημείωτο είναι ότι η ελιά δεν σταματά στο ύψος των 400μ, αλλά προχωρεί πολύ ψηλότερα μέχρι το μέσο του ορεινού όγκου του Ολύμπου.

Χαρακτηριστικά συνοδά είδη: *Asparagus acutifolius*, *Euphorbia characias*, *Phagnalum rupestre et graecum*, *Lavandula Stoechas*, *Corydothymus capitatus*, *Micromeria juliana*, *Muscari comosun*, *Orchis et Ophrys (spec)*, *Loydia graeca*, *Salvia (spec)*, *Myrtus communis* κ.λ.π.

δ) *Περιοχή της Πευκής της Βρουτίας (Pinus brutia)*. Η περιοχή αυτή αναμιγνύεται με την περιοχή της ελιάς. Κυρίως βρίσκεται μέσα στο τρίγωνο με κορυφή τον Μανταμάδο και βάση την έκταση ανάμεσα στον Όλυμπο και την χερσόνησο της Αμαλής.

Χαρακτηριστικά συνοδά είδη: *Juniperus* sp., *Asphodeline lutea*, *Arbutus unedo*, *Spartium junceaum*, *Teucrium polium* κ.λ.π.

ε) *Περιοχή της Δρυός της Αιγίλοπος (Quercus aegilops)*. Η περιοχή αυτή καταλαμβάνει σχεδόν όλο τον Όρδυμο, καθώς και το δυτικό και βόρειο μέρος της περιοχής του Λεπέτυμνου.

Χαρακτηριστικά συνοδά είδη: *Rhododendron flavum*, *Ruta chalepensis et montana*, *Delphinium peregrinum*, *Cydonia vulgaris* κ.λ.π.

στ) *Περιοχή της καστανιάς της ήμερης (Castana sativa)*. Η περιοχή αυτή, η πιο περιορισμένη από όλες, βρίσκεται κυρίως στην ανώτερη ορεινή ζώνη των βουνών Όλυμπος και Λεπέτυμνος.

Χαρακτηριστικά συνοδά είδη: *Fritillaria pontica*, *Sedum* sp., *Limodorum abortivum*, *Crataegus monogyna*, *Hedera helix* κ.λ.π.

Η Λέσβος κατατάσσεται μεταξύ των πλέον δασοσκεπών νησιών του Αιγαίου. Τα δάση της από πεύκα, καστανιές και βαλανιδιές φτάνουν μέχρι τα παράλια της και καταλαμβάνουν το 17 % της επιφάνειας. Από το υπόλοιπο τμήμα της το 25 % καλύπτεται από ελαιώνες, γι' αυτό η Λέσβος είναι η μεγαλύτερη ελαιοπαραγωγός περιοχή της Ελλάδας.

Σημείωση: Περισσότερο από τα 2 / 3 του νησιού αποτελούνται από ηφαιστειογενή πετρώματα (τόρφροι και λάβες), τα οποία είναι και τα πλέον εκτεταμένα από όσα βρίσκονται σε Ελληνικό έδαφος. Μεταξύ δε αυτών υπάρχουν εμποτίσεις πετρελαίου. Το υπόλοιπο 1 / 3 αποτελείται κυρίως από μεταμορφωμένα πετρώματα (ανατολικό τμήμα) φυλλίτων, μαρμάρων και περιδοτίων.

Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Η Μυτιλήνη είναι χτισμένη πάνω στην αρχαία πόλη. Απλώνεται αμφιθεατρικά γύρω από το λιμάνι της με προεκτάσεις προς τα βόρεια δυτικά και νότια προάστεια. Έδρα του Υπουργείου Αιγαίου και του Πανεπιστημίου Αιγαίου, έχει περίπου 35.000 κατοίκους.

Η απόσταση από τον Πειραιά είναι 188 μίλια και με πλοίο χρειάζεσαι 12 - 13 ώρες, με προσέγγιση στη Χίο. ενώ με αεροπλάνο βρίσκεσαι από την Αθήνα στη Μυτιλήνη σε 30 - 35 λεπτά. Η Μυτιλήνη απέχει από τη Θεσσαλονίκη 208 μίλια, από τη Λήμνο 90 μίλια, από τη Χίο 45 μίλια ενώ από την Τουρκία 5 - 8 μίλια.

Μόλις φτάνει ο επισκέπτης στη Μυτιλήνη το μάτι του ξεκουράζεται από τους απέραντους ελαιώνες και τα αμέτρητα πεύκα. Οι ακρογιαλιές της Κράτηγου, της Νεάπολης και της Βαρειάς είναι γεμάτες από εξοχικά τα οποία εμφανίζονται σαν μικρά άσπρα βραχάκια ενώ βέβαια προκαλούν εντυπωσιασμό οι πανέμορφοι πύργοι του Ακλειδίου και της Σουράδας.

Μόλις μπαίνει κανείς στο λιμάνι από τα αριστερά του βλέπει το Μακρύ Γιαλό στον οποίο βρίσκονται οι εγκαταστάσεις του Ναυτικού Ομίλου Μυτιλήνης, κτήρια παλιά και πανέμορφα αρχοντικά, το Εθνικό Γυμναστήριο και το πάρκο Καραταναγιώτη. Δεξιά είναι το πανέμορφο λιμάνι. Μπορεί κανείς να δει το πανέμορφο τρούλο του Αγίου Θεράποντα, έπειτα τα προσφυγικά, σπιτάκια, στο υνοικισμό και μέσα στο πράσινο του δάσος, το Αρχαίο Θέατρο.

Εκεί όπου δένουν τα πλοία είναι το Τελωνείο, όπου στεγάζονται η Τουριστική Αστυνομία και η πηρεσία Αλλοδαπών. Προς τα δεξιά σε μικρή απόσταση είναι το καμάρι του Λεσβιακού Αθλητισμού: το Κολυμβητήριο.

Στη συνέχεια στην πανέμορφη περιοχή "Τσαμάκια" βρίσκεται το μεγάλο άγαλμα της Ελευθερίας, το οποίο σχεδίασε ο ζωγράφος Γ. Ιακωβίδης και μοιάζει με εκείνο της Νέας Υόρκης.

Πιο πέρα είναι η πλάζ του Ε.Ο.Τ. η οποία είναι περικυκλωμένη από το Ενετικό Φρούριο. Πάνω ριβώς, η παλιά αριστοκρατική συνοικία της πόλης, το "Κιόσκι" όπου έγινε η τελευταία μάχη για απελευθέρωση του νησιού από τον τουρκικό ζυγό. Εδώ βρίσκονται η στρατιωτική λέσχη, η στέγη Ιδικής Μέριμνας, οι προτομές των Μητροπολιτών Αμβροσίου Κυδωνιών και του Γρηγόριου Μονησιών και το Δικαστικό Μέγαρο.

Στο λιμάνι, αριστερά, το μουράγιο είναι το Παλιό Δημαρχείο, το Δημοτικό Πάρκο, το Ρουσέλειο Ιοτικό Θέατρο και η Νομαρχία Λέσβου. Στο λιμάνι υπάρχουν επίσης ξενοδοχεία, ταξιδιωτικά φεία, εστιατόρια, ζαχαροπλαστεία, καφετέριες, τραπέζικα υποκαταστήματα, καταστήματα ειλαικής τέχνης, το Εμπορικό Επιμελητήριο Λέσβου, τα γραφεία της Δ.Ε.Η., η εφετηρία των αστιλεωφορείων και σταθμός ταξί.

Δίπλα εκεί βρίσκεται ένας μικρός ελεύθερος χώρος στον οποίο βρίσκεται το άγαλμα της Σαπς, προσφορά της Αγγλίδας ποιήτριας Ρος Μακώλεν. στην αρχή του προλιμένα βρίσκεται η προή του Κουντουριώτη, προσφορά του Μιχ. Βαμβούρη.

Στα νοτιοδυτικά της πόλης ξεχωρίζουν τα νέα κτήρια της Μέσης Εκπαίδευσης και νοτιότερα το ζάνειο Νοσοκομείο, το Γηροκομείο και το Κατσακούλειο Ορφανοτροφείο.

Πιο ψηλά τα προάστεια Άνω και Κάτω Χάλικας με τη Μητροπολιτική Κατοικία της οποίας το κλήσι είναι αγιογραφημένο με σχέδια του Φώτη Κόντογλου.

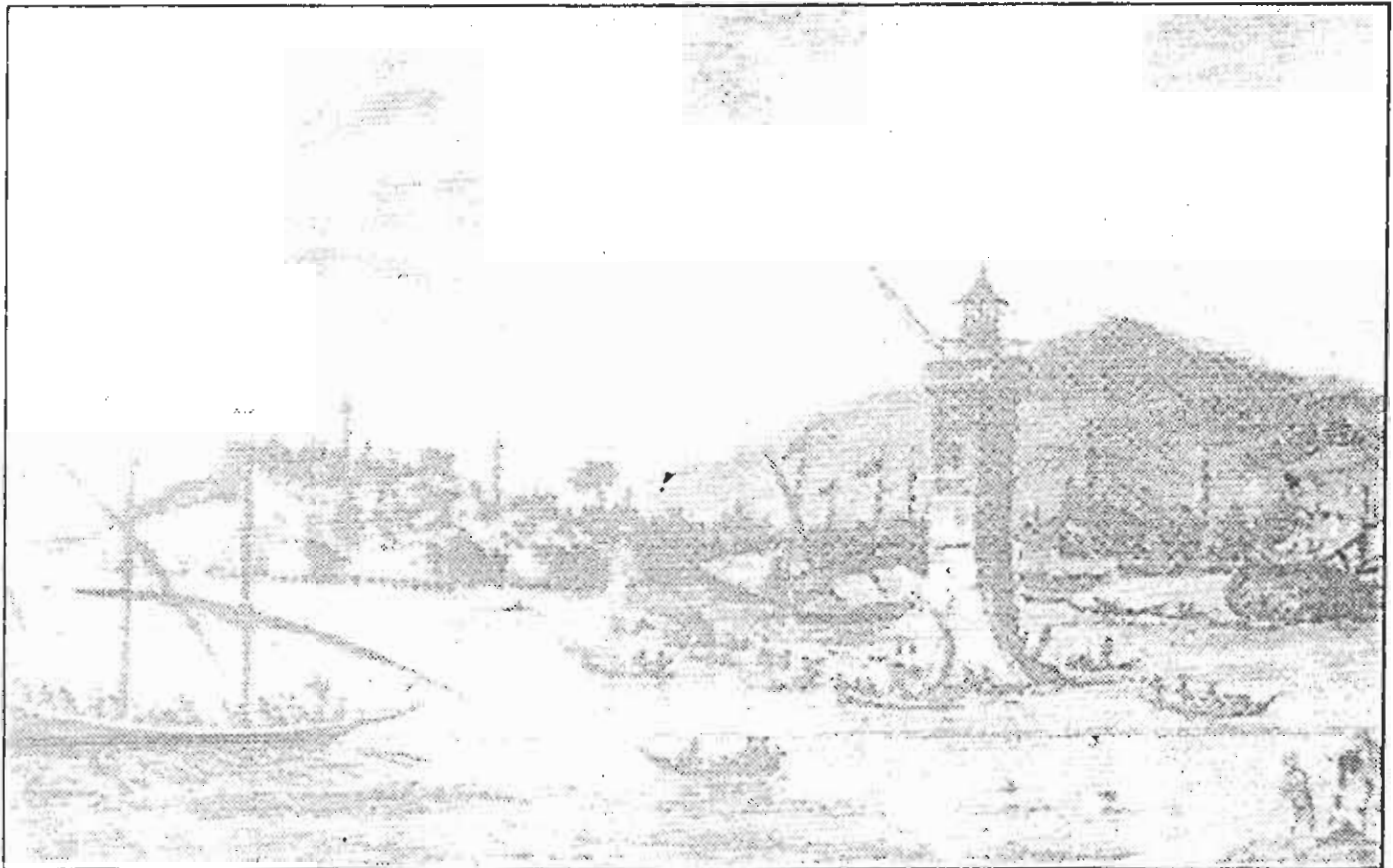
Η Μυτιλήνη διαθέτει πλήρη αγορά, άρτιες υπηρεσίες Ο.Τ.Ε. ταχυδρομείων, σταθμός αστικών τεραστικών λεωφορείων.

Επίσης στη Μυτιλήνη εδραϊούν το Αρχαιολογικό Μουσείο, όπου παρουσιάζονται ευρήματα κυπλό το 3.300 — 1.200 π.Χ.

ο εκκλησιαστικό - βυζαντινό μουσείο που βρίσκεται αντίκρου του Ναού του Αγίου Θεράποντα, αγορά της Μυτιλήνης, το Μουσείο Λαϊκής τέχνης, το Μουσείο Εκθεση λεσβιακής φορεσιάς και ιατος. Υπάσχει και Δημόσια Βιβλιοθήκη καθώς και η βιβλιοθήκη Γυμνασίου.

Το λιμάνι της Επάνω Σκάλας στα 1872, όπως το είδε ο Γάλλος περιηγητής Gouffler.

Αποψη της Μυτιλήνης.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Οι εκκλησίες της Μυτιλήνης έχουν ενδιαφέρον τόσο από αρχιτεκτονικής άποψης αλλά και από άποψη εικόνων και τέμπλων.

Η Μητρόπολη της Μυτιλήνης, ναός αφιερωμένος στον Άγιο Αθανάσιο, χτίστηκε γύρω το 160 - 170 αιώνα. Έχει σχήμα σταυροειδές τρικλήτη Βασιλική. Στο μέσο του κεντρικού κλίτους υπήρχε κρυφός τάφος όπου ενταφιαζόταν οι Αρχιερείς από το 1707 έως το 1783. Ανακαλύφθηκε η κρύπτη αυτή, εντελώς τυχαία, από τον αείμνηστο Μητροπολίτη Ιάκωβο Κλεόμβροτο. Στο ναό βρίσκονται τα Ιερά Λείψανα του Αγίου Θεοδώρου του Βυζαντίου, ο οποίος εκτελέστηκε από τους Τούρκους στις 17 Φεβρουαρίου του 1795 σε νεαρή ηλικία γιατί δεν αλλαξοπιστούσε. Με θαύμα του Αγίου η Μυτιλήνη σώθηκε από πανώλη και γιορτάζεται η μνήμη του στις 17 Φεβρουαρίου και κάθε χρόνο την 4η Κυριακή από το Πάσχα γίνεται πάνδημη η λιτάνευση των λειψάνων του.

Η εκκλησία του Αγίου Θεράποντα είναι ο μεγαλύτερος ναός της πόλης. Χτίστηκε το 1860. Εδώ φυλάγεται το λείψανο του Μητροπολίτη Ιγνατίου Ουγγροβλαχία. Η προτομή του όπως και του μαρτυρικού Ιεράρχη Χρυσόστομου Σμύρνης, βρίσκονται στην είσοδο του ναού. Υπάρχουν δυο αξιόλογες εικόνες, βυζαντινές, του Ιησού Χριστού του 14ου αιώνα και του Ευαγγελιστή Ιωάννη του Θεολόγου του δεύτερου τετάρτου του 15ου αιώνα. Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Κολντεβιάι, πιθανολογεί ότι στο χώρο ανέγερσης του ναού, υπήρχε στην αρχαιότητα, ναός του Απόλλωνα ή η σχολή της Σαπφούς. Άλλη εκδοχή πιθανολογεί την ύπαρξη ενός Ασκληπιείου.

Κοντά στο Μητροπολιτικό Ναό υπάρχει η εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων, η οποία χτίστηκε το 1795 σε ρυθμό τρικλήτης Βασιλικής. Εδώ είναι η εικόνα του Αγίου Θεοδώρου με εννιά σκηνές του μαρτυρίου του. Στο ξυλόγλυπτο τέμπλο της εικονίζονται σκηνές από την Καινή Διαθήκη.

Προς την Επάνω Σκάλα είναι ο Ναός του Αγίου Νικολάου, ο οποίος ήταν Οθωμανικό τέμενος έως το 1929 που μετετράπηκε σε ναό. Εκεί είχε στήσει ο Μωάμεθ Β' τη σκηνή του όταν άρχισε η επίθεση κατάκτησης της Μυτιλήνης.

Άλλοι ναοί είναι: του Αγίου Συμεών, κοντά στο κτίριο του παλιού Παρθεναγωγείου, στο κέντρο της πόλης, των Αγίων Αποστόλων και του Αγίου Γεωργίου, σε μικρή απόσταση. Της Παναγίας της Φανερωμένης στην Επάνω Σκάλα, της Παναγίας της Χρυσομαλλούσας, της Ζωοδόχου πηγής στην συνοικία Λαγκάδα, του Αγίου Ιωάννη του Καλυβίτη, των Αγίων Πατέρων και του Αγίου Γεωργίου στους Χάλικες, της Παναγίας του Ακλειδιού, της Αγίας Κυριακής στο συνοικισμό, του Αγίου Παντελεήμονα κ.λ.π.

Αριστερά: Το επιθλητικό κωδωνοστάσιο της Μητρόπολης. Είναι γοθτικού ρυθμού, χτίστηκε στα 1882 από πελεκητή πέτρα σαρμυσακλή και έχει ύψος 33 μέτρα. Δεξιά: Ο επιθλητικός ναός του Αγίου Αθανασίου όπου φυλάγεται το ιερό λείψανο του ναομάρτυρα Θεοδώρου του Βυζαντίου.

Ο ναός αυτός είναι αφιερωμένος στον Άγιο Θεράποντα, επίσκοπο Κύπρου, ο οποίος συγκαταλέγεται μεταξύ των Αγίων Αναργύρων ιατρών.

Τον Άγιο μας βαρβαροί επιδρομείς της Κύπρου τον έσφαξαν πάνω στην Αγία Τράπεζα την ώρα που λειτουργούσε.

Τούτος ο ναός είναι ο μεγαλύτερος ναός της Λέσβου. έχει μήκος 35 μέτρα, πλάτος 25 μέτρα και ύψος 40 μέτρα.

Στη θέση αυτή υπήρχε από το 17ο αιώνα ένα μικρό παρεκκλησι αφιερωμένο στον Άγιο Θεράποντα, που χρησίμευε ως παρεκκλησι του "Ξενοδοχείου".

Το "Ξενοδοχείο" ήταν το μοναδικό τότε φιλανθρωπικό ίδρυμα, στο οποίο νοσηλεύονταν οι άρρωστοι, έβρισκαν στοργή οι γέροντες και τα ορφανά και επίσης έβρισκαν στέγη οι ταξιδιώτες.

Ο Κοιδεωεγ και ο δικός μας σταυράκης Αναγνώστου υποστηρίζουν πως στη θέση του παρεκκλησίου υπήρχε κατά τα ειδολολατρικά χρόνια ή ο ναός του απόλλωνα ή η σχολή της Σαπφώς, που αργότερα, μάλλον επί αυτοκράτορα Θεοδοσίου (426 μ.Χ.) μετετράπη σε τόπο Χριστιανικής λατρείας.

Ο σημερινός ναός κτίστηκε σταδιακά και κατά περιόδους.

Οι εργασίες άρχισαν το 1850 και τα εγκαίνια του ναού έγιναν το 1935.

Ο ναός μας είναι κράμα Βυζαντινού και Γοθτικού ρυθμού με στοιχεία Μπαρόκ.

Αρχιτέκτονας του μεγάλου αυτού Χριστιανικού Μνημείου του νησιού μας ήταν ο διαπρεπής Λέσβιος Αργύριος Κων. Αδαλής, ο οποίος υπήρξε μαθητής των δυο κορυφαίων Γερμανών αρχιτεκτόνων Θεόφιλου Χάνσεν και Ερνέστου Τσίλλερ.

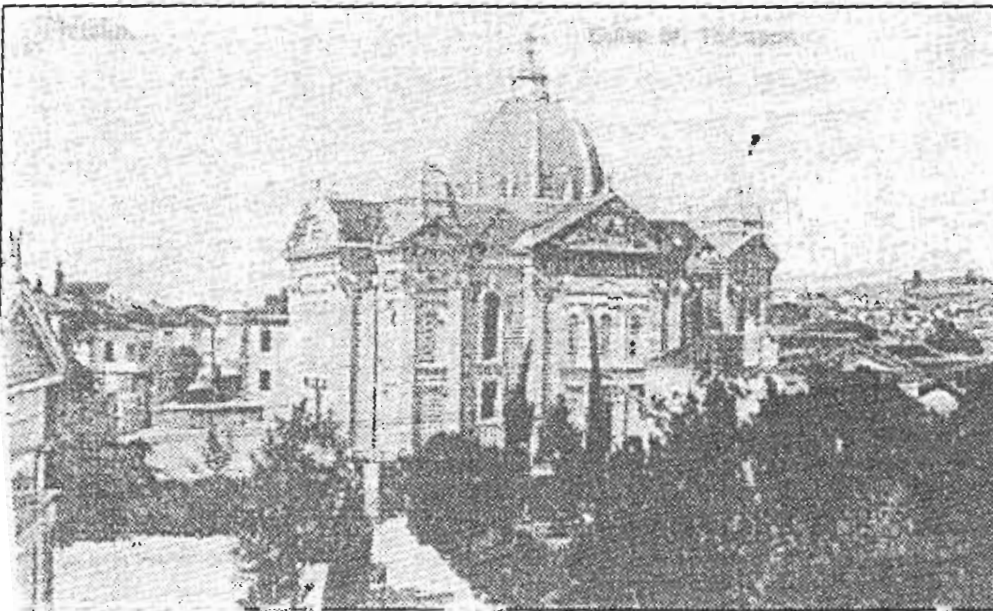
Οι γωνιόλιθοι και οι άλλοι λαξευτοί λίθοι μεταφέρθηκαν από το περίφημο λατομείο της Μικρασίας μας, γνωστό με τ' όνομα "Σαομασάκ".

Υπέροχα, τέλος, είναι το μεγαλοπρεπέστατο ξυλόγλυπτο τέμπλο του ναού μας, ο αρχιερατικός Θρόνος, ο άμβωνας και τα δυο μεγάλα και υψηλά προσκυνητάρια.

Είναι έργα του Μυτιληνιού τεχνίτη Δημήτριου Κόβαλα και φιλοτεχνήθηκαν το 1915.

Μέσα στο ναό μας δεξιά, στη μαρμάρινη σαρκοφάγο, άχει εναποθετηθεί από το 1965 το λείψανο του μεγάλου Εθνεργέτου και κορυφαίου αγωνιστού της Επανάστασης του 1821, Λέσβιου Μητροπολίτου Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιου, του οποίου και χάλκινη προτομή είναι στημένη έξω από το ναό μας.

Η άλλη έξω αριστερά μαρμάρινη προτομή ανήκει στον εθνομάρτυρα Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομο, τον οποίον κατακρεούργησαν οι Τούρκοι στην Σμύρνη το 1922 μαζί με 50.000 ελληνες Σμυρνιώτες και 347 κληρικούς της.

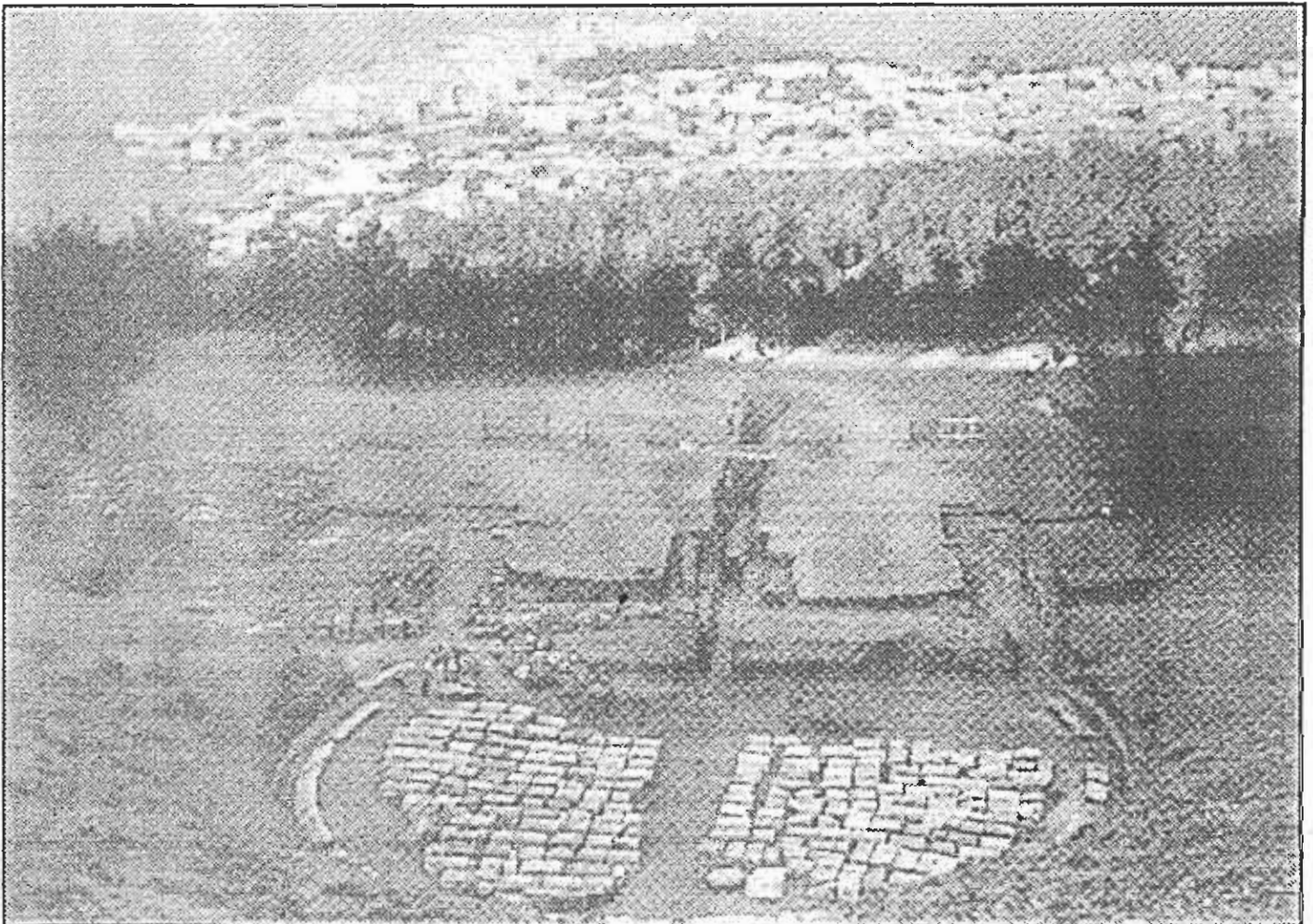
Ο Άγιος Θεράποντας, η μεγαλύτερη εκκλησία της Λέσβου. Ενεπίγραφες πλάκες που βρέθηκαν μαρτυρούν πως στη θέση αυτή υπήρχε στην αρχαιότητα ναός ειδολολατρικός - πιθανώς του Απόλλωνα ή Σχολή της Σαπφούς - που αργότερα μετατράπηκε σε χριστιανικό.

ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

Βρίσκεται στο υψηλότερο μέρος της πόλης της Μυτιλήνης, σε περίοπτη θέση. Δεν έχει πλήρως μελετηθεί. Κατασκευασμένο πάνω από το κέντρο της πόλης, είχε μνημειακή όψη, και ήταν εμφανές σε κείνους που αντίκρυζαν την Μυτιλήνη από το πλοίο, ερχόμενοι από βορειανατολικά ή νοτιοανατολικά. Η τελευταία οικοδομική φάση ήταν υστερορωμαϊκή.

Η χωρητικότητα υπολογίζεται γύρω στους δέκα χιλιάδες θεατές. Το κοίλο ήταν πεταλόσχημο και η ορχήστρα κυκλική. Στο αρχαιολογικό μουσείο Μυτιλήνης, σώζεται θρόνος που βρέθηκε στο χώρο του θεάτρου. Αρχικά προοριζόταν για κάποιον ιερέα του Απόλλωνος και τελικά για τον Ποτάμωνα, το γιο του Λεσβώνακτος. Και οι δυο ήταν σπουδαίες προσωπικότητες της Μυτιλήνης. Ο γιός ρήτορας και ο πατέρας φιλόσοφος.

Ο Πομπήιος ενθουσιάστηκε από το θέατρο της Μυτιλήνης και ζήτησε να κατασκευαστεί παρόμοιο στην Ρώμη, πράγμα που έγινε το 55 π.Χ. Η ακουστική και των δυο υπήρξε θαυμάσια.

Το αρχαίο θέατρο Μυτιλήνης

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Το κάστρο (φρούριο) της Μυτιλήνης είναι χτισμένο στη βόρεια πλευρά της πόλης, ακριβώς πάνω από ένα μεγάλο πευκώνα. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα κάστρα της ανατολικής Μεσογείου. Χτίστηκε στα χρόνια του Ιουστινιανού κατά πάσα πιθανότητα πάνω στην αρχαία ακρόπολη της πόλης. Για το χτίσιμό του χρησιμοποιήθηκε αρχαίο οικοδομικό υλικό προφανώς από τα οχυρωματικά έργα που είχαν γίνει στη Μυτιλήνη κατά τους αρχαίους χρόνους και το αρχαίο θέατρο της πόλης.

Σε διάφορα σημεία των τειχών του φρουρίου βρίσκονται εντοιχισμένες ενεπίγραφες ή ανάγλυφες πλάκες καθώς και κομμάτια από αρχαία μνημεία. Για παράδειγμα βρέθηκε εντοιχισμένο από τον Γερμανό αρχαιολόγο Fabricius αντίγραφο ψηφίσματος της Ρωμαϊκής Συγκλήτου, στην οποία περιλαμβάνεται απόφαση του Μεγάλου Πομπήιου για την επίσκεψή του στη Μυτιλήνη, το 62 π.Χ. Επίσης μια πλάκα του "Ποταμώνειου" μνημείου που χτίστηκε το 26 π.Χ.

Το φρούριο αποτελείται από σύνολο τειχών, μεσαιωνικών και προγενέστερων μέχρι και τουρκικών με διάφορες οχυρώσεις σύμφωνα κάθε φορά με την επικρατούσα τακτική πολέμου.

Το κάστρο της Μυτιλήνης αναφέρεται σε επίσημο ενετικό κατάλογο του 1260. Από το 1355 μ.Χ. έως το 1462 μ.Χ. βρισκόταν κάτω από την κυριαρχία των Γατελούζων, οι οποίοι έκαναν πολλές ανακαινήσεις και κατασκεύασαν πολλούς πύργους. Αναφέρεται ότι ανακαινήθηκε το κάστρο κατά το 1373 από τον Φραγκίσκο Γατελούζο. Στα 1442 επί Δωρίνου Γατελούζου πολιορκήθηκε από τους Τούρκους. Το 1457 ο Μωάμεθ Β' "Πορθητής" έστειλε σημαντικό στόλο υπό την αρχηγία του Επάρχου Καλλιπόλης, Ισμαήλ, ο οποίος παρ' όλες τις προσπάθειες του δεν κατάφερε να κατακτήσει το ισχυρότατο κάστρο.

Το 1459 επί Δομνίκου Γατελούζου έγινε ακόμα μια αποτυχημένη προσπάθεια. Τελικά όμως καταλήφθηκε από τον Μωάμεθ Β' το 1462 μετά από πολιορκία 27 ημερών, όταν κύριος του νησιού ήταν ο Νικόλαος Γατελούζος, και πήρε στα χέρια του την κυριαρχία της Λέσβου.

Κατά την περίοδο αυτή σύμφωνα με το ημερολόγιο του καθολικού επισκόπου της Μυτιλήνης, Λεονάρδου Ιουστινιάνη, το φρούριο ήταν μεγαλύτερο απ' ό,τι σώζεται σήμερα. Περιλάμβανε πλήθος προμαχώνων και ανεξάρτητους πύργους που σήμερα δεν υπάρχουν. Έτσι αναφέρεται ο πύργος της Παναγίας, ο Πύργος του βόρειου λιμανιού που καταστράφηκε απ' αυτή την πολιορκία, και το φρούριο Μπούρτζι που καταστράφηκε για την ανέγερση του "Αγάλματος της Ελευθερίας". Επίσης το Μελανούδιο του οποίου την ακριβή θέση δεν γνωρίζουμε σήμερα.

Το εσωτερικό του φρουρίου

Στο εσωτερικό τείχος, στη δεξιά πλευρά της ανατολικής εξωτερικής πόλης, σώζεται πλάκα με το οικόσημο των Παλαιολόγων, δικέφαλο αετό με δυο Β και έναν απλό αετό. Δίπλα βρίσκεται άλλη πλάκα με τα πέταλα των Γατελούζων και μια τρίτη με επιγραφή σε παλιά τουρκική γραφή.

Στο μεσαίο φρούριο, στα δεξιά της ανατολικής εσωτερικής πύλης, σώζεται σχεδόν ακέραιο το παλάτι των Γατελούζων, με τετράγωνο σχήμα, γνωστό ως "Πύργος της Βασιλισσας" προφανώς γιατί έμεινε εκεί η Μαρία Παλαιολογίνα, αδερφή του αυτοκράτορα Ιωάννη Παλιολόγου και σύζυγος του Φραγκίσκου Γατελούζου. Στο πύργο αυτό βρίσκονται εντοιχισμένες μια πλάκα με τον αετό και τα πέταλα των Γατελούζων και τα τέσσερα Β, που σημαίνουν "Βασιλεύ Βασιλέων Βασιλεί Βοήθει", τέσσερις πλάκες με ανάγλυφες μορφές μονομάχων και "λεονομάχων".

Στη περίοδο της Τουρκοκρατίας χρησιμοποιήθηκε για κατοικία επιφανούς Τούρκου (Αγά - Καπουσού). Αργότερα οι Τούρκοι τον χρησιμοποίησαν ως πυρίτιδαποθήκη (μπαρουτ χανέ).

Λίγο πιο πέρα υπάρχει μια τετράγωνη πλατεία περιορισμένη από συγκρότημα κατοικιών τουρκικού ρυθμού. Στο μέσον της αυλής υπήρχε εκκλησία, πάνω στην οποία οι Τούρκοι έχτισαν Τζαμί, του οποίου σήμερα σώζονται μόνο ερείπια. Δίπλα σ' αυτό βρίσκεται η μισοτελειωμένη σαροκαφός

του Φραγκίσκου Γατελούζου.

Στη νότια πλευρά του τείχους βρίσκεται το τούρκικο ιεροδιδασκαλείο “Μενδρεσές” που χτίστηκε το 16ο αιώνα και έχει τόξα διπλής καμπυλότητας, στέγη από σκάφα, αδείς θόλους και οξυκόρυφα παράθυρα.

Απέναντι βρίσκονται οι τούρκικες φυλακές του Μουσά - Μπαμπά.

Κοντά σ' αυτά τα κτήρια βρίσκεται και ο “Τεκές”, το κελί του Τούρκου αναχωρητή.

Προς τα δυτικά υπάρχουν υπόγειες στοές μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής που χρησιμοποιούνταν για τόπος συνάθροισης των γυναικόπαιδων στις ώρες της μάχης. Ο φωτισμός και αερισμός γινόνταν από μικρά ειδικά ανοίγματα που υπάρχουν ακόμα. Οι στοές φτάνουν σε μεγάλη απόσταση. Λέγεται ότι υπάρχει κάποια έξοδος σ' αυτές αλλά μέχρι σήμερα δεν έχει επισημανθεί. Κατά την παράδοση σε μια μυστική στοά του φρουρίου έχουν φυλαχθεί αγάλματα απαράμιλλης τέχνης.

Άλλο αξιοθέατο στο χώρο του φρουρίου είναι η Ρωμαϊκή ή Βυζαντινή δεξαμενή, κατασκευασμένη από σκληρό αδιάβροχο υλικό. Σ' αυτή συγκεντρώνονταν τα νερά των βροχών. Η χωρητικότητά της υπολογίζεται σε 4.000 περίπου!

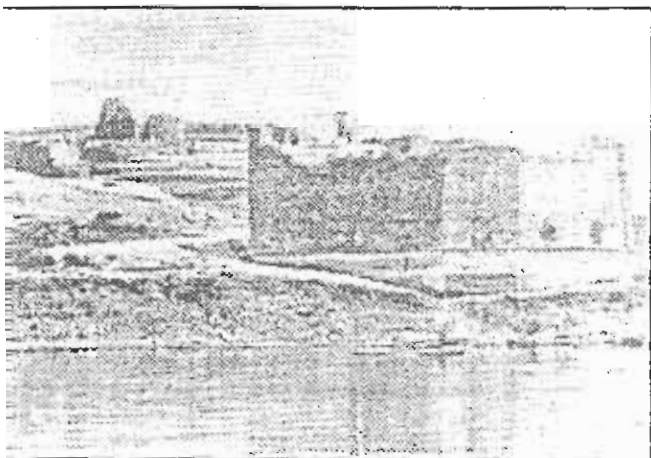
Στην κεντρική εσωτερική πύλη που χτίστηκε από τους Γατελούζους, σώζεται επιγραφή με αετό, οικόσημο των Παλιολόγων, τα πέταλα των Γατελούζων και αραβική επιγραφή. Κοντά στην πύλη αυτή χτίστηκε αντίστοιχη τουρκική.

Κοντά στη θάλασσα βρίσκεται ψηλός πύργος, ύψους 3 περίπου μέτρων, με εντοιχισμένη λευκή μαρμάρινη ημικυκλική πλάκα με επιγραφή που λέει: “Στον καιρό της βασιλείας του Σουλτάνου Βαγιαζίτ, υιού του Μεχμέτ Χάν, του οποίου το κράτος ας είναι παντοτινό κι ας αυξηθεί η νίκη του, οικοδομήθηκε ο πανήφης αυτός πύργος με την επίβλεψη του Στρατιωτικού Ταξίαρχου Μυτιλήνης Απτουλαΐρρεδίν. Ο Θεός ας ευκολύνει την πραγμάτωση των θελημάτων του 1501”

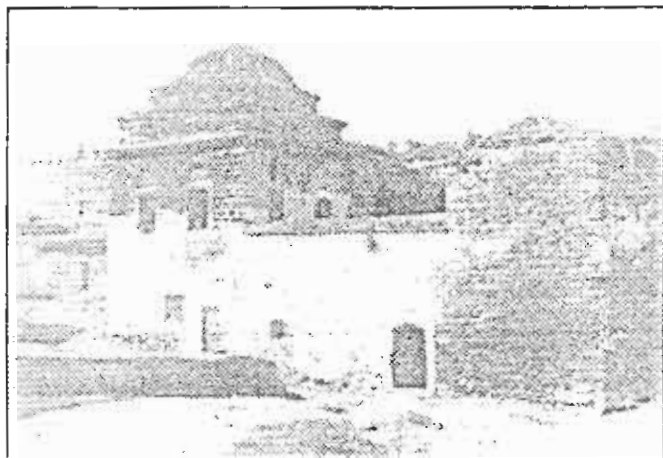
Μια άλλη επιγραφή στην κεντρική εξωτερική πύλη αναφέρει: “Ανακαίνισε το Φρούριο το 1370 το μήνα Απρίλιο ο κύριος της Λέσβου Φραγκίσκος Γατελούζος”. Κατά τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας το ανώτερο τμήμα του φρουρίου χρησιμοποιούνταν ως στρατώνας, το μεσαίο ως φυλακές υποκαταδίκων και το κατώτερο ως συνοικισμός κυρίως φτωχών Τούρκων. Όλες δε οι πύλες φυλάσσονταν από στρατιώτες.

Το 1908 κλείστηκαν στο κάστρο οι αντίπαλοι των νεότουρκων εκτός από τους εξέχοντες Τούρκους που έμεναν στην πόλη υπο επιτήρηση. Στο κατώτερο τμήμα του κάστρου υπήρχαν και χριστιανικά αγιάσματα όπως της “Γαλούσης Παναγίας”. Σ' αυτό το τμήμα του φρουρίου υπήρχαν και τα περίφημα μαντεία καφεδομαντείας, χαρτομαντείας τα οποία τα είχαν γέροι Τούρκοι οι “ντέντεδες”.

Με την ανταλλαγή των πληθυσμών τα κτήρια στο κατώτερο μέρος του κάστρου καταστράφηκαν από το πλήθος. Στις 9 Νοεμβρίου 1912 υψώθηκε στο κάστρο η ελληνική σημαία. Από τότε το ανώτερο τμήμα του φρουρίου χρησιμοποιήθηκε για το Σύνταγμα του Ελληνικού στρατού στη Λέσβο, το μεσαίο για τη διαμονή φτωχών Ελλήνων και το κατώτερο για τους Τούρκους που έμεναν εκεί από παλιά. Από τότε άρχισε η λεηλασία των τειχών για την κατασκευή σπιτιών και λιθόστρωτων δρόμων.

“Ο Κοτρέλι, στη θέση του σήμερα βρίσκεται το άγαλμα της Ξλευθερίας, κατεδαφίστηκε στα 1921.

Ο Μενδρεσές

ΠΡΟΑΣΤΕΙΑ

Προάστεια και χωριά της Ανατολικής Λέσβου.

Στα νότια της Μυτιλήνης, βρίσκεται το Ακλειδιού, μέσα στις καταπράσινες ελιές. Εκεί βρίσκονται πολλές αρχοντικές βίλες καθώς και ο γραφικός πύργος Φωτιάδη. Περίφημος είναι ο Ναός της Αγίας Ευαγγελίστριας στο Ακλειδιού. Έπειτα, πιο πέρα, βρίσκονται η Βαρεία, η Νεάπολη και η Κράτηγος, όπου, 10 χιλιόμετρα έξω από την Μυτιλήνη, βρίσκεται το κρατικό και διεθνές αεροδρόμιο του νησιού.

Στην Κράτηγο, υπάρχει πευκώνας όπου στήνουν τα αντίσκηνά τους λάτρεις της θάλασσας το καλοκαίρι. Πιο πάνω βρίσκεται ο πύργος του Ριζά Πασά, υπουργού των στρατιωτικών, ο οποίος εξορίστηκε από τον Σουλτάνο Χαμίτ.

Ο πύργος λεγόταν “Γυαλί Κιοσκή” και το έχτισε ο Ριζά Πασάς για να απολαμβάνει την ανατολή. Στην περιοχή λειτουργούν ξενοδοχεία και κέντρα.

Με χωματόδρομο, φτάνουμε στη μαγευτική ακρογιαλιά της “Χαραμίδας” και στην πευκόφυτη περιοχή του Αγίου Ερμογένη, που βρίσκονται κοντά στο στόμιο του Κόλπου της Γέρας. Στα βόρεια του Αγίου Ερμογένη, βρίσκονται τα γραφικά Λουτρά. Σε μικρή απόσταση από το χωριό, βρίσκεται η Σκάλα Λουτρών, όπου βρίσκεται Γαλλικό νεκροταφείο του Α’ Παγκόσμιου Πολέμου. Από την “Κουντουρουδιά”, περιοχή με γραφικές ταβέρνες κι εστιατόρια, παίρνουμε καΐκι και περνάμε στις απέναντι άκρες του Κόλπου Γέρας.

Νότια της Μυτιλήνης βρίσκεται το χωριό Ταξιάρχες ή Καγιάνι. Στην εκκλησία των Ταξιαρχών υπάρχει ολόσωμη εικόνα του Ταξιάρχη με τη χρονολογία 829 και την επιγραφή “Θεόφιλος και Κασσιανή”. Νότια βρίσκεται η Αγία Μαρίνα και ακόμη χαμηλότερα το Πληγώνι, ο οποίος είναι μικρός οικισμός σε καταπράσινη πλαγιά.

Δυτικά της Μυτιλήνης βρίσκονται τα Αλυφαντά και νότια το Πυργί, όπου υπάρχει βιομηχανία κατασκευής αεριούχων ποτών. Στα παραλιακά της κέντρα μπορεί ο επισκέπτης να γευτεί πολλούς νόστιμους μεζέδες.

Προάστεια και χωριά της Βόρειας Λέσβου.

Βγαίνοντας από την πόλη της Μυτιλήνης και αφού περάσει κανείς το βόρειο λιμάνι, την εκκλησία του Αγίου Νικολάου, την ποτοποιία ΕΠΟΜ και το συγκρότημα ηλεκτροπαραγωγής της ΔΕΗ φτάνει στο ύψωμα του “Καρα τεπέ” όπου βρισκόταν οι κύριες στρατιωτικές εγκαταστάσεις των Γερμανών κατά την Κατοχή. Σ’ αυτό ακριβώς το σημείο υπάρχει η διασταύρωση όπου αριστερά οδηγεί στη Μόρια

Η Μόρια είναι ένα χωριό περίφημο για τους γραφικούς πύργους κι είναι χτισμένο ανάμεσα σε ασημένιους ελαιώνες. Εντυπωσιαστική είναι η εκκλησία του Αγίου Βασιλείου. Σε απόσταση 600 μέτρων βρίσκεται το αρχαίο υδραγωγείο της Μόριας, το οποίο το περιγράφουμε σε ιδιαίτερο κεφάλαιο. Στα βόρεια της Μόριας βρίσκεται χτισμένος σε ολοπράσινο λόφο ο Αφάλωνας.

Χαμηλότερα βρίσκεται η Παναγιούδα η οποία είναι παραλιακό χωριό με πολλές ψαροταβέρνες και μπαρ. Τα δειλινά και τα βράδια του καλοκαιριού συγκεντρώνεται πολύς κόσμος.

Στη συνέχεια βρίσκουμε τα Πάμφιλλα. Επιβλητικός είναι ο ναός της Αγίας Βαρβάρας, χτισμένος από το μεγάλο καλλιτέχνη της Τήνου, Γιάννη Χαλεπά. Διατηρητέα μνημεία έχουν χαρακτηριστεί οι πύργοι Χατζησάββα και Σάλτα με την ιδιόρρυθμη παραδοσιακή αρχιτεκτονική τους. Στην Σκάλα βρίσκονται τα τεράστια συγκροτήματα της Ένωσης Συνεταιρισμών Λέσβου και οι εγκαταστάσεις υγραερίου.

ΑΡΧΑΙΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ ΜΟΡΙΑΣ

Οι Μυτιληνιοί ονόμασαν Καμάρες το αρχαίο υδραγωγείο που έγινε στα χρόνια της Ρωμαιοκρατείας, εντυπωσιασμένοι από τις μεγαλόπρεπες αφίδες των τοξοστοιχιών του. Επικρατεί η άποψη πως το αρχαίο υδραγωγείο χτίστηκε το 2ο μ.Χ. αιώνα και μάλιστα στα χρόνια που ήταν Αυτοκράτορας στη Ρώμη ο Αδριανός, που τιμήθηκε πολύ από τους Μυτιληνιούς για τις ευεργεσίες του στην πόλη, αν και θα μπορούσε να χρονολογηθεί και ως τις αρχές του τρίτου μ.Χ. αιώνα. Ο μηχανικός που σχεδίασε και έχτισε το υδραγωγείο μένει στην ανωνυμία μέχρι τώρα, γιατί καμιά μαρτυρία δεν βρέθηκε, που να μας πληροφορεί για το όνομα του σπουδαίου αυτού μηχανικού που οι ερευνητές πιστεύουν πως ήταν Μυτιληνιός.

Η μεγάλη οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη που παρουσιάζεται στην πόλη της Μυτιλήνης από τα μέσα του 1ου π.Χ. αιώνα είχε σαν συνέπεια την ραγδαία αύξηση του πληθυσμού της και δημιούργησε καινούριες ανάγκες ύδρευσης. Έτσι αποφασίστηκε να γίνει το υδραγωγείο για να κατεβάσουν το πεντακάθαρο νερό του Ολύμπου από τις πλούσιες μάνες της Αγιάσου στη Μυτιλήνη. Υπολογίστηκε πως το υδραγωγείο μετέφερε στην πόλη καθημερινά 127.000 κυβικά νερό με πήλινο αγωγό που είχε άνοιγμα 0.64 x 0.80. Διάβαινε απόσταση 26 χιλιομέτρων μέσα από βουνά και ρεματιές, μαζεύοντας όσα νερά έβρισκε από πηγές που συναντούσε στο δρόμο του. Σίγουρα οι Καμάρες δεν ήταν το μοναδικό ούτε το μεγαλύτερο υδραγωγείο της Ρωμαϊκής επικράτειας, αλλά είναι από τα πιο εντυπωσιακά μνημεία της Αρχαίας Λέσβου και αντιπροσωπεύει τον τεχνικό πολιτισμό της εποχής του.

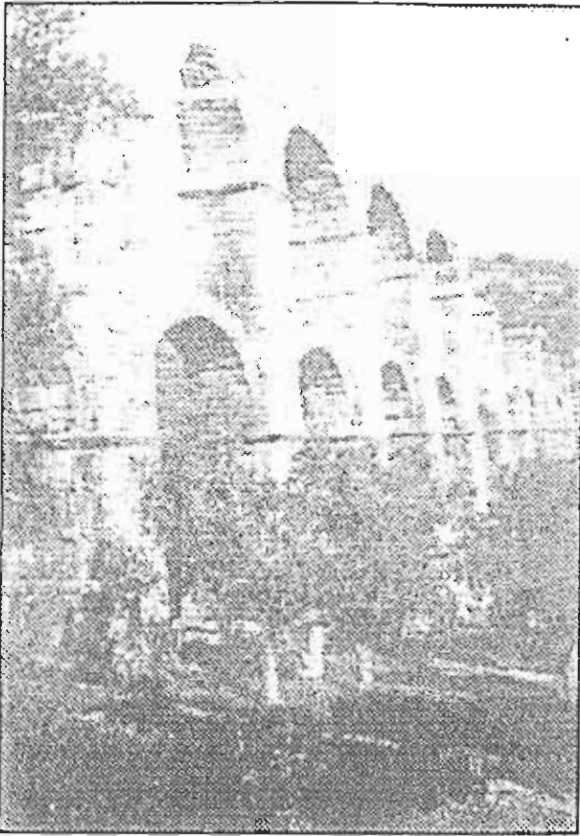
Ότι απόμεινε σήμερα από το αρχαίο υδραγωγείο είναι οι 6 αφίδες στην κοιλάδα, στους Λάμπους Μύλους, ένα κομμάτι στην θέση Καμάρες της Μυτιλήνης, οι πήλινες σωληνώσεις στις πλαγιές του Κακού Λαγκαδιού και του Καρά τεπέ αλλά το πιο σημαντικό κομμάτι του υδραγωγείου είναι οι 12 αφίδες που στέκονται περήφανες στην είσοδο της ομόνυμης ρεματιάς της Μόριας δύο περίπου χιλιόμετρα ΒΔ του χωριού.

Ο τεχνικός του έργου, που πραγματικά ήταν μεγαλοφυής έλυσε το πρόβλημα της συνεχούς ροής του νερού που περνούσε από ανομοιογενή edάφη, με διαφορετική στάθμη, γεφυρώνοντας τις λαγκαδιές με τοξοστοιχίες πάνω από τις οποίες περνούσαν οι σωλήνες του νερού.

Για να γεφυρωθεί η ρεματιά στη θέση Καμάρες της Μόριας που είχε πλάτος 170 μέτρα χρειάστηκαν 17 τόξα που στηρίχτηκαν σε γεροχτισμένους πεσσούς. Οι πιο ψηλοί είναι στο κέντρο και έχουν ύψος 26 μέτρα. Στα πλάγια οι πεσσοί είναι χαμηλότεροι, προσαρμοσμένοι στο ύψος και η διαμόρφωση του edάφους, τοποθετημένοι με τέτοια τέχνη που θαρρείς πως οι ακριανοί πεσσοί χώνονται στα πλευρά του βουνού, πως τα τόξα συνεχίζουν και πέρα από την ρεματιά. Τις στατικές δυσκολίες για την στήριξη των τόξων με τα μεγάλα ανοίγματα σε τρία επάλληλα τόξα που στηρίζονται σε χωριστούς πεσσούς. Κάθε πεσσός έχει δικό του επίκρανο από άβακα και κυμάτιο.

Για την τοιχοποιία των πεσσών χρησιμοποιήθηκε το λεγόμενο έμπλεκτο σύστημα. Έχτισαν δηλαδή τις παρειές (μάγουλα) των πεσσών με κανονικές ορθογώνιες πλίνθους και το εσωτερικό τους γεμίστηκε με μικρές πέτρες, πελεκήματα κ.λ.π. που στερεώθηκαν με ασβέστη, το συνδετικό υλικό δηλαδή που αγαπούσαν να χρησιμοποιούν οι χτίστες στην Ρωμαϊκή περίοδο. Οι πλίνθοι δέθηκαν μεταξύ τους με σιδερένιους σύνδεσμους και μολύβι. Οι παρειές των πεσσών όπως είπα χτίστηκαν με ορθογώνιους κανονικούς πλίνθους σε χαμηλούς και ψηλότερους δρόμους, τονίζοντας έτσι την κλασική διάθεση που διέπει το έργο, στη διάρθρωση των τόξων όσο και στη λεπτομέρεια. Έτσι γύρω από κάθε πλίνθο λαξεύτηκε μια ταινία για να τονιστεί το αδρό έξεργο. Οι κατασκευές από τούβλα που φαίνονται σήμερα πάνω από τα τόξα είναι μεταγενέστερες της αρχικής δομής που έγιναν με την ευκαιρία κάποιας επισκευής. Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε για τους εξωτερικούς πλίνθους των πεσσών και τους θολίτες των τόξων του υδραγωγείου της Μόριας είναι γκριζόασπρο μάρμαρο με χρυσές ανταύγειες, βγαλμένο από κοντινά λατομεία στο Κακό Λαγκαδι.

Ο τεχνίτης που έχτισε τις Καμάρες της Μόριας δεν ήταν μόνο πολύ σπουδαίος τεχνικός ήταν και ιερακλής, γιατί εκτός τις δυσκολίες που αντιμετώπισε και τις λύσεις που έδωσε σε ένα τόσο μεγάλο έργο, που και σήμερα ύστερα από 18 σχεδόν αιώνες προκαλεί το θαυμασμό, είδε την ομορφιά, την

Το Ρωμαϊκό Υδραγωγείο Μόριας

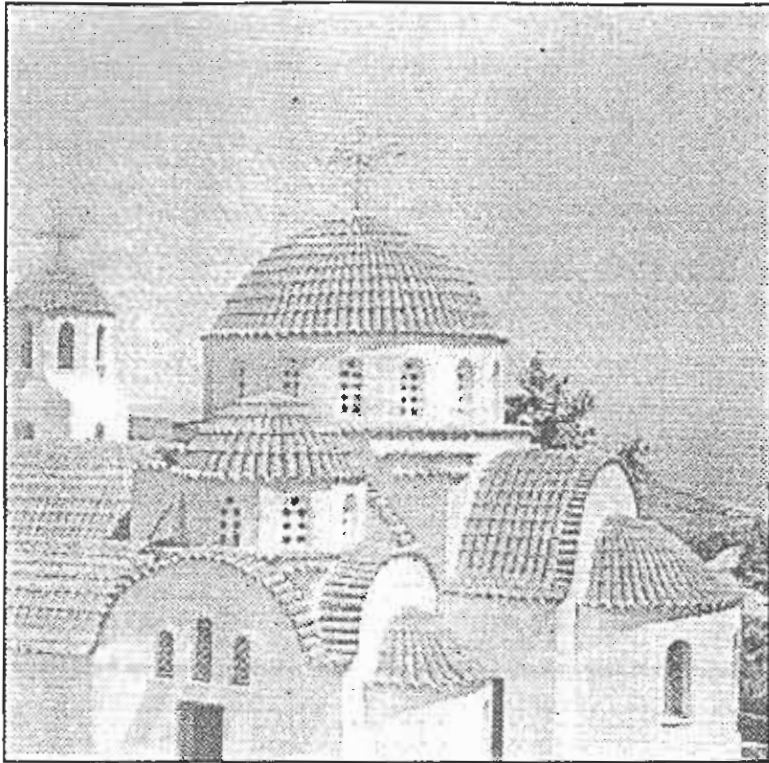
ένιωσε βαθειά, φρόντισε το έργο του όχι μόνο να μην προσβάλει το τοπίο, όπως θα λέγαμε σήμερα, αλλά να το ομορφύνει. Σεβάστηκε την ομορφιά της έρημης, ωστόσο γραφικής ρεματιάς, μελέτησε το τοπίο, σχεδίασε τις τοξοστοιχίες σαν μια ορθογώνια κατασκευή, έδωσε την μοναδική λύση, που δεν θα δεις σε κανένα άλλο υδραγωγείο. Έκανε δηλαδή την κατασκευή ενιαία για λόγους στατικούς και αισθητικούς. Για τους ίδιους λόγους χρησιμοποίησε τα μικρά τόξα, που τα στήριξε σε πεσσούς ξεχωριστούς έτσι που στο σύνολό τους να φαίνονται οι Καμάρες από μακριά σαν πρόσοψη τεράστιου και μεγαλόπρεπου οικοδομήματος με επάλληλες στοές και καθώς είναι χτισμένες στην είσοδο της ρεματιάς είναι σαν να καλωσωρίζουν τον διαβάτη στον πανέμορφο λουλουδιασμένο και καταπράσινο σκηνικό που έστησε η φύση στην κοιλάδα.

Πόσο μεράκι χρειάστηκε, πόσος μόχθος πόσες μέρες δουλειάς για να δουλευτεί η πέτρα με τόση λεπτομέρεια σε μια ρεματιά έρημη, όπως και τώρα που οι Καμάρες στέκονται περήφανα ανάμεσα από τις ελιές, τις μυρτιές και τις ροδοδάφνες, να μας θυμίζουν την ιστορία της ακριτικής Λέσβου.

ΠΥΡΓΟΙ ΘΕΡΜΗΣ - ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΗ ΘΕΡΜΗΣ - ΘΕΡΜΗ - ΑΓΙΟΣ ΡΑΦΑΗΛ

Σε απόσταση 10 χιλιομέτρων βόρεια της Μυτιλήνης βρίσκονται οι *Πύργοι Θερμής*, οικισμός ονομαστός για τους πολλούς πύργους. Σήμερα σώζονται ελάχιστοι και έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέοι, οι Πύργοι Γουτόγλου, Χαδούλη, Αγγελέστου (Νιάνια) και άλλοι. Εξαιρετικό μνημείο τέχνης είναι η εκκλησία της Παναγίας Τρουλωτής, εγγεγραμμένου σταυροειδούς ρυθμού, κτίσμα του 14ου αιώνα. Η εικόνα της Παναγίας της Βρεφοκρατούσας υπολογίζεται ότι φιλοτεχνήθηκε γύρω στα 1.200.

Ένα χιλιόμετρο βόρεια βρίσκεται η λουτροπόλη *Θερμή*, ονομαστή από τα αρχαία χρόνια για τα ιαματικά νερά της, τα οποία οι αρχαίοι τα είχαν αφιερώσει στη θεά Άρτεμη. Τα ιαματικά νερά έχουν θερμοκρασία 49.9 οC, ραδιενέργειας 0.8 και συστήνονται για τη θεραπεία ρευματισμών, αρθριτικών, λίθων νεφρών, νοσημάτων ήπατος και άλλων παθήσεων. Τα νερά αυτά ανήκουν στο ταμείο Συντάξεως Υγειονομικών και υπάρχει προοπτική ανακαίνισης του ξενοδοχειακού συγκροτήματος "Σάρχιζα" κι εκσυγχρονισμού των λουτρικών εγκαταστάσεων. Η κωμόπολη της Θερμής χωρίζεται στην κάτω και στην πάνω Θερμή και είναι Δήμος. Στην κάτω Θερμή λειτουργούν παραθαλάσσια κέντρα, ξενοδοχεία κι ενοικιαζόμενα δωμάτια. Στο μικρό λιμανάκι κάθε απόγευμα οι ψαρόβαρκες φέρνουν ολόφρεσκα ψάρια που μπορεί να προμηθευτεί ο καθένας εκείνη την ώρα.

Η εκκλησία του Αγίου Ραφαήλ.

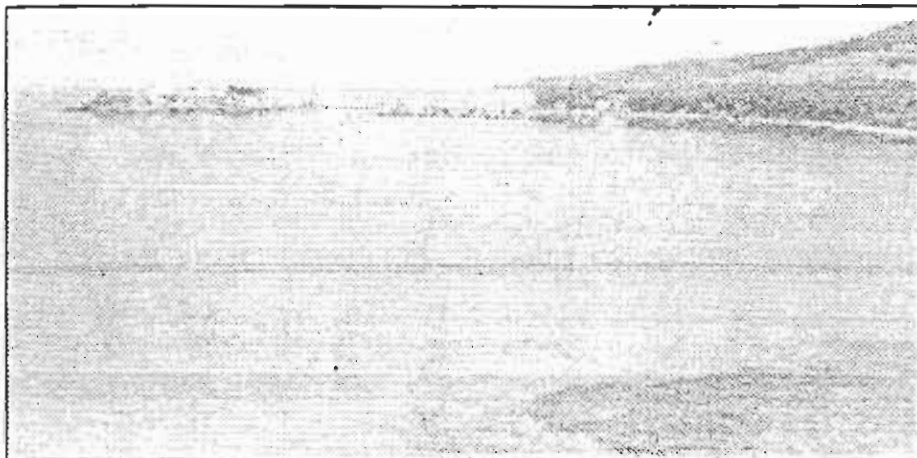
από τα βιβλία της τα διαθέτει για τη συντήρηση και εξάπλωση του μοναστηριού. Έχει ήδη κατασκευάσει πολλούς ξενώνες, καφετέρια και γηροκομείο. Πολλά θαύματα αναφέρονται ότι έχουν γίνει από τον Άγιο Ραφαήλ, είτε μέσα στον ελληνικό, είτε έξω από τον ελληνικό χώρο.

Δυτικά της Θερμής, στην περιοχή "Καρυές", τριγυρισμένο από απέραντους ελαιώνες βρίσκεται το γυναικείο μοναστήρι του Αγίου Ραφαήλ. Η εκκλησία του είναι διόροφη και φημίζεται για την εντυπωσιακή αγιογράφισή της. Το μοναστήρι εγκαινιάστηκε το 1963. Στο ναό φυλάσσονται τα λείψανα των νεοφανών Αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης, τα οποία βρέθηκαν κατά θαυμαστό τρόπο ύστερα από επίμονα όνειρα πιστών. Οι νεομάρτυρες Ραφαήλ, Νικόλαος και Ειρήνη βασανίστηκαν από τους Τούρκους και πέθαναν στις 9 Απριλίου 1463, την Τρίτη της Διακαινήσιμου. Την ημέρα αυτή πραγματοποιείται στο χώρο αυτό μεγάλο θρησκευτικό πανηγύρι. Η Ηγούμενη Ευγενία (κατά κόσμο Ευγενία Κλειδαρά) διακρίνεται για τις επιδόσεις της στην θρησκευτική και ηθοπλαστική λογοτεχνία κι έχει βραβευτεί με το αριστείο των Γραμμάτων από την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών. Τα έσοδα

ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΗ ΘΕΡΜΗ

Πρόκειται για προϊστορικό οικισμό, με πορεία πέντε διαδοχικών φάσεων από την αρχή έως το τέλος της πρώιμης εποχής του χαλκού. Οι ανασκαφές ξεκίνησαν το 1930 από την Αγγλική Αρχαιολογική σχολή υπό την εποπτεία της κυρίας LAMB. Ολοκληρώθηκαν το 1933. Απέχει περίπου 10 χιλιόμετρα από τους Πύργους Θερμής. Τα κινητά ευρήματα βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μυτιλήνης, ενώ τα οικοδομικά λείψανα καλύφθηκαν με χώμα μετά το τέλος της ανασκαφής περιμένοντας να δοθούν δυνατότητες συντήρησης και αξιοποίησης τους.

Κύρια απασχόληση των κατοίκων ήταν το ψάρεμα καθώς και η εξυπηρέτηση της επικοινωνίας του νησιού με την Μικρά Ασία. Τα σπίτια φτιαγμένα το ένα κοντά στο άλλο, κολλητά, πράγμα που

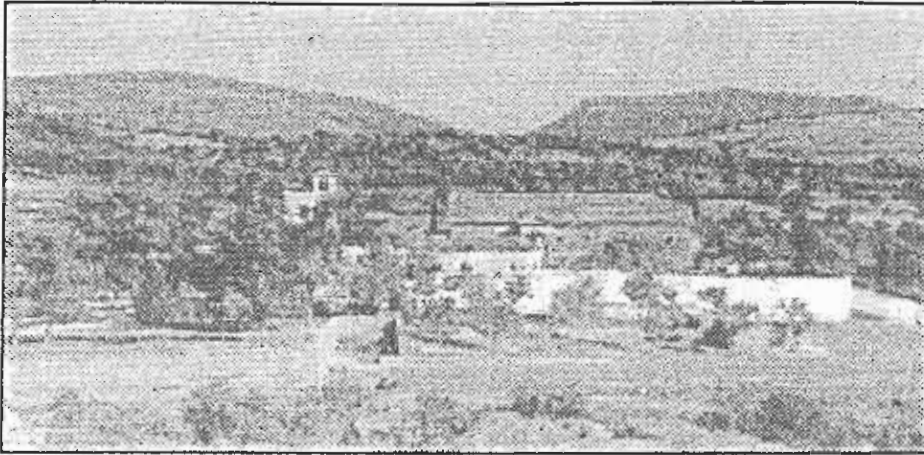

den αφήνει αμφιβολίες για τον χαρακτήρα του οικισμού, εφόσον η ύπαρξη αποθηκών ήταν εκ των πραγμάτων αδύνατη.

Πέτρινα σπίτια με μορφή μεγάρου, δηλαδή με ένα μεγάλο δωμάτιο στο βάθος και μικρό χώρο εισόδου μπροστά. Πατώματα στρωμένα με βότσαλα που οι ίδιοι οι κάτοικοι μάζευαν

Η όμορφη ακρογιαλιά της Σκάλας Νέων Κυδωνιών.

από την παραλία. Στέγες αργιλοσκεπείς, επίπεδες. Αξιοσημείωτοι οι φούρνοι, μέσα κι έξω από το

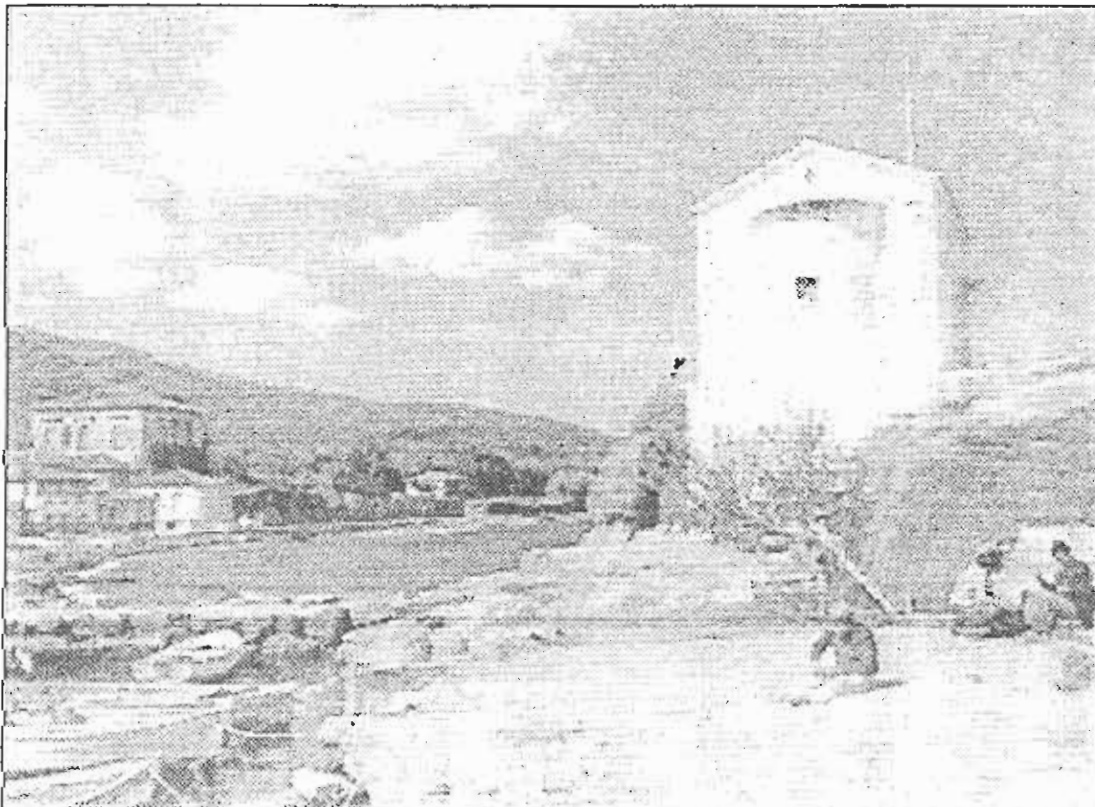
σπίτι, με μορφή και κατασκευή που ακόμη και σήμερα συναντάμε στα χωριά του νησιού. Ο οικισμός οχυρώνεται όταν φτάνει στην πέμπτη φάση, η οποία και τελειώσε γύρω στο 2.400 π.Χ. με εγκατάλειψη του για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Ορισμένες φάσεις εξέλιξης, παρουσιάζουν ομοιότητες με την απέναντι Τροία. Σημαντική η κεραμεική.

Η εκκλησία του Ταξιάρχη.

Ανατολική Λέσβος

Περνώντας από το δρόμο της Θεομής, μέσα από πυκνούς ελαιώνες, φτάνουμε στα *Μιστεγνά*, των οποίων η *Σκάλα* συγκεντρώνει πολύ τουρισμό.

Έπειτα συναντάμε τις *Νέες Κυδωνίες* χωριό το οποίο βρίσκεται σε υψόμετρο 300 μέτρα και από όπου μπορεί κανείς να ξεχωρίσει τις *Κυδωνίες* και τα *Μοσχονήσια*, τα οποία βρίσκονται απέναντι στα παράλια της Μικράς Ασίας.

*Σκάλα Συκαμιάς, η Πα-
ναγία η Γοργόνα.*

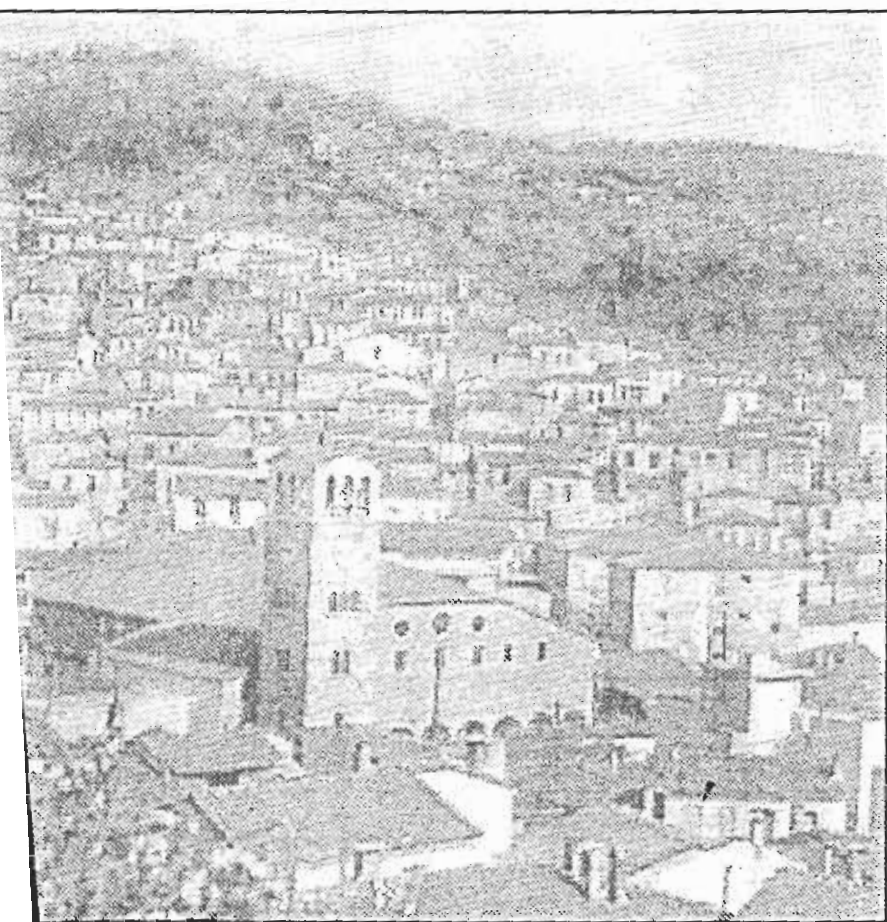
Νότια Λέσβος

Αγιάσος - Περιοχή Αγιάσου

Σε απόσταση 14 χιλιομέτρων από την πρωτεύουσα Μυτιλήνη είναι τα *Κεραμειά*. Καμπίσιο (πενό) χωριό με την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου χτισμένη πάνω από τείχη αρχαίου κάστρου. Δύο χιλιόμετρα παραπέρα βρίσκεται το *Ίππειος*, φημισμένο για τα σύκα του. Κοντά στο χωριό, στη θέση "Μάγαινα" ανακαλύφθηκαν ερείπια οικισμού βυζαντινής εποχής.

Δίπλα από το Ίππειος συναντάμε τη *Συκούντα* και έπειτα το *Κάτω Τρίτος*. Εδώ πιθανολογείται και βρίσκεται η "Πιττάκειος γή", η γη την οποία δωρίσαν οι αρχαίοι Μυτιληναίοι στον Πιττακό για τις υπηρεσίες που τους πρόσφερε. Περίφημη είναι και η εκκλησία του Ταξιάρχου με θαυμάσιες τοιχογραφίες. Σε μικρή απόσταση το χωριό *Μυχός* όπου βρίσκεται και η περίφημη βιοτεχνία χειροποίητων ζυμαρικών.

Υστερα από τα Κεραμειά, ο *Ασώματος*, χωριό με αναπτυγμένη την υφαντική. Νοτιοδυτικά η ρομαντική τοποθεσία "Άγιοι Ανάργυροι". Τοποθεσία με άφθονο νερό και πλατάνια. Πρόσφατα δημιουργήθηκε στην περιοχή και φυσικό πάρκο.

της Αγιάσου.

Η Αγιάσος είναι ένα ειδυλλιακό χωριό της Λέσβου στους πρόποδες του Ολύμπου με πλούσια βλάστηση, κρύα καθαρά νερά, υγιεινό κλίμα, αμόλαγες φυσικές ομορφιές και κατέχει σημαντική θέση ως πνευματική εστία, ως καλλιτεχνική κυψέλη ως θεματοφύλακα λαογραφικού θησαυρού. Έχει δέσει το όνομά της με την εκπαίδευση και δίκαια ονομάζεται δασκαλοχώρι. Οι επιστήμονες της διατρέπουν σ' όλους τους τομείς και πρωτοστατούν σε έργα πολιτισμού.

Η Αγιάσος, όπως κι όλος ο ελλαδικός χώρος, δέχτηκε και εξακολουθεί να δέχεται τις επιδράσεις του σύγχρονου πολιτισμού, ο οποίος καλπάζει και ισοπεδώνει τα πάντα. Παρ' όλα αυτά αντιστέκεται και πασχίζει να διατηρήσει στο μέτρο του δυνατού τη δική της πολιτιστική ταυτότητα. Χάρη στο Ανα-

τήριο "Η Ανάπτυξη", πολιτιστικό σωματείο που ιδρύθηκε το 1894, συνεχίζει την παράδοση του τεχνικού θεάτρου. Ανάμεσα στα έργα που παρουσιάστηκαν από τη σκηνή συγκαταλέγονται και αφίσες της Αγιάσου, γραμμένες από ντόπιους θεατρογράφους, τον Χριστόφα Κανιμά, τον Γιάννη Τζηνικολάου, τον Στρατή Αναστασέλλη, τον Γιώργο Μουτζουρέλλη και τον Αντώνη Μηνά. Η Αγιάσος οργανώνει καθ'εναεταμιακές εκδηλώσεις που έχουν γίνει γνωστές κι έξω από τα στενά της Λέσβου. Παίρνει μέρος σε πανλεσβιακές λαογραφικές εκδηλώσεις. Επιχειρεί αναβίωση πα-

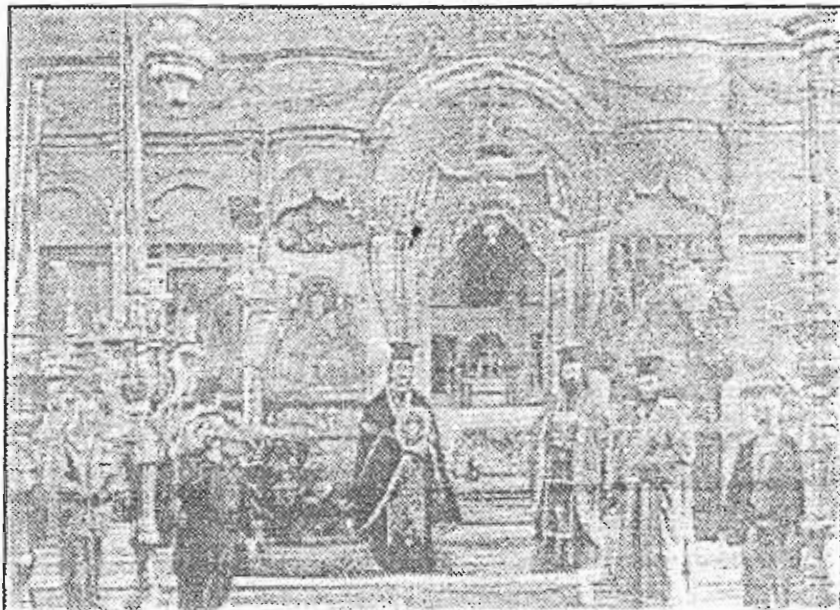
Η Παναγία η οδηγήτρια της Αγιάσου.

νη με τα αιωνόβια πλατάνια της.

Μεγάλη δε είναι η παραγωγή της Αγιάσου από φρούτα, κεράσια, μήλα, καρύδια, κάστανα και εξαιρετικό λάδι. Μια ανάβαση με το αυτοκίνητο σας στον Όλυμπο Αγιάσου θα σας μείνει αξέχαστη.

λαιών εθίμων. Συντηρεί μουσεία όπου έχει συγκεντρωθεί πλούσιο υλικό, που διατρέχει τον κίνδυνο να χάσει ή να αλλοιωθεί. Διατηρεί βιοτεχνικά εργαστήρια και κυρίως αγγειοπλαστεία. Δείχνει ιδιαίτερη αγάπη για τη μουσική και το τραγούδι και έχει δημιουργήσει αρχείο ηχογραφήσεων. Διοργανώνει εκθέσεις λαϊκής τέχνης και βιοτεχνίας. Σε μια εποχή πυρρετικής πολιτιστικής εξέλιξης και βιομηχανοποίησης των πάντων η αναδρομή στις γάργαρας πηγές του λαϊκού πολιτισμού είναι εποικοδομητική. Σ' αυτές μας οδηγεί ο ηθογράφος Αντώνης Μηνάς με τα "Σμαζώματα". Με το δοκιμασμένο ταλέντο του προσπαθεί να δώσει το χτες και το σήμερα της Αγιάσου, να κρικελώσει το παρελθόν και το παρόν, να προβληματίσει το σύγχρονο άνθρωπο, να τον φέρει κοντά στη φυσικότητα της ζωής.

Κάθε καλοκαίρι και κυρίως το Δεκαπενταύγουστο γύρω στις 50.000 περίπου προσκυνητές από τη Λέσβο και από την υπόλοιπη Ελλάδα έρχονται στην Αγιάσο για να προσκυνήσουν τη θαυματοργό εικόνα της Παναγίας, να επισκεφτούν τα μουσεία, Βυζαντινό και Λαογραφικό, το Πνευματικό κέντρο, το Αναγνωστήριο, με τους χιλιάδες τόμους βιβλίων, τον Κήπο της Παναγίας Αγιάσου με τον αιονόβιο πλάτανο, με τα γάργαρα νερά και τα αξιοθέατα της καταπράσινης περιοχής, καθώς και στη δροσόλοοστη Καρύ-

Το εσωτερικό του ναού της Παναγίας Αγιάσου 1904.

Πολυχνίτος - Περιοχή Πολυχνίτου

Με ξεκίνημα τη Μυτιλήνη και σε απόσταση 38 χιλιομέτρων, τα Βασιλικά. Εδώ έμεινε κατά πάσα πιθανότητα η Ειρήνη η Αθηναία. Εδώ άραξε, κατά την παράδοση, ο Απόστολος Παύλος όταν ταξίδευε για τα παράλια της Μικράς Ασίας το 52 μΧ. Σε μικρή απόσταση από το χωριό υπάρχουν μεταλλεία κευκόλιθου.

Τρία χιλιόμετρα δεξιά βρίσκεται το χωριό Λισβόρι στο οποίο υπάρχει αξιόλογη συλλογή αρχαίων νομισμάτων. Στην κοινότητα ανήκουν και οι θερμοπηγές του Αγίου Ιωάννη.

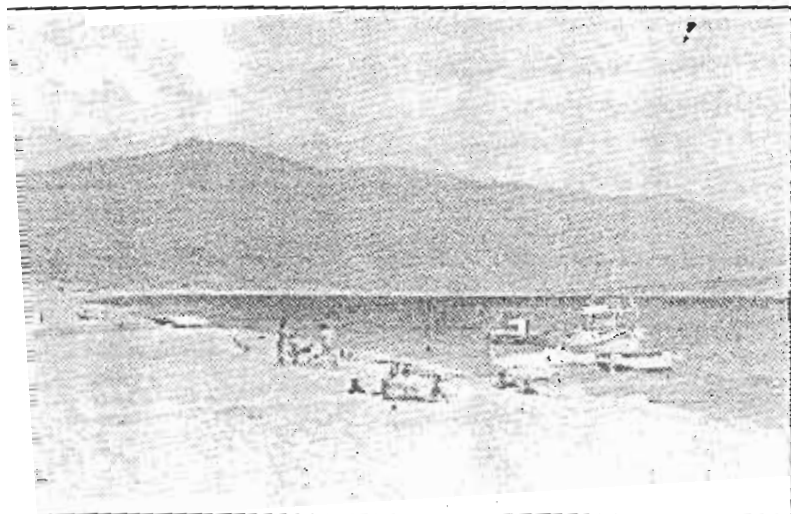
Ο Πολυχνίτος βρίσκεται 45 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Μυτιλήνης κοντά στο κόλπο της Καλλονής. Είναι δήμος της νήσου Λέσβου με μεγάλη εμπορική, οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα. Περίφημες είναι οι ακρογιαλιές της Νυφίδας και της Σκάλας Πολυχνίτου. Στην περιοχή Περιβόλια ρέθηκαν λείψανα παλαιοχριστιανικής εκκλησίας ενώ στην περιοχή Χαλακιές επισημάνθηκε οικισμός ο οποίος χρονολογείται γύρω στο τέλος των νεολιθικών χρόνων. Κατά τον Αμερικανό Αρχαιολόγο Τζών Κόλμαν, πιστεύεται ότι υπάρχουν ερείπια προϊστορικών σπιτιών στο βυθό του κόλπου της Καλλονής.

Αξιόλογες είναι οι θερμοπηγές του Πολυχνίτου, οι οποίες είναι πιο ζεστές της Ευρώπης, με θερμοκρασία 76.1 - 87.6 βαθμών με ραδιενέργεια 1.6 - 6 μονάδες. Αυτές οι θερμοπηγές συστήνονται για τη θεραπεία χρόνιων ρευματισμών, αρθρίτιδας, ισχιαλγών, νευραλγιών και για άλλες ασθένειες. Δυστυχώς οι θερμοπηγές Πολυχνίτου δεν έχουν αξιοποιηθεί στο έπαρκο. Προσπάθειες γίνονται για τη δημιουργία μιας σύγχρονης Λουτρόπολης και τη συστηματική εκμετάλλευση του γεωθερμικού δυναμικού που υπάρχει και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για άρδευση θερμοκηπίων και για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος.

Η θαλάσσια περιοχή του Πολυχνίτου προσφέρεται για θαλάσσιο σκι και για ψάρεμα. Στον Πολυχνίτο υπάρχουν ξενοδοχεία με λίγα κρεβάτια καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Υπάρχει γραφείο ενοικιαζόμενων αυτοκινήτων καθώς και πλωτά μέσα. Σε μικρή απόσταση από τον Πολυχνίτο βρίσκεται το μοναστήρι Δαμάντρι το οποίο είναι χτισμένο το 12ο αιώνα με θαυμάσιες τοιχογραφίες. Οκτώ χιλιόμετρα νότια βρίσκεται η μαγευτική ακτή των Βατερών. Υπολογίζεται ότι η παραλία των Βατερών φτάνει τα οχτώ χιλιόμετρα και το πλάτος της στα 30 - 50 μέτρα. Η ακτή είναι καλυμμένη από ψιλά ολοκάθαρη άμμο. Στην περιοχή λειτουργούν ξενοδοχεία, παραθαλάσσια κέντρα, ενοικιαζόμενα δωμάτια και camping. Λαχανόκηποι, αμπέλια και οπωροφόρα δέντρα δίνουν μια γραφική όψη στην ονειρώδη αυτή περιοχή που χαρακτηρίζεται σαν φυσικός χώρος, καλύτερος κι από τις πλάξ της Λέσβου. Περίφημο είναι το εξωκκλήσι του προφήτη Ηλία. Δυτικά της ακτής βρίσκεται το εξωκκλήσι του Αγίου Φωκά, που στην αρχαιότητα ήταν χτισμένος ο ναός του Διονύσου, χτισμένος από τον αρχηγό Μάκαρα. Οκτακόσια μέτρα από την παραλία βρίσκεται ένα πηγάδι, το οποίο οι ντόπιοι το

ονομάζουν "Αχιλλειοπηγάδα", δηλαδή το πηγάδι του Αχιλλέα. Είναι γνωστό ότι στην περιοχή εμφανίστηκε ο Αχιλλέας κατά τον Τρωικό Πόλεμο.

Στη συνέχεια του δρόμου συναντάμε τη Βρισά όπου σε λόφο βρίσκεται τετράπλευρος πύργος και στο υπόγειο του βρίσκεται μια παλιά δεξαμενή και σήραγγα που σε οδηγεί στη θάλασσα.

Η αμμουδιά των Βατερών

Κόλπος Γέρας

Επίγειο της κοινότητας Συκούντας είναι το *Ντίτι* το οποίο συναντάμε 15 χιλιόμετρα από τη Μυτιλήνη. Είναι γνωστό για την πυρηνελαιουργία του. Από εκεί μπαίνουμε στο δρόμο για τα χωριά της Γέρας.

Πρώτο χωριό που συναντάμε είναι ο *Παλιόκηπος* με τα ωραία περιβόλια. Όμορφη για παραθερισμό είναι η παραλιακή περιοχή "*Ευριακή*".

Ύστερα είναι ο *Πλακάδος* με άφθονα νερά και ο *Παππάδος* το κεφαλοχώρι. Ο Παππάδος με τον ιδιαίτερο πολιτισμό του και τα γραφικά έθιμα, είναι μια μικρή πόλη με ζωηρή εμπορική κίνηση.

Έπειτα θα συναντήσουμε το *Μεσαγρό*, στο οποίο συναντάμε κάτι το παράξενο: στο ερειπωμένο τζαμί βλέπουμε το χριστιανικό σταυρό στην αγκαλιά του μισοφέγγαρου.

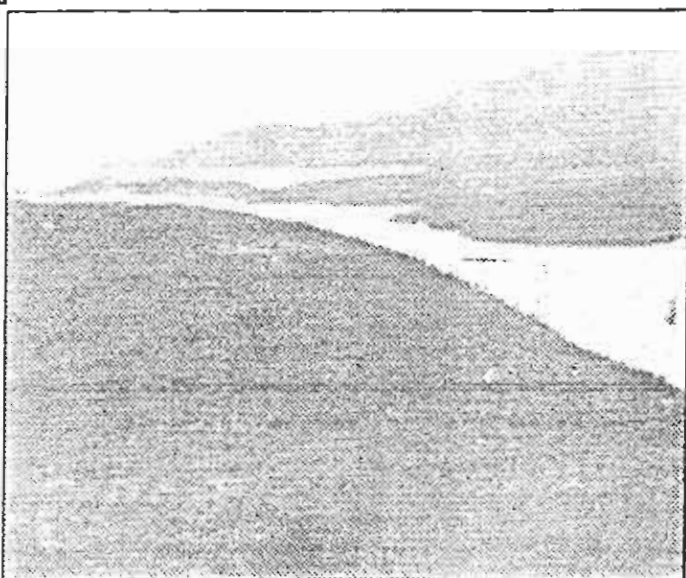
Πιο ψηλά είναι ο *Σκόπελος* στον οποίο εντυπωσιάζει η πλατεία με τις κρίνες και τις κατακόμβες της εκκλησίας της Αγίας Μαγδαληνής. Απαράμιλλης ομορφιάς είναι η παραθαλάσσια περιοχή "*Τάρτι*".

Χαμηλά, στον κόλπο της Γέρας, βρίσκεται το επίγειο της περιοχής, το *Πέραμα*, το οποίο είναι πολύ όμορφος τόπος παραθερισμού.

Νότια του Περάματος βρίσκονται οι ψαράδικοι οικισμοί *Αυλώνας* και *Πύργοι* με μικρά καφενεία. Κοντά στο στόμιο του κόλπου βρίσκεται το φυσικό λιμάνι "*Φτέλια*" το οποίο με τις πολυσχιδές και ήρεμες ακτές θυμίζει νορβηγικά φιορδ.

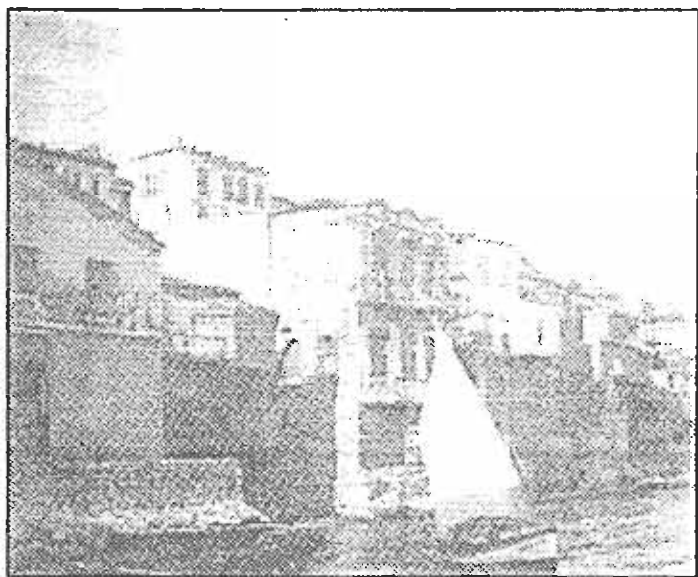
Γραφικά δαντελωτά ακρογιάλια στην είσοδο του Κόλπου Γέρας.

Η είσοδος του Κόλπου Γέρας.

Περιοχή Πλωμαρίου - Πλωμάρι - Παλαιοχώρι - Μελίντα

Από τον Παππάδο ο δρόμος οδηγεί στην επαρχία Πλωμαρίου με τους πλούσιους και πυκνούς ελαιώνες. Τριανταέξι χιλιόμετρα νότια της Μυτιλήνης βρίσκονται τα χωριά *Τριγώνας* και *Πλαγιά*.

Πλωμάρι

Περνώντας από τη μαγευτική ακρογιαλιά του *Άγιου Ισίδωρου* με το χοντρό ολοκάθαρο χαλίκι και με τα προκλητικά και κρύα νερά του Αιγαίου φτάνουμε στην παραθαλάσσια κι αμφιθεατρική κωμόπολη του *Πλωμαρίου*, τη δεύτερη σε πληθυσμό πόλη της νήσου Λέσβου μετά από την Μυτιλήνη. Το Πλωμάρι απέχει από την Μυτιλήνη 42 χιλιόμετρα νότια. Η κωμόπολη αυτή λέγεται απ' τους ντόπιους και "Ποταμός" λόγω του ότι τη διασχίζει ο χείμαρρος Σεδούντας. Εξαιρετικές παραλίες είναι η ακτή του *Άγιου Ισίδωρου*, την οποία έχουμε προαναφέρει, το "Αμμουδέλι" καθώς και στα δυτικά της η *Μελίντα*. Για τη Μελίντα θα αναφερθούμε εκτενέστερα αργότερα. Στον *Άγιο Ισίδωρο* λειτουργούν κέντρα αναψυχής, ταβέρνες, εστιατόρια καθώς και ξενοδοχεία, πανσιόν και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Στο Πλωμάρι λειτουργούν ξενοδοχεία, κέντρα κοσμικά, ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια, ταβέρνες. Περίφημες είναι οι εκκλησίες του Πλωμαρίου. Στην κωμόπολη υπάρχουν ο Μητροπολιτικός ναός του *Άγιου Νικολάου* ο οποίος βρίσκεται στο κέντρο του "τσαρσιού", δηλαδή της αγοράς στα τούρκικα, ο ναός της *Αγίας Παρασκευής*, η εκκλησία του Προφήτη *Ηλία* στο πιο ψηλό σημείο της κωμόπολης καθώς και το παρεκκλήσι της *Αγίας Μαγδαληνής*.

Περβόητα είναι τα γλέντια του Πλωμαρίου, όπου το ντόπιο ούζο δεσπόζει στα τραπέζια. Οι Πλωμαρίτες διακρίνονται ως ναυτικοί κι έχουν αξιόλογη πολιτιστική παράδοση κι εθνική δράση.

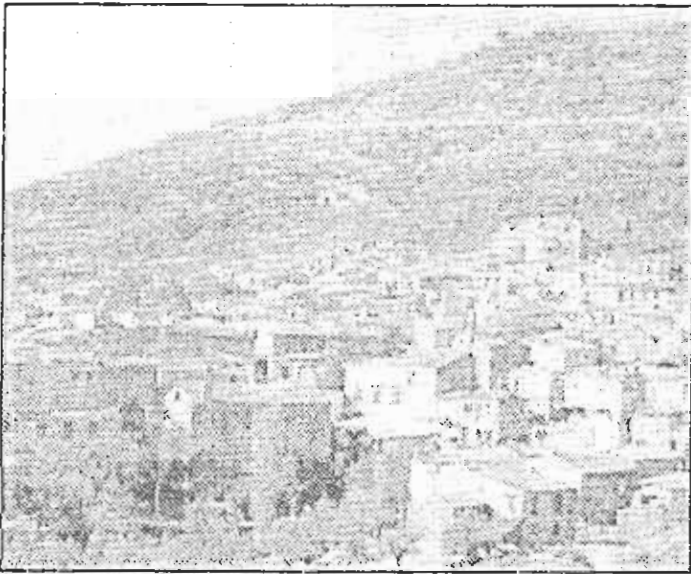
Σημαντική είναι η πνευματική και καλλιτεχνική προσφορά της λέσχης "Βενιαμίν ο Λέσβιος". Εντυπωσιακό είναι το παλιό Σαλωνοποιείο το οποίο χρησιμοποιείται ως χώρος πολιτιστικών εκδηλώσεων. Η κοσμική ζωή στο Πλωμάρι, κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες είναι έντονη στην προκυμαία η οποία πλαισιώνεται από κέντρα και πράσινο.

Σε απόσταση 22 χιλιομέτρων δυτικά του Πλωμαρίου, βρίσκεται το *Παλιοχώρι*, χτισμένο σε μια πλαγιά κατάφυτη από ελιές, ένα πανέμορφο και παραδοσιακό χωριό. Στη δυτική άκρη του Παλιοχωρίου υψώνεται επιβλητική η τρίκλιτη εκκλησία του Ευαγγελισμού (1864) και δίπλα βρίσκεται το εξωραϊστικό ναΐδριο της Γέννησης του Ιωάννη του Προδρόμου. Επίνειο του Παλιοχωρίου είναι η *Μελίντα*, με μια ολοκάθαρη αμμουδιά. Στην περιοχή μπορεί κανείς να διαμείνει σε ξενοδοχεία και σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, καθώς και να γευτεί τα καθαρά ψάρια του Αιγαίου στις τοπικές ταβέρνες. Άλλη πανέμορφη τοποθεσία είναι το "*Ραχίδι*" όπου κάθε χρόνο τη Δευτέρα του Πάσχα πραγματοποιείται μεγάλο πανηγύρι. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εκκλησάκι της Παναγίας της Κρυφτής, το οποίο είναι χτισμένο σε μια σπηλιά, στο βάθος ενός κολλίσκου με ψηλούς και απότομους βράχους. Γιορτάζει τη Δευτέρα, μετά την Κυριακή του Θωμά. Οι προσκυνητές πηγαίνουν με βενζινόπλοια είτε από το Πλωμάρι είτε από την Μελίντα. Στην περιοχή υπάρχει θερμή πηγή με θερμοκρασία 43.3 βαθμούς με ραδιενέργεια 1 μονάδα. Αυτή η θερμοπηγή συστήνεται για την θεραπεία ρευματισμών, αρθρίτιδας, νοσημάτων ήπατος κι άλλων παθήσεων.

Το *Μεγαλοχώρι* (Καμμένο χωριό) είναι γνωστό κι ως Ελβετία της Λέσβου λόγω του υγιούς κλίματος, τα άφθονα νερά και τους κήπους. Άλλωστε είναι χτισμένο σε υψόμετρο 500 μέτρων. Εδώ γεννήθηκε ο σοφός Βενιαμίν ο Λέσβιος.

Άλλο χωριό της επαρχίας είναι το *Νεοχώρι* (Μπορός) σε κατάφυτη θέση. Στη συνέχεια το *Ακράσι* και πιο βόρεια το *Αμπελικό* που υπήρχαν πριν από το 1565 με παλιές εκκλησίες. Ένας χωματόδρομος μας οδηγεί στη *Δρότα*, επίνειο του Ακρασίου, και μας φέρνει σε μια πεντακάθαρη ακρογιαλιά πλαισιωμένη με πεύκα.

Παλιοχώρι

Μελίντα

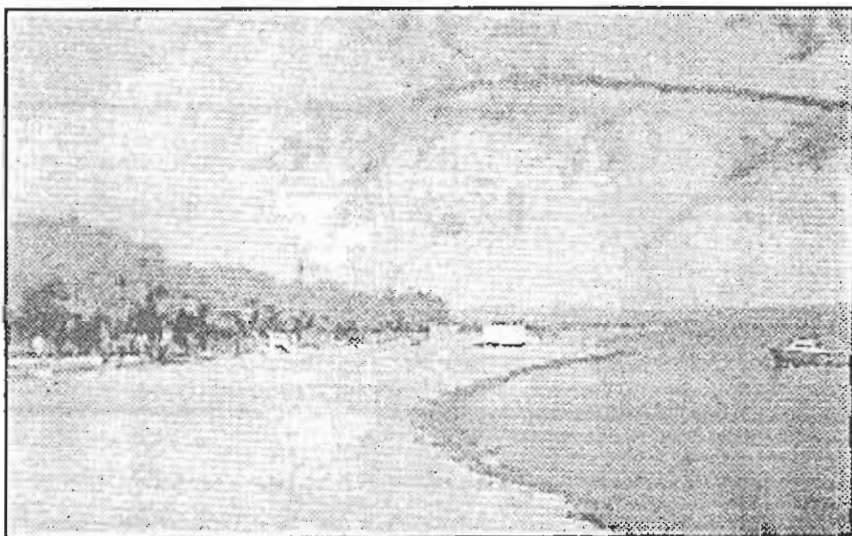
Κόλπος Καλλονής - Καλλονή - Σκάλα Καλλονής - Μονή Λειμώνος

Έπειτα από μια υπέροχη διαδρομή ανάμεσα σε πεύκα και ελιές και στους δυο κόλπους της Λέσβου, της Γέρας και της Καλλονής, βρίσκεται η κοινότητα των *Λάμπων Μύλων*. Εκεί βρίσκονται κιονοστοιχίες ρωμαϊκού υδραγωγείου.

Μετά συναντάμε την *Αγία Παρασκευή*, μια μεγάλη κωμόπολη με εξαιρετική οικονομική και πολιτιστική δραστηριότητα. Στην περιοχή βρίσκονται οι θέσεις "*Κλοπέδη*", "*Μέσσα*" και "*Πύρρα*". Η Αγία Παρασκευή είναι ονομαστή για το πανηγύρι του Ταύρου που έχει αρχαιολατρικό χαρακτήρα κι είναι πλούσιο σε λαογραφικά στοιχεία. Γίνεται την Κυριακή του τελευταίου δεκαήμερου του Μαΐου και χρονολογείται από το 1774. Τρία χιλιόμετρα από την Αγία Παρασκευή βρίσκεται η *Νάπη* με τον εντυπωσιακό ναό του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου.

Στο 39ο χιλιόμετρο της εθνικής οδού Μυτιλήνης - Καλλονής είναι χτισμένη η κοινότητα *Αρίσβη*. Στην περιοχή έχουν ανακαλυφθεί σημαντικά όστρακα και ερείπια χτισμάτων της αρχαϊκής εποχής.

Η *Καλλονή* βρίσκεται 40 χιλιόμετρα δυτικά της Μυτιλήνης. Δήμος, καθώς και έδρα της Μητρόπολης Μηθύμνης, έχει έντονη εμπορική και πολιτιστική κίνηση. Λειτουργούν ξενοδοχεία, πανσιόν, ενοικιαζόμενα δωμάτια, γραφεία τουρισμού, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων, εστιατόρια, ταβέρνες, κέντρα διασκέδασης. Ήταν μια από τις πιο ακμαίες πόλεις της αρχαίας και μεσαιωνικής Λέσβου και έχουν επισημανθεί στην περιοχή ερείπια αρχαίων, ρωμαϊκών, βυζαντινών και μεσαιωνικών χρόνων. Μεγαλοπρεπής είναι ο Μητροπολιτικός ναός του Αγίου Ιωάννη.

Η πλάζ στη Σκάλα Καλλονής

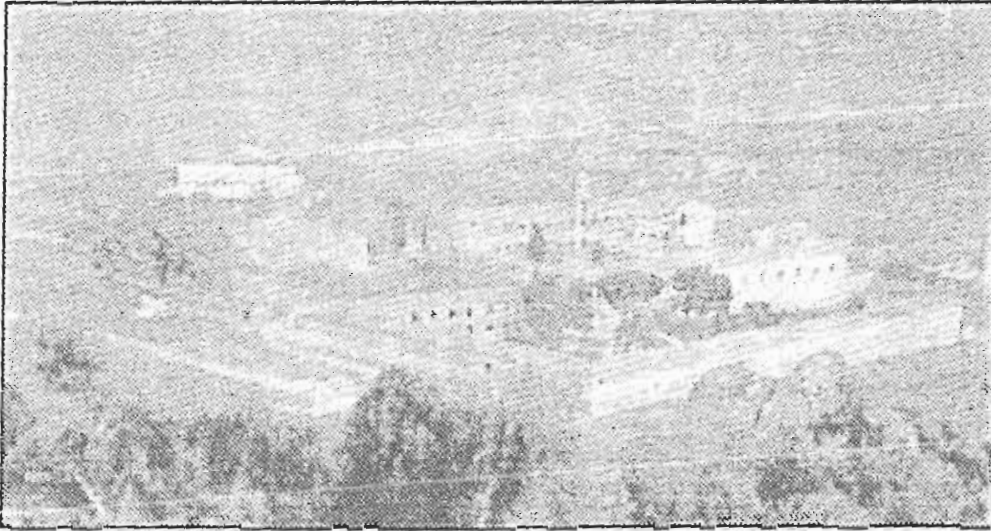
Η *Καλλονή* έχει τον πιο μεγάλο και τον πιο εύφορο κάμπο (πεδιάδα) της Λέσβου και είναι φημισμένη για το κρασί της. Βόρεια της καλλονής, στην περιοχή "*Τυραννίδι*" βρίσκεται το ηρώο εκείνων που έπεσαν στη μάχη του Κλαπάδου (4 - 8 Δεκεμβρίου 1912) όπου παραδόθηκε ο τούρκικος στρατός και απελευθερώθηκε το νησί από το ζυγό των Τούρκων.

Σε απόσταση 4 χιλιομέτρων από την *Καλλονή* βρίσκεται η *Σκάλα Καλλονής*. Στη *Σκάλα* λειτουργούν ξενοδοχεία, πανσιόν, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ταβέρνες, μπαγκαλόους, κέντρα διασκέδασης κοντά σε μια θαυμαστή ακτή με ψιλή άμμο. Στον εξτεταμένο κόλπο της *Καλλονής*, ο οποίος έχει μήκος 12 μιλίων και πλάτος 4 μιλίων, ψαρεύονται πολλά είδη ψαριών (λιθρίνια, κέφαλοι, μπαρμπούνια κ.λ.π.), θαλασσινά (πίνες, μύδια, χτένια κ.λ.π.) καθώς κι η περίφημη, ολόπαχη σαρδέλα της *Καλλονής*, που όμοιά της σε γλυκύτητα δε βρίσκεται σε καμιά άλλη θάλασσα. Κάθε καλοκαίρι διοργανώνεται η γιορτή της σαρδέλας με πολύ γλέντι κι άφθονη προσφορά από το εύγευστο αυτό ψάρι.

Το *μοναστήρι του Λειμώνος* βρίσκεται μέσα σε μια καταπράσινη κοιλάδα, 5 χιλιόμετρα δυτικά από την *Καλλονή*. Τιμάται στο όνομα του Ταξιάρχη Μιχαήλ. Χτίστηκε το 1523 από τον Μητροπολίτη Μηθύμνης Ιγνάτιο Αγαλιάνο. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν το μοναδικό πνευματικό κέντρο της Λέσβου και συγκεντρώθηκαν εκεί βιβλία, χειρόγραφα, μεμβράνες, τα οποία αποτελούν ένα ιστορικό θησαυρό. Περίφημο είναι το τέμπλο του ναού, μοναδικό στον κόσμο, το οποίο χρονολογείται από το 1800. Στο μοναστήρι υπάρχουν ανεκτίμητα αντικείμενα: βυζαντινές εικόνες, ευαγγέλια,

χειρόγραφα κ.λ.π. Το αρχαιότερο βιβλίο είναι ένα Ευαγγέλιο του Θ' αιώνα γραμμένο με χρυσόξανθο μελάνι. Στο μοναστήρι λειτουργεί μουσείο λαϊκής τέχνης με εντυπωσιακό πλούτο αντικειμένων: κασέλες, εικόνες, καντήλια, είδη κεραμεικής κ.λ.π. Υπάρχει ακόμη και η τούρκικη σημαία, λάφυρο από τη μάχη του Κλαπάδου. Η είσοδος για τις γυναίκες απαγορεύεται για κάποιες από τις εκκλησίες του μοναστηριού.

Δυτικά της Καλλονής, το χωριό *Παράκοιλα*, χωριό περίφημο για τα χαλιά του και τους απέραντους πορτοκαλαιώνες. Οκτώ χιλιόμετρα βόρεια των Παρακοίλων, η *Άγρα*. Χωριό το οποίο έχει μεγάλη κτηνοτροφική επίδοση. Στις θέσεις "*Μάκαρα*" και "*Αποθήκες*" υπάρχουν προϊστορικά τείχη αλλά και ατίθανες ακρογιαλιές. Όλη η περιοχή προσφέρεται για κυνήγι. Στα βορειοδυτικά της Καλλονής, τα *Δάφια*.

Το μοναστήρι του Λειμώνος.

Μεγάλο πανηγύρι του ταύρου στην Αγία Παρασκευή

Από το Γεωργικό Σωματείο Αγίας Παρασκευής Λέσβου "Η Πρόοδος" γίνεται γνωστό ότι το καθιερωμένο και γνωστό σ' όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό πανηγύρι του "Ταύρου" που γίνεται στη μνήμη του θαυματουργού Αγίου Χαραλάμπους, θα λάβει χώρα φέτος στις 30 - 6.

Το πανηγύρι θα γίνει στη γνωστή μαγευτική τοποθεσία του "Ταύρου" απ' τον φορέα που το καθιέρωσε εδώ και 200 χρόνια περίπου με αναλοιώτες τις συνήθειες τα έθιμα το χρώμα και τη φλόγα που μας δίδαξε η παράδοση γενιά προς γενιά.

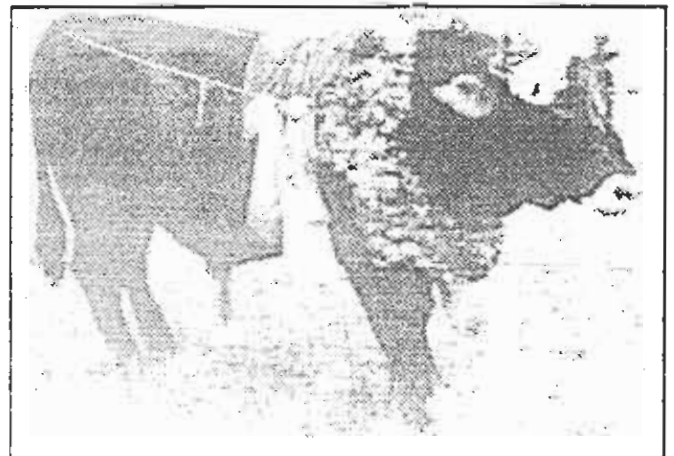
Η πρώτη φάση του πανηγυριού αρχίζει απ' την Παρασκευή 28 - 6. Ο ταύρος που πρόκειται να θυσιαστεί περιφέρεται με τους ήχους λαϊκής μουσικής στους δρόμους της Αγίας Παρασκευής, ενώ προπορεύεται το λάβαρο του Αγίου Χαραλάμπους.

Την επόμενη μέρα Σάββατο 29 - 6 οι πανηγυριώτες φέρνουν γύρω την αγορά καβάλα πάνω σε λαμπροστολισμένα άλογα. Το θέαμα είναι ξεχωριστό. Το παλιό έθιμο σ' όλη τη μεγαλοπρέπεια του, κάνει το πανηγύρι με το δικό του χρώμα και την ιδιομορφία του να διαφέρει δηλώνοντας ολοφάνερα "την μοναδικότητά του".

Στη συνέχεια οι καβαλάρηδες αναχωρούν για την τοποθεσία "Ταύρος". Αξίζει να παρευρεθεί ο επισκέπτης τόσο στην αναχώρηση από την Αγία Παρασκευή όσο και στην άφιξη των επίπλων στο εξωκλήσι του Αγίου Χαραλάμπους. Το βράδυ της ίδιας μέρας γίνεται η θυσία του "Βοδιού" και όλη την νύκτα η παρασκευή του παραδοσιακού φαγητού "Κεσκέκι" το οποίο και θα μοιρασθεί το πρωί της Κυριακής 30 - 6 στους προσκυνητές αφού πρώτα ευλογηθεί από τον ιερέα που θα χοροστατήσει στη Θεία Λειτουργία.

Την Κυριακή 30 Ιουνίου στις 6.00 μ. μ. μετά τη γραφική και τελετουργική άφιξη των επίπλων πανηγυριστών απ' τον Ταύρο θα διεξαχθούν οι αυθεντικοί παραδοσιακοί ιππικοί αγώνες στη θέση "Σταλός" που βρίσκεται στη βορειοανατολική έξοδο της κωμόπολης μας με μεγάλα και σημαντικά έπαθλα για τα άλογα που θα διακριθούν και για τους αναβάτες τους. Μετά τους ιππικούς αγώνες ακολουθεί γλέντι σε όλα τα καφενεία του χωριού μας με παρέες πανηγυριστών και επισκεπτών.

Το ίδιο γλέντι σε μεγαλύτερη έκταση και με συμμετοχή σχεδόν όλων των κατοίκων του χωριού τα ονομαστά "Χαρλαμέλια" θα γίνει και τη Δευτέρα το βράδυ 1 - 7 με μεγάλο αριθμό λαϊκών συγκροτημάτων που θα μας διασκεδάσουν μέχρι τις πρωινές ώρες της Τρίτης.

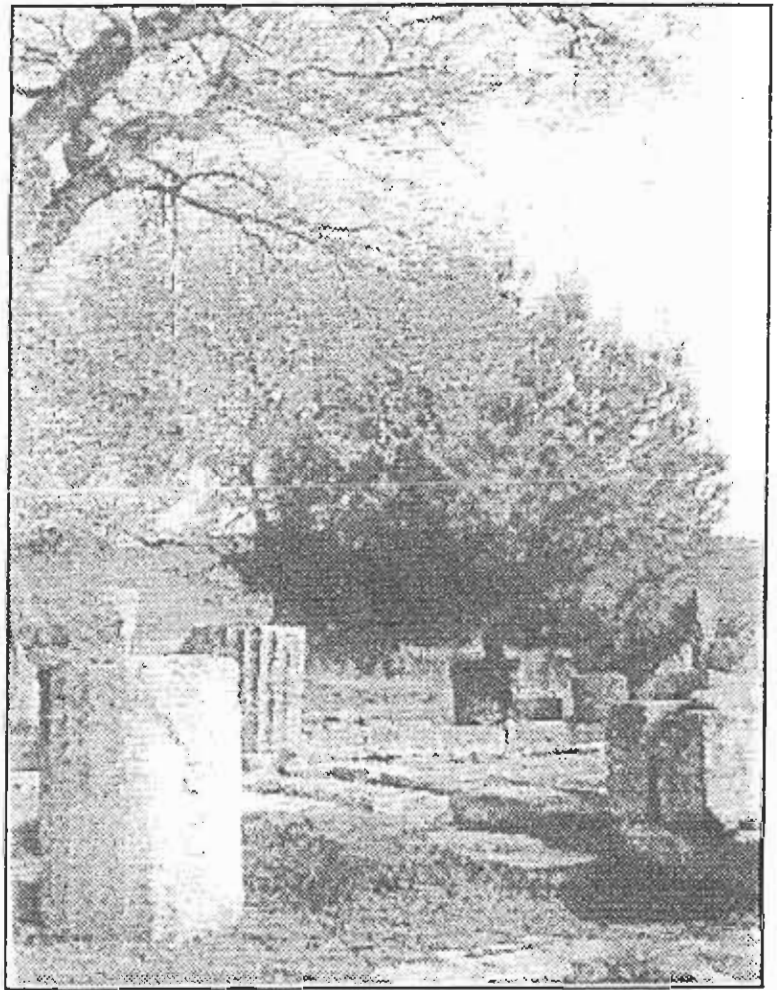

Κλοπέδη

Βρίσκεται μια ώρα περίπου δυτικά από την κωμόπολη της Αγίας Παρασκευής. Λείψανα δυο κτιρίων, πάνω στην κορυφή ενός υψιπέδου. Είμαστε βέβαιοι ότι το ένα κτίριο ήταν ναός. Το άλλο είναι άγνωστο σε τι χρησίμευε. Η μεταξύ τους απόσταση είναι 13 μέτρα. Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε ήταν ο γκριζόχρωμος τραχείτης. Τον τύπο των κιονόκρανων με δυο έλικες που ορθώνονται για να σηκώσουν το επιστύλιο και ένα ανθέμιο ανάμεσά τους, οι μελετητές το ονόμασαν "αιολικό", πρόδρομο του ιωνικού. Δύο απ' αυτά σώζονται στο αρχαιολογικό μουσείο Μυτιλήνης. Οι διαστάσεις του ενός κτιρίου, μας θυμίζουν αρχαϊκό ναό.

Μέσσα

Ιωνικός ναός, χρονολογείται από το δεύτερο μισό του τετάρτου αιώνα με αρχές του τρίτου. Είναι ψευδοπερίπτερος, με πρόδομο και οπισθόδομο. Κτισμένο από λιπαρίτη. Πλούσια διακόσμηση με φυτικά θέματα. Είσοδος από ανατολικά. Δεν έχει βρεθεί αποθέτης. Αφιερωμένο στην λεσβιακή τριάδα (Ήρα, Δίας, Διώνυσος) ή στην Αφροδίτη. Η καίρια θέση του το μετέτρεψε σε κέντρο παλλεσβιακής λατρείας. Από επιγραφικές μαρτυρίες συμπεραίνουμε ότι υπήρχε έδρα του κοινού των Λεσβιακών πόλεων λίγο μετά το 200 π.Χ.

Ναός των Μέσων

Πύρρα

Υπήρξε κατά τον Ηρόδοτο, μια από τις πέντε σημαντικότερες πόλεις της Λέσβου. Τα όρια της επικράτειας της έφταναν εως νοτιοδυτικά του νησιού. Στα ανατολικά εώς τον Όλυμπο. Βόρεια ως τα Μέσσα. Η εποχή της ακμής ήταν ο έκτος αιώνας. Ευρήματα προϊστορικά, πρωίμα, ιστορικά κ.λ.π.

Συλλογή απο ειδώλια της ελληνιστικής εποχής, φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό μουσείο της Μυτιλήνης. Βρέθηκαν στην νεκρόπολη της Πύρρας. Υπήρχαν ένα ή ακόμη και δυο λιμάνια. Πλούσια η ανάπτυξη της αλιείας και της αμπελοουργίας. Υπήρχε τείχος που υψωνόταν γύρω από το υψίπεδο και προφύλασσε τον οικισμό. Κάποτε χρειάστηκε να χτιστεί ένα προάστιο κάτω από την ΝΔ κλίτη του υψώματος που κατείχε η πόλη. Κάτω στην παραλία, εκτός από τον μώλο του λιμανιού διατηρούνται και τα αρχαία νεώρια, χωμμένα μέσα στην αμμουδιά. Επλήθε η παρακμή από φυσική καταστροφή που έπληξε το κέντρο της πόλης. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την φτώχεια και την μείωση του πληθυσμού. Διακρίνουμε τέσσερις φάσεις. Παράξενο είναι το αφιδωτό σχήμα του κτιρίου.

Δυτική Λέσβος

Από την Καλλονή, ανηφορίζοντας βορειοδυτικά, φτάνουμε στη *Φίλια*, χωριό κτηνοτροφικό σε μικρή πεδιάδα. Στη συνέχεια η *Ανεμώτια* με τον επιβλητικό ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος. Η *Ανεμώτια* είναι ονομαστή για τις φράουλες και τα σταφύλια της.

Έπειτα φτάνουμε στην κοινότητα *Σκαλοχωρίου*. Βορειοδυτικά του χωριού βρίσκεται το ακρωτήριο Οβριόκαστρο όπου ανακαλύφθηκαν ερείπια της *Αρχαίας Άντισσας*. Άλλωστε και στο επίπενο του Σκαλοχωρίου, Τσαμούρ, διακρίνονται αρχαία ερείπια. Η *Βατούσα*, κοινότητα στην οποία δεσπόζουν οι εκκλησίες της Κοιμήσεως της Θεοτόκου και του Ταξιάρχη. Στα νοτιοδυτικά ο μικρός οικισμός *Ρεύμα*. Ανατολικά βρίσκεται η *Πτερούντα* με ωραίους κήπους και πολλά νερά.

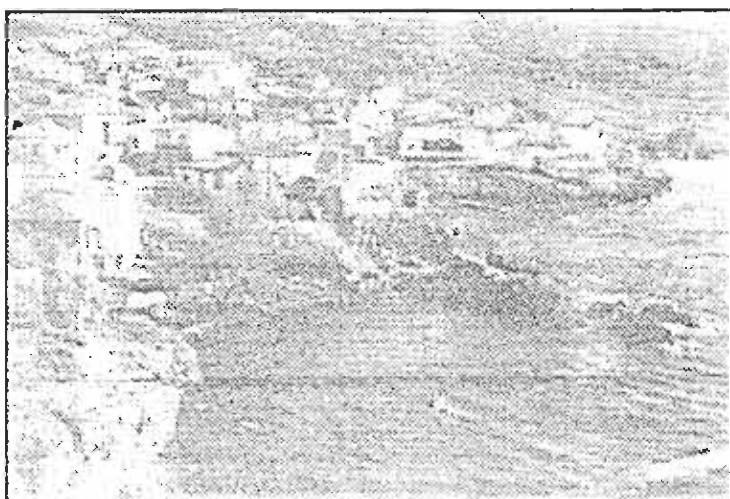
Δυτικά της Πτερούντας συναντάμε τα *Χιδήρα*, πατρίδα του ζωγράφου Γ. Ιακωβίδη. Περίφημα είναι τα πρόβατα των Χιδήρων για το μαλλί και το γάλα τους.

Η *Άντισσα* βρίσκεται σε υψόμετρο 300 μέτρων μέσα σε μια γυμνή περιοχή κοντά σε μια ολοπράσινη συστάδα και απέχει 77 χιλιόμετρα από τη Μυτιλήνη. Η Αρχαία Άντισσα ανήκει στους πρώτους αιολικούς οικισμούς της Λέσβου. Διατηρητέα μνημεία έχουν χαρακτηριστεί ο ναΐσκος του *Αγίου Βασιλείου* και το καθολικό της *Μονής Περιβολής*. Γραφικό επίπενο της Άντισσας, ο *Γαββαθός*, με τον ομώνυμο όρμο του. Η ακρογιαλιά προσφέρεται για κολύμπι και ψάρεμα. Για τους παραθεριστές ο χώρος εξασφαλίζει μια απλή και ξέγνοιαστη ζωή.

Σίγρι - Μονή Υψηλού

Στην κορυφή του βουνού Όρδυμος, αντικρύζουμε τη *Μονή Υψηλού*. Ο Λέσβιος καθηγητής Στεφανίδης αναφέρει ότι εκεί υπήρχε ηφαίστειο εν ενεργεία κατά τη τεταρτογενή περίοδο. Το μοναστήρι ιδρύθηκε το 800 από τον Όσιο Θεοφάνη της Σιγριανής. Η εκκλησία της Μονής χτίστηκε το 1101. Δηλατήθηκε από τους Τούρκους το 1462, το 1821 και το 1851. Τιμάται στο όνομά του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου και γιορτάζει στις 8 Μαΐου. Στο μοναστήρι φυλάγονται αντικείμενα ανεκτίμητης αξίας όπως: επιτραχήλια, καλύματα ευαγγελίων, θαυμάσια αντιμνήσια του 1588 - 1825 με θρησκευτικές παραστάσεις, σταυρός με ρουμπίνια και μαργαριτάρια κ.λ.π. Η προσπέλαση ως την πύλη του μοναστηριού είναι άμεση.

Το πιο ακραίο χωριό της Λέσβου, το *Σίγρι*, στο 94ο χιλιόμετρο, είναι η δυτική πλευρά του νησιού. Τοπίο απαραμίλλης ομορφιάς. Ακρογιαλιές με ολόκαθαρα νερά δίνουν την ευκαιρία σ' όλους να χαρούν τον ήλιο και τη θάλασσα ενώ η περιοχή προσφέρεται για ψάρεμα. Ονομαστοί είναι οι αστακοί του Σιγρίου. Λειτουργούν ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ταβέρνες. Στο Μεγαλονήσι (Νησιώπη), νησί που προστατεύει το ορμό του Σιγρίου, υπάρχει μεγάλος φάρος και θαυμάσιοι κορμοί απολιθωμένων δέντρων. Σ' αυτή την περιοχή βρίσκεται και το περίφημο απολιθωμένο δάσος (βλέπε παραπάνω). Σε καλή κατάσταση διατηρείται το κάστρο του Σιγρίου που έχτισαν οι Τούρκοι το 1758. Στα βόρεια του χωριού βρίσκεται, χτισμένο μέσα σε βράχο, το εκκλησάκι της Παναγίας της Φανερωμένης.

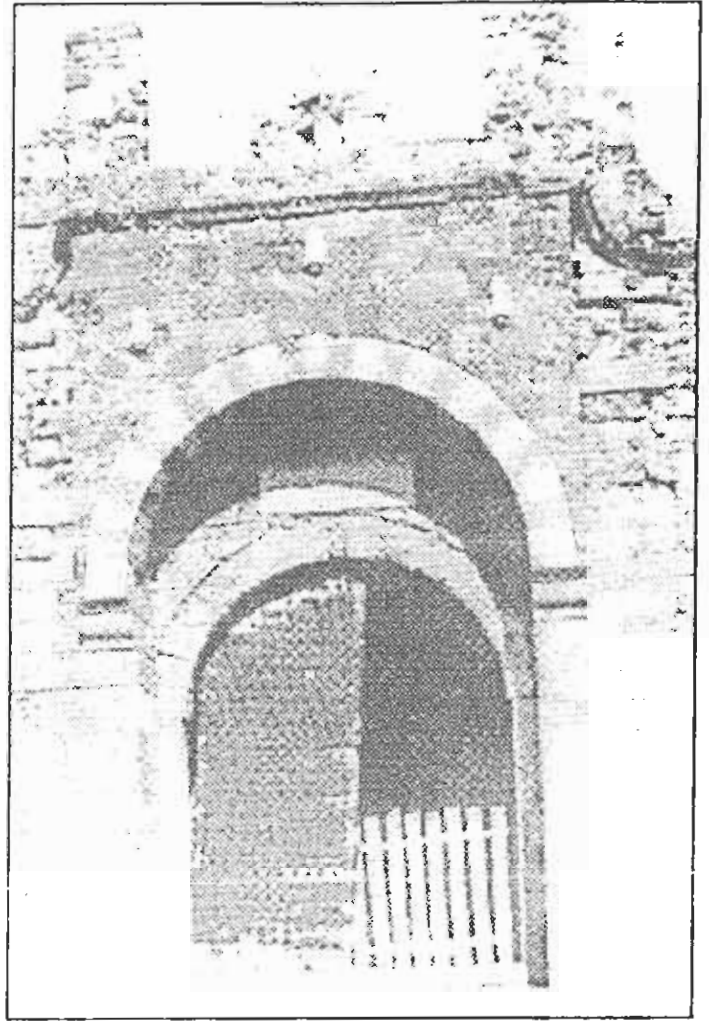
Το Σίγρι Λέσβου

Κάστρο Σιγρίου

Χτίστηκε το 1757, επί Τουρκοκρατίας με χρήματα του Λεσβιακού λαού. Το κάστρο κατασκευάστηκε για να προστατεύει το νησί από τις επιδρομές των πειρατών. Βρίσκεται μέσα στον οικισμό και είναι επισκέψιμο από πολλούς, ντόπιους και μη. Διατηρείται σε καλή κατάσταση, εκτός από ένα μικρό κομμάτι του που κατέρρευσε το 1889 μετά από ισχυρή σεισμική δόνηση. Αξιόλογο δείγμα σχεδιάσεως αποτελεί η σιδερένια καστρόπορτα. Σώζονται ένθετες τούρκικες επιγραφές καθώς και τρία ανάγλυφα πάνω από την καστρόπορτα και χρησιμοποιούνταν για διακόσμηση. Ανάμεσα στις επιγραφές ξεχωρίζει ο "ντουράς", δηλαδή επιγραφή του Σουλτάνου.

Η θέση του, από στρατηγική άποψη είναι σημαντική. Υπάρχουν πολλοί προμαχώνες και άλλοι τόσοι πύργοι. Χαρακτηρίζεται σαν μια πυροβολαρχία από διακόσια κανόνια που τοποθέτησαν οι Τούρκοι πριν από τον Α' Ρωσοτουρκικό πόλεμο της Αικατερίνης της Β' για να εμποδίσουν τους Καλτέζους κουρσάρους να εισέλθουν στο λιμάνι του Σιγρίου. Ο επισκέπτης μπορεί να δει ένα απ' αυτά τα κανόνια στο χώρο γύρω από το κάστρο.

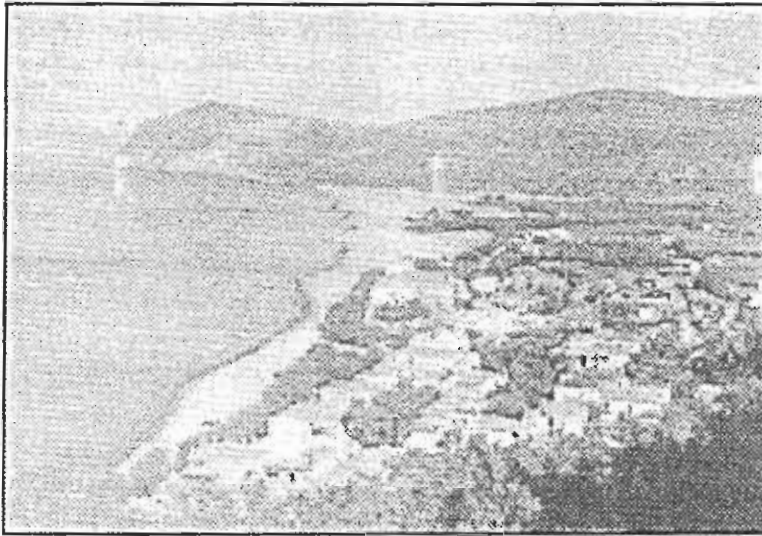
Η είσοδος του φρουρίου στο Σίγρι Λέσβου.

Μονή Υψηλού

Ερεσός - Σκάλα Ερεσού

Νοτιοανατολικά του Σιγρίου και σε απόσταση 88 χιλιομέτρων από την Μυτιλήνη βρίσκεται η Ερεσός. Πατρίδα της Σαλφούς, του ιατροφιλόσοφου Θεόφραστου και και του φιλόσοφου Φανία. Πήρε το όνομά της από τον γιο του μυθικού ηγεμόνα της Λέσβου Μάκαρα, τον Έρεσο. Η πολιτιστική κίνηση στην κωμόπολη είναι έντονη. Η αίθουσα της παλιάς γεωργικής σχολής χρησιμοποιείται ως χώρος εκδηλώσεων, θεατρικών παραστάσεων και για διαλέξεις. Τέσσερα χιλιόμετρα νότια της Ερεσού βρίσκεται η Σκάλα της Ερεσού, μια ονειρεμένη ακτή με μια ολοκάθαρη άμμο. Η έκταση της είναι περίπου 3 χιλιόμετρα και το πλάτος της 70 μέτρα. Η παραλία της έχει βραβευτεί με την Γαλάζια σημαία της Ε.Ο.Κ.

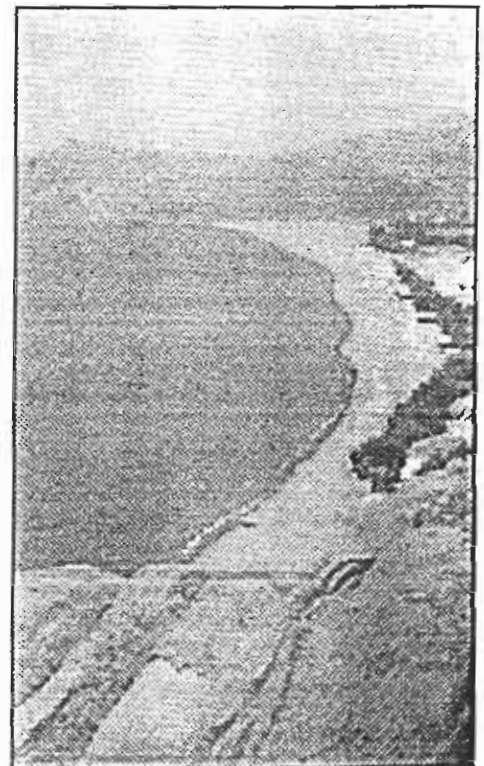
Αποψη Σκάλας Ερεσού

Το καλοκαίρι η ακτή αποκτά μια κοσμοπολίτικη όψη καθώς κατακλύζεται από ξένους κι Ελληνες που έρχονται για να χαρούν τον ήλιο και την καταπληκτική θάλασσα του Αιγαίου Πελάγους.

Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα που έχουν ανακαλυφθεί στην περιοχή. Η ακρόπολη της Αρχαίας Ερεσού, σαρκοφάγοι και τάφοι από της εποχή των ελληνιστικών χρόνων, ο αρχαίος ναός του Διόνυσου, επιγραφές που λένε για Τύραννους καθώς και για γυμνικούς αγώνες προς τιμήν του Διόνυσου. Υποστηρίζεται ότι κάτω από το εκκλησάκι της Παναγίας Μινάβρας, βρίσκεται ναός της Θεάς Αθηνάς. Έχουν βρεθεί νομίσματα με τις εικόνες της Σαλφούς και της Περσεφόνης, κόρης της Δήμητρας. Όλα αυτά φυλάσσονται στο μικρό αλλά πλούσιο σε εκθέματα αρχαιολογικό μουσείο της Ερεσού, καθώς και στο αρχαιολογικό μουσείο της Μυτιλήνης.

Στη μαγευτική ακτή της Σκάλας Ερεσού, υπάρχουν ξενοδοχεία, πανσιόν, ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια, ταβέρνες, κέντρα ψυχαγωγίας, camping. Η ανατολή και η δύση του ήλιου είναι ένα θέαμα που δεν πρέπει να χάνει κανείς. είναι θεσπέσιο θέαμα.

Ανάμεσα στο δρόμο που συνδέει την Ερεσό με την Άγρα βρίσκεται ο Μεσότοπος σε υψόμετρο 200 μέτρων και με ξηρό κλίμα. Ενδιαφέρουσες είναι οι εκκλησίες του Αγίου Δημητρίου και των Εισοδίων της Θεοτόκου οι οποίες χτίστηκαν τον 18ο αιώνα από Μεσοτοπίτες μαστόρους, φημισμένοι για την τέχνη τους.

Το απολιθωμένο δάσος της Λέσβου

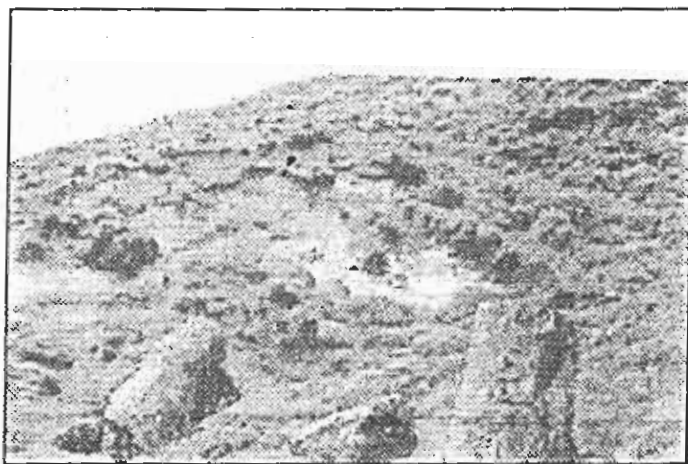
Βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της Λέσβου, τρίτου κατά σειρά σε έκταση της Ελλάδος (1.672 κ.μ) που κείται στο Β.Α. Αιγαίο Πέλαγος. Ο χώρος του απολιθωμένου δάσους βρίσκεται μέσα σ' ένα πεντάγωνο ξηράς με διαδοχικές κορυφές τα χωριά Σίγρι, Σκάλα Ερεσού, Μεσόταπος, Χίδηρα, Γαββαθάς, ενώ ένα άλλο τμήμα του άγνωστης έκτασης βρίσκεται μέσα στη θάλασσα και ένα άλλο τμήμα του βρίσκεται θαμμένο κάτω από τα ηφαιστειακά πετρώματα του δάσους. Σήμερα υπάρχουν περίπου 175 επιφανειακοί κορμοί και τμήματα τους διαφόρων διαστάσεων.

Η Λέσβος μέχρι τα μέσα του Αρχαϊκού Αιώνα (πριν 1600 εκατομμύρια χρόνια) αποτελούσε τμήμα του πυθμένα της θάλασσας που λεγόταν τηθύς. Την εποχή αυτή αναδύεται η λεγόμενη Ερκύνια χέρσος. Κατά τη διάρκεια του Παλαιοζωϊκού και Μεσοζωϊκού Αιώνα είναι πιθανή η ύπαρξη ξηράς στη θέση της σημερινής Λέσβου. Κατά τη διάρκεια του Καινοζωϊκού Αιώνα η Λέσβος αποτελεί τμήμα της Αιγαίδας χέρσου, αργότερα διαμελίστηκε από ρήγματα και έπαθε μεγάλες καταβυθίσεις, εξ' αιτίας τους δε η θάλασσα εισόρησε μέσα και σχημάτισε τα διάφορα νησιά του Αιγαίου Πελάγους, μεταξύ των οποίων και τη Λέσβο. Κατά τη διάρκεια του καινοζωϊκού Αιώνα (Μειόκαινου) αρχίζει στην Αιγίδα έντονη δράση ηφαιστειών. Οι εκχύσεις αυτές άρχισαν από την κωμόπολη των Φερρών της Δυτικής Θράκης και διά της Σαμοθράκης, Λήμνου και Αγίου Ευστρατίου συνεχίζονται μέχρι τη Λέσβο. Το ηφαίστειο της Μυτιλήνης ανήκει στα λεγόμενα ηφαίστεια "Μεσογειακού τύπου" που χαρακτηρίζονται σαν καλλιούχα. Η θέση του ηφαιστείου της Μυτιλήνης δεν είναι απόλυτα ορισμένη, διότι οι μεταγενέστερες καταβυθίσεις της Αιγίδας εξαφάνισαν τα ίχνη του.

Εξ' αιτίας αυτού του ηφαιστείου ολόκληρο το τμήμα της Λέσβου αποτελείται κυρίως από λάβες και ηφαιστειακούς τόφφους με πάχος έως 300 μέτρα. Τα ηφαιστειακά αναβλήματα σκέτασαν στην αρχή την βλάστηση που υπήρχε μέσα στην βαλτώδη περιοχή της Λέσβου.

Μετά στα διαλείμματα της δράσης του ηφαιστείου και πάνω στις προσχώσεις που μεταφέρονταν από ορμητικά νερά των χειμάρρων αναπτυσσόταν καινούρια βλάστηση που ξανά καταπλακωνόταν από καινούρια ηφαιστειακά αναβλήματα κ.ο.κ.

Ο μηχανισμός της απολίθωσης είναι του τύπου της μοριακής αντικατάστασης, δηλαδή το διοξείδιο του πυριτίου του κορεσμένου διαλύματος προκάλεσε βαθμιαία αντικατάσταση όλων των φυτικών και ζωικών μορίων με δικά του μόρια κατά τρόπο απόλυτα ομαλό και ήρεμο, ώστε ο ιστός να διατηρείται αναλλοίωτος. Χάρης δε στα διαλυμένα συστατικά σχηματίστηκαν ωραιότατα χρώματα. Η ηλικία των πετρωμάτων του απολιθωμένου δάσους ποικίλλει. Μπορούμε πάντως να τοποθετήσουμε την ηλικία σχηματισμού του στο Μέσο - Ανώτερο Πλειόκαινο από 1 έως 20 εκατομμύρια χρόνια.

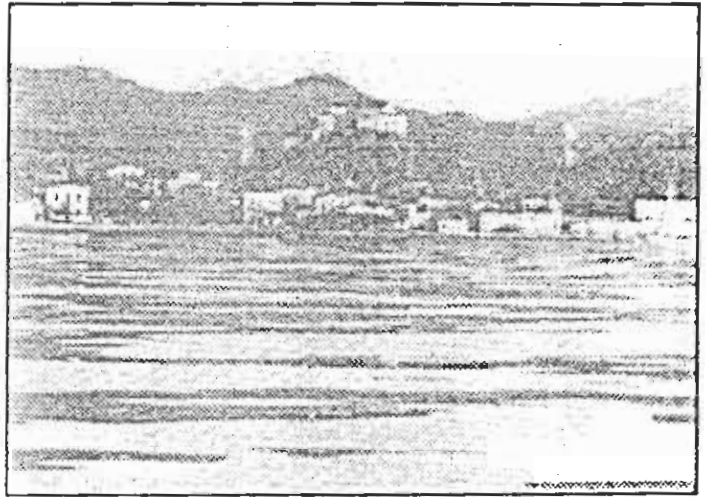
Σήμερα το φαινόμενο προκαλεί δέος και θαυμασμό, ο οποίος οφείλεται κυρίως στα χρώματα των απολιθωμάτων. Καμιά περιγραφή και κανένας άλλος τρόπος δεν είναι αρκετός για να ποδωθεί το πραγματικό μεγαλείο, η ομορφιά η παράξενη γοητεία που εκπέμπει το "πετρωμένο δάσος", από μια επιτόπια επίσκεψη.

Βόρεια Λέσβος

Από την Καλλονή παίρνουμε βόρεια κατεύθυνση και φτάνουμε στη Λαφιώνα. Σε ανασκαφές που έγιναν στην περιοχή ήρθαν στο φως ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 4ου - 6ου αιώνα μ.Χ.

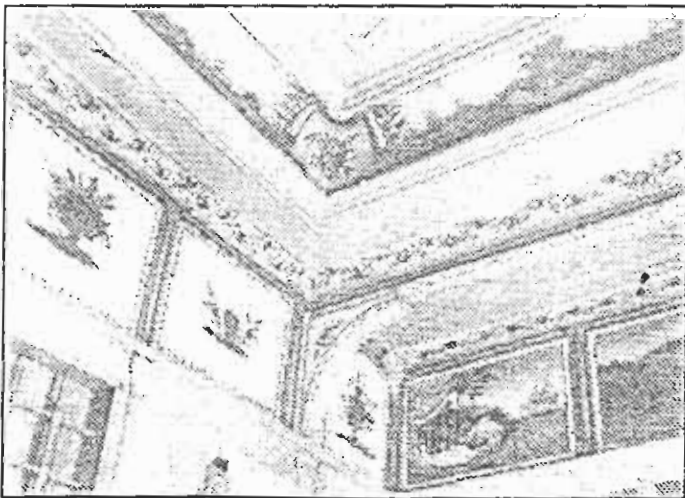
Πέτρα - Πετροί

Σε απόσταση 57 χιλιομέτρων από τη Μυτιλήνη συναντά κανείς το Δήμο Πέτρας. Το όνομα οφείλεται στο βράχο ύψους 35 μέτρων που δεσπόζει στο κέντρο της κωμόπολης. Εκεί απάνω είναι χτισμένη η πανέμορφη εκκλησία της Παναγίας της Γλυκοφιλούσας. Η θέα είναι πανοραμική. Η εκκλησία ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης βασιλικής, με ξυλόγλυπτο τέμπλο και ασημοσκεπασμένες εικόνες. Για πρώτη φορά χτίστηκε το 1609 και η σημερινή το 1747 κι επισκευάστηκε το 1840. Μεγάλο πανηγύρι γίνεται το Δεκαπενταύγουστο. Ο επισκέπτης φτάνει ως εκεί ανεβαίνοντας 114 σκαλιά, λαξευμένα στον επιβλητικό βράχο. Επίσης αξιόλογη είναι η επίσκεψη στο αρχοντικό της Βαρελτζίδαινας, μοναδικό δείγμα εσωτερικής διαρρύθμισης. Πανέμορφες είναι οι τοιχογραφίες του αρχοντικού.

Αποψη της Πέτρας Λέσβου. Στο κέντρο ο θράχος με την Παναγιά την Γλυκοφιλούσα.

Σημειώνω ότι στην Πέτρα οργανώθηκε και λειτούργησε ο πρώτος αγροτουριστικός συνεταιρισμός στην Ελλάδα με σκοπό τη συμβολή των γυναικών στο αγροτικό εισόδημα των οικογενειών τους. Ο Συνεταιρισμός περιλαμβάνει τη παραγωγή σε κριθαράκι φτιαγμένο στο χέρι, είδη λαϊκής τέχνης, είδη προικός, καθώς και την παροχή φιλοξενίας με τη λειτουργία ενοικιαζομένων δωματίων. Κοντά στην ολοκάθαρη ακτή λειτουργούν ξενοδοχεία, πανσιόν, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ταβέρνες, κέντρα διασκέδασης, γραφεία τουρισμού, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων και μηχανών. Η περιοχή προσφέρεται για ψάρεμα. Στα νησάκια που είναι απέναντι γίνονται εκδρομές κι οργανώνονται βαρκάδες τα απομεσήμερα. Η δύση του ήλιου είναι κάτι το μαγευτικό.

Διάκοσμος εσωτερικού στο αρχοντικό της Βαρελτζίδαινας.

Σε μικρή απόσταση από τη Πέτρα, βρίσκεται χτισμένο το σε ένα καταπληκτικό καταπράσινο ύψωμα, το Πετροί. Εκεί βρίσκεται η όμορφη και ολοκάθαρη παραλία "Αναξος" που συγκεντρώνει πολύ κόσμο το καλοκαίρι. Υπάρχουν κέντρα που προσφέρουν πρόθυμη εξυπηρέτηση, όπως και σ' όλες τις περιοχές της Λέσβου. Αξιόλογη είναι η δραστηριότητα του τοπικού πολιτιστικού συλλόγου.

Σε απόσταση 6 χιλιομέτρων από την Πέτρα ο Σκουτάρος με μια θαυμάσια αμμουδιά στη θέση "Αναξος", επίνειο του χωριού.

Μήθυμνα - Εφταλού

Βόρεια της Πέτρας και σε απόσταση 62 χιλιομέτρων από τη Μυτιλήνη υψώνεται η γραφική *Μήθυμνα*. Άλλη ονομασία της κωμόπολης αυτής είναι ο *Μόλυβος*, που ονομάστηκε έτσι κατά τους Μεσαιωνικούς χρόνους και πολλοί την ξέρουν μ' αυτό το όνομα. Ολόκληρη η κωμόπολη έχει χαρακτηριστεί διατηρητέα την οποία την στεφανώνει και της δίνει γοητεία το κάστρο της. Μια κωμόπολη σύγχρονη και παλιά, ένα πάντρεμα του παρελθόντος και του μέλλοντος. Η Μήθυμνα αποτελεί την ενσάρκωση του ονείρου του κοινωνιολόγου Μιχάλη Γόντου, για τη δημιουργία του Κοινωνικού Τουρισμού. Λόγω του ωραίου τοπίου, του υπέροχου φωτός, πολλοί καλλιτέχνες (ζωγράφοι, γλύπτες αλλά και εκπρόσωποι της έβδομης τέχνης, του κινηματογράφου), διαλέγουν το Μόλυβο ως ιδανικό τοπίο, σκηνικό για τις δημιουργίες τους. Εδώ λειτουργεί το θερινό τμήμα της Διεθνούς Ακαδημίας Χαρακτικής και το κέντρο Μικρασιατικής Λαϊκής Τέχνης με σκοπό τη διατήρηση της Αΰβαλιώτικης βελονιάς των Μικρασιατικών τσερβέδων.

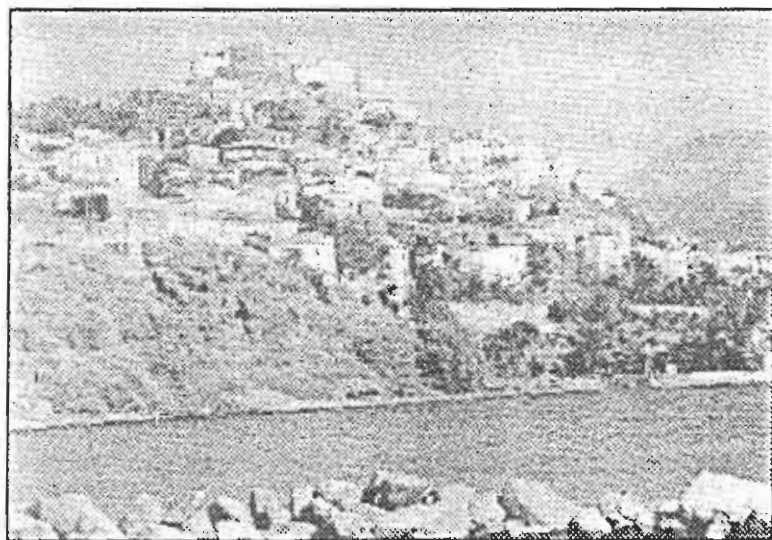
Ο γραφικός Μόλυβος Λέσβου

Όπως λέχτηκε παραπάνω συνυπάρχει το παλιό με το καινούριο. Σε πολλά σημεία της Μήθυμνας υπάρχουν ερείπια. Επιπλέον, στέκεται πανοραμικά το φρούριό της, βυζαντινής εποχής, το οποίο επισκευάστηκε το 1373 από τον Φραγκίσκο Γατελούζο. Είναι το δεύτερο σε έκταση κάστρο της Λέσβου, μετά το φρούριο της Μυτιλήνης. Το κάστρο του Μολύβου χρησιμοποιείται για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Από την αρχαιότητα ήταν ονομαστό το κρασί του Μολύβου εως και σήμερα. Ο Βιργίλιος είπε ότι τα σταφύλια της Μήθυμνας είναι ασύναγωνιστα για το άρωμα και για το χυμό τους. Με μικρά πλωτά μέσα γίνονται εκδρομές στις όμορφες λεσβιακές ακτές με αφετηρία το λιμάνι της Μήθυμνας. Στο κέντρο της κωμόπολης βρίσκεται χάλκινη προτομή του Μηθυμναίου λογοτέχνη Αργύρη Εφταλιώτη. Περίφημες είναι οι βρύσες του Μολύβου. Υπάρχει επίσης επίδοση στην κατασκευή κοσμημάτων από ημιπολίτιμους λίθους.

Η Μήθυμνα είναι η κωμόπολη η οποία συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό τουριστών. Γι' αυτό βρίσκονται στην περιοχή της Μήθυμνας τα περισσότερα ξενοδοχεία, πανσιόν, ενοικιαζόμενα δωμάτια. Στο δρόμο για την Εφταλού υπάρχει και camping. Οι ταβέρνες είναι υπέροχες. Υπάρχει θερινός κινηματογράφος, γραφεία τουρισμού κι ότι άλλη υπηρεσία χρειάζεται κανείς. Το ηλιοβασίλημα από το Μόλυβο είναι κάτι το εξάσιο. Για την διασκέδασή σας υπάρχουν πάρα πολλά κέντρα ψυχαγωγίας.

Σε μικρή απόσταση από τη Μήθυμνα βρίσκεται η πανέμορφη περιοχή "Εφταλού". Έχει μια εξωραϊστική ακτή η οποία συγκεντρώνει πολλούς τουρίστες. Λειτουργούν πολλά και σύγχρονα ξενοδοχεία. Είναι η πιο ραγδαία εξελισσόμενη περιοχή από τουριστική απόψη. Εδώ βρίσκεται ο τάφος του Αργύρη Εφταλιώτη και η βίλλα του Ηλία Βενέζη, ο οποίος έχει ταφεί στο νεκροταφείο της Μήθυμνας. Στην Εφταλού υπάρχουν ιαματικές πηγές θερμοκρασίας 43,6 - 46,5 βαθμών, ραδιενέργειας 14,7 μονάδων, που σπστήνονται για ρευματισμούς, αρθρίτιδες, ισχιαλγίες, νευραλγίες, χολολιθιάσεις και άλλες ασθένειες.

Μήθυμνα ή Μόλυβος όπως λέγεται σήμερα.

Γενικά θα μπορούσα να πω ότι η Λέσβος είναι ένα καταπληκτικό νησί. Οι άνθρωποι είναι φιλόξενοι, εξυπηρετικοί. Είναι ευκαιρία να έρθετε. Για να δείτε τι θα πει λεσβιακή φιλοξενία, τι θα πει αυθεντική Ελλάδα.

Στη Λέσβο είναι όλα οικεία.

Σε κερδίζουν.

Στο χώρο αυτό που σμίγει η Δύση με την Ανατολή υπάρχει ένας μικρός παράδεισος γαλήνης.

Το δημογραφικό πρόβλημα της Λέσβου.

Η Λέσβος είναι μια από τις περιοχές της Ελλάδας που έχει σοβαρό δημογραφικό πρόβλημα. Σύμφωνα με τις τρεις προηγούμενες απογραφές, δηλαδή του 1971, του 1981 και του 1991 ο πληθυσμός της Λέσβου μειώνεται συνεχώς. Τα αίτια είναι γνωστά: η μείωση των γεννήσεων, η αύξηση του μέσου όρου ηλικίας των ανθρώπων αλλά και η μετανάστευση.

Γιατί μετανάστευση; Καλά κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960 αλλά γιατί και τώρα;

Για τον μοναδικό λόγο: ανεργία. Η Λέσβος έστω και μεγάλο νησί, έχει λίγες δουλειές. Γι' αυτό και η νεολαία φεύγει προς τις μεγάλες πόλεις, κυρίως στην Αθήνα, για να δουλέψει και να αποκτήσει κάποιο εισόδημα.

Σας παραθέτω κάποιους ενδεικτικούς αριθμούς.

Η πόλη της Μυτιλήνης είχε σύμφωνα με την απογραφή του 1971 24.376 κατοίκους. Το 1981 24.991 κατοίκους και το 1991 24.953 κατοίκους. Δηλαδή ενώ είχαμε αύξηση 2.5% από το 1971 έως το 1981, είχαμε μια μικρή πτώση 0.25% από το 1981 έως το 1991. Συνολικά η Λέσβος το 1971 είχε 97.013 κατοίκους, το 1981 είχε 88.603 και το 1991 είχε 87.151 κατοίκους.

Δηλαδή από το 1971 έως το 1981 είχαμε μια πτώση της τάξεως 8.7% ενώ από το 1981 έως το 1991 έχουμε μια πτώση της τάξης του 1.7%. Ενώ από το 1971 έως το 1991 έχουμε μια πτώση 11.4%

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Βασικές προδιαγραφές για να έχει ένα νησί μια σχετική υποδομή τουριστικού χαρακτήρα αλλά και οι μόνιμοι κάτοικοι του νησιού αναβαθμισμένο επίπεδο ζωής, είναι:

1. Παραλία
2. Κέντρα εστίασεως και διασκέδασης.
3. Συγκοινωνίες.
4. Καταστήματα.
5. Ιατρική περίθαλψη.
6. Διασκέδαση και είδη απασχόλησης.
7. Δυνατότητες διανυκτέρευσης.
8. Καθαριότητα όλων των κοινόχρηστων και ιδιωτικών χώρων.
9. Μαρίνα.
10. Δυνατότητα έκδοσης ταξιδιωτικών εισητηρίων.
11. Τοπικά προϊόντα.
12. Λογικές τιμές για τις παρεχόμενες υπηρεσίες..
13. Ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.
14. Έντυπο υλικό.
15. Οδικό δίκτυο.

1. Παραλία

Η τήρηση άψογης καθαριότητας (ο καθαρισμός να γίνεται νωρίς το πρωί και καθ' όλη τη διάρκεια της μέρας) είναι μεγάλο πλεονέκτημα. Η Ελλάδα προσφέρει στην τουριστική αγορά, μεταξύ άλλων, την καθαρή θάλασσα και τη μεγάλη ηλιοφάνεια.

Πρέπει όμως, μετά την καθαριότητα, να υπάρχουν και οι οργανωμένες παραλίες. Για να γίνει αυτό, σας αναφέρω μερικές ιδέες.

Α). Πίνακα σε εμφανές σημείο όπου θα σημειώνεται καθημερινά η θερμοκρασία νερού και ατμόσφαιρας.

Β). Ιστός που θα αναρτάται σημαία της οποίας το χρώμα της θα πληροφορεί την κατάσταση που επικρατεί στη θάλασσα, π.χ. άσπρο: γαλήνη, πράσινο: ελαφρύς κυματισμός, μπλέ: ισχυρός κυματισμός, κόκκινο: επικίνδυνη θάλασσα.

Γ). Ανεμοδούρα.

Δ). Κοντοι στερεωμένοι στον πυθμένα της θάλασσας που θα έχουν διαβαθμίσεις σε μέτρα οι οποίοι θα πληροφορούν τους λουόμενους για το βάθος της θάλασσας.

Ε). Ενοικίαση προσφορά μέσων δια θαλάσσια σπόρ.

ΣΤ). Μπάρ ή καντίνα στην παραλία.

Ζ). Φαρμακείο με όλα τα απαραίτητα υλικά για την παροχή πρώτων βοηθειών και μια φιάλη οξυγόνου.

Κέντρα εστίασεως και διασκέδασης

Υπάρχουν πολλά στη Λέσβο, χρειάζεται όμως κωδικοποίηση και σωστή κατάταξη από τον Ε.Ο.Τ. Επίσης στην επιτροπή ελέγχου πρέπει να υπάρχουν και οι ειδικοί του θέματος διότι αυτή τη στιγμή τα κριτήρια για να οριστεί η κατηγορία ενός εστιατορίου είναι τα τετραγωνικά μέτρα, η ύπαρξη βοηθητικών χώρων, η εγκατάσταση πυρασφάλειας κ.λ.π. Ποτέ δεν εξετάζεται η καθαριότητα, η ποιότητα των φαγητών, τα υλικά από τα οποία είναι κατασκευασμένα τα επίπλα. Οι ιδιοκτήτες πρέπει να κρατούν τον χώρο τους καθαρό, ιδιαίτερα τους χώρους υγιεινής. Οι εργαζόμενοι να συνειδητοποιήσουν ότι πρέπει να είναι καθαροί, περιποιημένοι και ευγενείς. Ιδιαίτερα στα εστιατόρια πρέπει να είναι καθαρές οι κουζίνες. Η ευγένεια, η καθαριότητα και η καλή ποιότητα των φαγητών μηδενίζουν κάθε ατέλεια.

3. Ιατρική περίθαλψη.

Βασική είναι η ύπαρξη ιατρείων, φαρμακείων οργανωμένης παροχής πρώτων βοηθειών, δυνατότητα γρήγορης προώθησης του ασθενή στο μοναδικό νοσοκομείο του νησιού. Η ύπαρξη ασθενοφόρου, τουλάχιστον στις μεγάλες κωμοπόλεις της Λέσβου και η εύκολη ειδοποίηση των διάφορων φορέων είναι σημαντικές προϋποθέσεις.

4. Συγκοινωνίες.

Τα ωράρια των δημόσιων συγκοινωνιών πρέπει να καταρτιστούν από ειδικούς ανθρώπους οι οποίοι να γνωρίζουν το αντικείμενο της δουλειάς τους γύρω από το τουρισμό. Τα ωράρια αυτά πρέπει να είναι σε συνάρτηση με τις ώρες λειτουργίας των καταστημάτων, των δημόσιων υπηρεσιών, τις κλιματολογικές συνθήκες κ.λ.π. ώστε η άφιξη ή η αναχώρηση των τουριστών να είναι απολυτα σύμφωνη.

Έτσι οι ώρες αφίξεως των αεροπλάνων, των πλοίων, των δημόσιων λεωφορείων (ΚΤΕΛ) να εξυπηρετούν τους επισκέπτες μας όχι μόνο στη Λέσβο αλλά και σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο. Πρέπει δε να γίνουν όλα αυτά τα προγράμματα πριν την έναρξη της τουριστικής σαιζόν. Να εκτυπωθούν φυλλάδια με τα προγράμματα όλων των μέσων μεταφοράς (αεροπλάνα, λεωφορεία).

Τα καλά μεταφορικά μέσα συγκοινωνίας είναι βασικοί παράγοντες για την τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου που θα συντελέσει και στην αναβάθμιση της ζωής και των μόνιμων κατοίκων αυτού του τόπου.

5. Καταστήματα.

Πρέπει ένας τόπος να διατηρήσει το τοπικό χρώμα. Έτσι και τα καταστήματα να διατηρούν το τοπικό χρώμα της Λέσβου, καθώς επίσης και να φροντίζουν οι καταστηματάρχες την καθαριότητα και την τάξη των μαγαζιών τους. Έτσι για να ανταγωνιστούν τα ξενόφερτα “Σούπερ Μάρκετ” να προσφέρουν ποιότητα, ποσότητα και ποικιλία. Στα μέρη από τα οποία έρχονται οι τουρίστες, υπάρχουν πολλά και μεγάλα “Σούπερ Μάρκετ”. Για το λόγο αυτό θέλουν να δουν κάτι διαφορετικό. Επομένως εμείς πρέπει να τους το παρουσιάσουμε. Μοναδικό μειονέκτημα είναι η διαφορά της τιμής, αυτό πρέπει να ομολογηθεί.

Στα καταστήματα λαϊκής τέχνης να προσφέρονται ντόπια έργα και όχι εισαγόμενα από το εξωτερικό. Επίσης τα καταστήματα θα πρέπει να προσαρμοστούν στις ανάγκες των ξένων και να προσφέρουν τα είδη ανάγκης γι’ αυτούς.

6. Διασκέδαση και είδη απασχόλησης

Οι διάφοροι κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς μπορούν να διασκεδάσουν με διάφορους τρόπους τους τουρίστες που έρχονται στο νησί μας. Έτσι μπορούν να οργανώσουν μια ελληνική βραδιά με την παρουσίαση ελληνικών χωρών και τοπικής μουσικής.

Ένα ξενοδοχείο, με τον ειδικό *animateur* του, να διδάξει στους πελάτες του ελληνικό χορό. Μπορεί μια κυρία να διδάξει στις τουρίστριες μαθήματα χειροτεχνίας. Επίσης μπορούν οι τουρίστες να παρακολουθήσουν μαθήματα αγγειπλαστικής.

Ένας δήμος μπορεί να δώσει στο πολιτιστικό σύλλογο μαθήματα ταβλιού και να γίνει ένα μικρό τουρνουά. Μ' αυτόν τον τρόπο οι τουρίστες διασκεδάζουν, αξιοποιούν λίγο την ώρα τους, κι όταν πάνε πίσω στις χώρες τους, το λένε στους φίλους τους, με αποτέλεσμα να θέλουν οι ίδιοι και άλλοι να έρθουν ξανά για τουρισμό στη Λέσβο. Πρέπει όμως εδώ να πούμε ότι όλα τα αυτά τα προγράμματα πρέπει να γίνουν οργανωμένα, από έμπειρο προσωπικό και βέβαια πριν από την τουριστική περίοδο. Επίσης πρέπει οι διάφοροι φορείς να έρχονται σε συνεννόηση με τους διάφορους *Tour operators* του εξωτερικού.

Βέβαια μπορούν σε κάποιο τουριστικό θέρετρο να οργανωθούν κάποιες εκδηλώσεις οι οποίες να γίνουν υπό την αιγίδα κάποιου δήμου, όπως π.χ. στην Πέτρα να δωθεί ένα μεγάλο *beach - party* ή στο κάστρο του Μολύβου να δωθεί μια αρχαία τραγωδία από τον τοπικό όμιλο.

7. Δυνατότητες διανυκτερεύσεως.

Η νήσος Λέσβος διαθέτει πολλές κλίνες διάφορων κατηγοριών σε ξενοδοχεία, πανσιόν, διαμερίσματα, ενοικιαζόμενα δωμάτια. Είναι απαραίτητη η κωδικοποίηση, και το νέο σύστημα του Ε.Ο.Τ. με την παροχή σημάτων θα βοηθήσει πολύ. Γιατί μ' αυτόν τον τρόπο η κάθε τουριστική περιοχή θα γνωρίζει τον αριθμό των κλινών καθώς και την κατηγορία τους. Πρέπει να γίνουν και μερικά σεμινάρια από ειδικούς για τον τρόπο παροχής καλών υπηρεσιών γιατί η Ελλάδα αντιμετωπίζει την κακή ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών.

8. Καθαριότητα όλων των δημόσιων και ιδιωτικών χώρων.

Βασική προϋπόθεση για την τουριστική ανάπτυξη και αναβάθμιση της ζωής στη Λέσβο είναι η άψογη καθαριότητα σε όλους τους κοινόχρηστους και ιδιωτικούς χώρους. Πρέπει να καλεσθούν όλοι οι φορείς του τόπου για αυτό το θέμα. Και βέβαια πριν από την τουριστική περίοδο.

9. Μαρίνα.

Για να γίνει Μαρίνα στην Λέσβο χρειάζεται πολύς χρόνος, παρά το ότι που εξαγγέλθηκε από την προηγούμενη κυβέρνηση. Αλλά μπορούν να μετατραπούν τα μικρά λιμανάκια του νησιού σε μικρές μαρίνες.

Για να γίνουν όμως αυτά πρέπει να διαθέτουν έστω και τις παρακάτω προϋποθέσεις:

1. Δυνατότητα παροχής ηλεκτρισμού στα πλοία.
2. Δυνατότητα παροχής τηλεφωνικής σύνδεσης στα πλοία.
3. Ιατρείο.
4. Δυνατότητα παροχής πόσιμου νερού.
5. Κοντά να υπάρχουν καταστήματα, κυρίως τροφίμων και εστιατόρια.

6. Να υπάρχει συνεργείο επισκευών και να έχει ανταλλακτικά.
7. Εφοδιασμός καυσίμων.
8. Αστυνομική εποπτεία.
9. Ειδικός για να δώσει οδηγίες ή βοήθεια.
10. Δυνατότητες διανυκτερεύσεως.
11. Ταχυδρομείο.
12. Υποκαταστήματα Ο.Τ.Ε. και τραπεζών.
13. Ταξιδιωτικά πρακτορεία.

10. Έκδοση εισιτηρίων και κράτηση θέσεων.

Η δυνατότητα ύπαρξης τουριστικού ή ταξιδιωτικού γραφείου για έκδοση εισιτηρίων, κράτηση θέσεων σε όλα τα μεταφορικά μέσα, επιβεβαίωση κρατήσεων και γενικά για όλες τις συναφείς εργασίες, είναι απαραίτητη. Κέντρα για όλες αυτές τις δουλειές είναι η Μυτιλήνη, η Καλλονή, η Πέτρα, η Ερεσός, το Πλωμάρι και το Σίγρι.

11. Τοπικά προϊόντα.

Τα τοπικά προϊόντα πρέπει να προβάλλονται από όλους. Έτσι μπορούν τα ξενοδοχεία να τα προβάλλουν σε περίοπτες θέσεις ή να δίνονται διαφημιστικά από τους υπαλλήλους του ξενοδοχείου. Πρέπει σε κάθε χωριό να υπάρχει ένας μικρός εκθεσιακός χώρος που να προσφέρεται στην τοιοθέτηση αυτών των προϊόντων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η επίδειξη των Λεσβιακών προϊόντων μέσα στα πλοία της Ν.Ε.Λ. (Ναυτιλιακή Εταιρεία Λέσβου) και στο διεθνές αεροδρόμιο της Μυτιλήνης.

12. Λογικές τιμές για τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Οι λογικές τιμές είναι ίσως ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα στο να έρθει ένας τουρίστας, περισσότερες από μια φορές στη Λέσβο. Έτσι πρέπει να γίνονται συχνοί έλεγχοι από την Αστυνομία, την αρμόδια υπηρεσία του υπουργείου οικονομικών ώστε να μην υπάρχει αισχροκέρδεια. Μονάχα η πρόληψη έχει τα σωστά αποτελέσματα.

13. Ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών.

Πρέπει η ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών να είναι άριστη. Σ' αυτό όμως τον τομέα, η Ελλάδα υστερεί. Η μοναδική λύση είναι η παιδεία. Έτσι μπορούν να δωθούν διάφορα σεμινάρια με θέμα πως να εξυπηρετούμε τους τουρίστες όσο γίνεται σωστά και αποτελεσματικά.

Πρέπει οι σχολές τουριστικών επιχειρήσεων κι επαγγελματιών να δίνουν μεγαλύτερο βάρος σ' αυτό τον τομέα και κυρίως να δίνουν βάρος στα πρακτικά θέματα του τουρισμού κι όχι σε θεωρητικά μαθήματα.

14. Έντυπο υλικό.

Είναι υποχρεωτικό να δίνονται ειδικά φυλλάδια σχετικά με τη Λέσβο. Αυτό πρέπει να το αναλάβει ο Ε.Ο.Τ. και πρέπει να πω ότι τα έχει καταφέρει τέλεια όσον αφορά στην Λέσβο. Η διευθύντρια του Ε.Ο.Τ. στην Μυτιλήνη, η κυρία Δήμητρα Καπλανέλλη, έχει καταφέρει να βγάλει ένα καταπληκτικό φυλλάδιο για την Λέσβο.

Όμως πρέπει να συμβάλουν κι οι ιδιωτικοί φορείς π.χ. τουριστικά γραφεία, ξενοδοχεία κ.λ.π. ώστε να εκδίδουν κι αυτοί φυλλάδια για το νησί. Στη Λέσβο το μόνο τουριστικό γραφείο που εκδίδει φυλλάδιο για τη Λέσβο είναι το "Tsalis Tours".

15. Οδικό δίκτυο.

Δυστυχώς η Λέσβος δεν έχει καλό οδικό δίκτυο. Παρόλο που οι περισσότεροι δρόμοι του νησιού έχουν ασφαλτοστρωθεί, υπάρχουν ακόμη χωματόδρομοι ιδιαίτερα στην περιοχή Πλωμαρίου. Επίσης υπάρχει το μεγάλο πρόβλημα των στροφών στους δρόμους. Έπρεπε να γίνει ένα ατύχημα πρόπερσι, και να το μεταδώσουν τα αθηναϊκά τηλεοπτικά κανάλια για να διορθωθεί η οδός αεροδρομίου - πόλης της Μυτιλήνης. Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι έγιναν και τα έργα διαπλάτυνσης της "εθνικής οδού" Μυτιλήνης - Καλλονής.

Όμως τα πούλμαν των τουριστικών πρακτορείων πάνε στα χωριά που έχουν ασφαλτοστρωθεί. Έτσι κυρίως πάνε στη βόρεια περιοχή του νησιού (Μόλυβος, Πέτρα) καθώς και στη δυτική (Ερεσσός). Δυστυχώς οι νότιες περιοχές του νησιού έχουν λίγο παραμεληθεί (Πλωμάρι - Βατερρά). Εάν γινόταν ο δρόμος Πλωμάρι - Βατερρά, τότε και τα τουριστικά γραφεία θα δίνανε περισσότερη βαρύτητα προς αυτήν την περιοχή.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Αγροτουρισμός

Ένα άλλο είδος τουρισμού που μπορεί να αναπτυχθεί στη Λέσβο είναι ο αγροτουρισμός.

Μπορεί να αναλάβει ένας δήμος να δώσει σεμινάρια ελαιοκαλλιέργειας και ελαιοπαραγωγής. Επίσης μπορούν να παρακολουθήσουν οι τουρίστες μαθήματα αργαλειού και να κάνουν στο τέλος μια μικρή επίδειξη των ικανοτήτων τους.

Μπορεί επίσης ένα ξενοδοχείο να διοργανώσει εκδρομές πικ νικ για να βρεθούν οι τουρίστες πιο κοντά στη λεσβιακή φύση.

Ένα πρώτο βήμα έχετε κάνει οι γυναίκες στην Πέτρα ιδρύοντας το Γυναικείο Συνεταιρισμό της Πέτρας. Έχουμε ήδη αναφερθεί σ' αυτόν τον Συνεταιρισμό στο κεφάλαιο Βόρεια Λέσβου.

Συγκεκριμένα οι γυναίκες της Πέτρας σχημάτισαν αυτόν τον συνεταιρισμό για την ανάπτυξη της περιοχής τους καθώς και για την ίδια τους τη ζωή. Έτσι δραστηριοποιήθηκαν και ασχολούνται με πολλούς τομείς όπως π.χ. με τον τουρισμό, την παραγωγή ζυμαρικών, με είδη λαϊκής τέχνης κ.λ.π.

Όσον αφορά τον αγροτουρισμό, έχουν κάνει το εξής: έχουν συγκεντρώσει γύρω στα 300 δωμάτια στα διάφορα σπίτια της Πέτρας και τα νοικιάζουν στους τουρίστες. Τα δωμάτια έχουν όλα τα κομμάτια: πολυκουζινάκι, ιδιωτική τουαλέτα, ντους κ.ά. Το πρωινό είναι πάρα πολύ ωραίο με εδέσματα τα οποία φτάνουν οι ιδιες και σερβίρονται είτε στο δωμάτιο είτε στο μπαλκόνι είτε στον κήπο του σπιτιού. Στην κεντρική πλατεία του χωριού υπάρχει μια ρεσεψιόν για όλα τα δωμάτια και τις κρατήσεις. Μπορούν επίσης οι πελάτες τους να πηγαίνουν στο εστιατόριο το οποίο έχει δημιουργήσει ο συνεταιρισμός γυναικών της Πέτρας.

Συνεδριακός Τουρισμός

Υπάρχουν πολλά είδη τουρισμού που μπορούν να αξιοποιήσουν και να εξειδικεύσουν τον τουρισμό στην Μυτιλήνη. Ένα απ' αυτά τα είδη τουρισμού είναι ο συνεδριακός τουρισμός. Η Λέσβος έχει τις κατάλληλες εγκαταστάσεις για μικρά κυρίως συνέδρια (μέχρι και για 200 συνέδρους). Σας παραθέτουμε τώρα τα συνεδριακά κέντρα κατά πόλη:

ΜΥΤΙΑΗΝΗ

1. Συνεδριακό Κέντρο Εμπορικού Επιμελητηρίου Λέσβου.

Βρίσκεται στο ιδιόκτητο κτήριο του επιμελητηρίου το οποίο βρίσκεται στην προκυμαία της πόλης. Είναι μόνο μια απλή αίθουσα διαλέξεων χωρητικότητας 90 ατόμων με μικροφωνική εγκατάσταση.

2. Ξενοδοχείο "Ασία"

Βρίσκεται πάνω στην οδό Αεροδρομίου - Μυτιλήνης. Έχει χώρο ο οποίος μπορεί να μετατραπεί σε συνεδριακό χώρο για 150 άτομα. Υπάρχει ειδικός χώρος, δίπλα στο συνεδριακό χώρο για τα διαλείμματα. Έχει κατάλληλους χώρους υγιεινής.

ΜΟΛΥΒΟΣ

1. Συνεδριακό Κέντρο Μολύβου.

Είναι ένα αναπαλαιωμένο παραδοσιακό δημοτικό κτίριο το οποίο αναστηλώθηκε για το σκοπό αυτό. Βρίσκεται στην αγορά του χωριού και η πρόσβαση με αυτοκίνητο είναι άμεση.

Η κυρίως αίθουσα έχει δυναμικότητα 203 ατόμων για συνέδρους και 6 ατόμων για προεδρείο, τα

μεν καθίσματα των συνεδρών είναι σταθερά. Επίσης υπάρχει κεντρικό σύστημα κλιματισμού. στην κυρίως αίθουσα υπάρχουν τρεις καμπίνες για διερμηνείς στις οποίες όμως δεν έχει τοποθετηθεί ακόμα το μεταφραστικό σύστημα. Υπάρχει οθόνη προβολής και Projector. Υπάρχουν δυο βοηθητικοί χώροι για γραμματεία και αποθήκη η οποία έχει πρόσβαση στο γκαράζ.

Χρησιμοποιείται το κτήριο και σαν εκθεσιακός χώρος για κάλυψη αναγκών των συνεδρίων.

Έχει επίσης τηλεφωνική επικοινωνία τόσο στους βοηθητικούς χώρους όσο και στον εκθεσιακό χώρο. Στην ανάγκη περισσότερων τηλεφωνικών γραμμών η σύνδεση είναι εύκολη και άμεση. Επίσης έχει κατάλληλους χώρους υγιεινής.

2. Ξενοδοχείο "Δελφίνια"

Το ξενοδοχείο βρίσκεται 1.500 μέτρα μακριά από το χωριό Μόλυβο. Ο συνεδριακός χώρος έχει εμβαδόν 75 τ.μ. και βρίσκεται στο ισόγειο του χωριού. Το δάπεδο του χώρου είναι καλυμμένο με μοκέτα, έχει 4 παράθυρα και 2 πόρτες (πλάτος 82 και 80 εκ. αντίστοιχα) Έχει δυναμικότητα 60 ατόμων. έχει 6 τραπέζια (3.00 x 80 εκ) και ένα τραπέζι οβάλ δέκα θέσεων. Επίσης έχει κεντρικό εξαερισμό και κεντρική θέρμανση. Υπάρχουν δυο μόνιμοι θάλαμοι μετάφρασης, ενώ υπάρχει και ένας θάλαμος φορητός. Επίσης εκεί βρίσκονται ένας πίνακας ανακοινώσεων, γκαρνταρόμπα και θέση γραμματέως, οθόνη προβολής σλάιντς και πίνακας γραφής με μαρκαδόρο. Η δυναμικότητα της αίθουσας είναι 60 καθισμάτων σε σχήμα θεάτρου, σε σχήμα Π έχει δυναμικότητα 40 καθισμάτων, ενώ σε σχήμα Π 45 καθισμάτων.

Όσον αφορά τα οπτικοακουστικά μέσα η αίθουσα διαθέτει: τρεις κονσόλες μετάφρασης για τρεις γλώσσες, πλήρη μεγαφωνική εγκατάσταση 15 μεγαφώνων, τέσσερα μικρόφωνα επιτραπέζια (μεταφερόμενα) με καλώδιο, ένα μικρόφωνο επιτραπέζιο (μεταφερόμενο) με καλώδιο, ένα ασύρματο μικρόφωνο, 60 επιλογές με 60 ακουστικά για κάθε κάθισμα, εννιά εξωτερικές γραμμές τηλεφώνου με δείκτες τελών, εσωτερικό τηλέφωνο αιθούσης, τηλεόραση, βίντεο, τέλεξ, φαξ και μηχανήμα προβολής σλάιντς.

Επίσης το μπαρ, το σαλόνι και το εστιατόριο του ξενοδοχείου μπορούν αν χρησιμοποιηθούν για τα διαλείμματα. Χρειάζεται να αναφέρουμε εδώ ότι έχει κατάλληλους χώρους υγιεινής.

ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΣ

Συνεδριακό Κέντρο Μανταμάδου

Στο Μανταμάδο το συνεδριακό κέντρο ήταν παλιό ελαιοτριβείο του χωριού. Διαθέτει αίθουσα χωρητικότητας 150 ατόμων, επιπλωμένη με μικροφωνική εγκατάσταση και κατάλληλο φωτισμό. Επίσης έχει βιβλιοθήκη, μπαρ, εκθεσιακούς χώρους, υπαίθριο αμφιθέατρο 1000 θέσεων με φωτισμό και μικροφωνική εγκατάσταση. Στη διάθεση των Συνέδρων υπάρχουν μηχανήμα προβολής διαφανειών και μηχανήμα προβολής από βίντεο σε οθόνη. Επισημαίνουμε ότι έχει 6 επιπλωμένα δωμάτια μονάχα ενώ μπορούν οι σύνεδροι να διαμείνουν σε ξενοδοχεία της Σκάλας Συκαμιάς ή σε ξενοδοχεία της περιοχής Θερμής.

ΠΛΩΜΑΡΙ

"Πολύκεντρο"

Το κτήριο του "Πολύκεντρο" είναι ένα αναπαλαιωμένο κτήριο στο κέντρο του δήμου Πλωμαρίου. διαθέτει αίθουσα συνεδριάσεως 190 τ.μ. και μπορεί να εξυπηρετήσει μέχρι και 350 συνέδρους με πλήρη ηχητική εγκατάσταση, φωτισμό, τραπέζια καθίσματα, τέσσερις αίθουσες, δυο μπαρ με πλήρη καταλόγους ειδών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους Σύνεδρους κατά τα διαλείμματα καθώς και κατάλληλους χώρους υγιεινής. Επίσης έχει εκθεσιακό χώρο καθώς και διαθέτει κλιματισμό και 8 δίκλινα επιπλωμένα δωμάτια

Πεζοπορικός Τουρισμός

Ένα άλλο είδος τουρισμού που βρίσκει ανταπόκριση στους τουρίστες και συνεχώς αναπτύσσεται εδώ στη Λέσβο είναι ο πεζοπορικός.

Όπως αναφέρει ο ποιητής:

“... κάτω από τον ήλιο
των τεσσάρων εποχών
η Λέσβος, με την ποικιλία
της γεωμορφιάς της
και το ήπιο κλίμα της,
καλοσωρίζει τον επισκέπτη,
προσφέροντας του απλόχερα
ευκαιρίες για διασκέδαση,
ξεκούραση, περιπέτεια...”

Επισκέπτες από όλο τον κόσμο έρχονται στη Λέσβο για να δουν από κοντά τον πλούτο και τα ενδιαφέροντα της Λεσβιακής γης.

Σ’ αυτό το σημείο απλώς θα αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιες διαδρομές οι οποίες αναφέρονται στο ειδικό φυλλάδιο του Ε.Ο.Τ. εκτυπωμένο από τους Αφοί. Ι. Πασπάτη και του οποίου την καλλιτεχνική επιμέλεια είχε ο κύριος Κυριάκος Συκάς.

1. Βατερρά - Γέρα.
2. Πέτρα Λάψαρα.
3. Κάπη - Συκαμιά.
4. Σίγρι - Ερεσός.

Θερμές πηγές- Σπήλαια - Απολιθωμένο Δάσος

Λόγω της έντονης ηφαιστειότητας στη Λέσβο υπάρχουν πολλές θερμές πηγές. Υπάρχουν κυρίως οκτώ σημαντικές θερμές πηγές και άλλες μικρότερης σημασίας (τις έχουμε αναφέρει στο κεφάλαιο της γεωγραφίας της Λέσβου). Σημασία όμως έχει ότι δεν τις έχουμε αναπτύξει καθόλου. Έχουμε στη Λέσβο τις πιο θερμές πηγές της Ευρώπης και δεν έχουν αναπτυχθεί. Τομέας του τουρισμού στον οποίον δυστυχώς ούτε το κράτος αλλά ούτε οι τοπικοί φορείς δεν δίνουν σημασία. Μονάχα στη θερμοπηγή των “Θέρμων” έγινε κάτι αλλά κι αυτό περιορισμένο. Οι θερμοπηγές του Πολυχίτου ήταν ενταγμένες στα πλαίσια του πακέτου Ντελόρ αλλά τα χρήματα δεν πήγαν ποτέ στην αξιοποίηση αυτών των θερμοπηγών.

Αλλά δεν αξιοποιούνται τουριστικά μόνο οι θερμές πηγές. Δεν αξιοποιούνται και τα σπήλαια (βλέπε Γεωγραφία). Έχουν ανακαλυφθεί περίπου 200 σπήλαια στη Λέσβο, αλλά η εξερεύνηση τους είναι σε προκαταρκτικό στάδιο και το χειρότερο είναι ότι λόγω μη επιδοτήσεως από το κράτος έχουν εγκαταληφθεί και βρίσκονται στο έλεος των διάφορων αρχαιοκάπηλων, που καθημερινά τα λεηλατούν και τα καταστρέφουν. Είναι δυστυχώς αμαρτία την στιγμή που ο τουρισμός της Λέσβου μειώνεται κάθε χρόνο όλο και πιο πολύ.

Αλλά το χειρότερο είναι το απολιθωμένο δάσος της Λέσβου. Μέχρι πριν από λίγα χρόνια δε φυλαγόταν με αποτέλεσμα την αρπαγή πολλών κομματιών. Ξέρετε αυτό το δάσος είναι το δεύτερο μεγαλύτερο του κόσμου σ’ αυτό το είδος. Και δεν είναι μόνο πλούσιο από επιστημονική άποψη αλλά κι από τουριστική αφού μπορεί να βοηθήσει στην οικονομία του νησιού.

Συνεπώς έχουμε όσον αφορά τα κέντρα προσορισμού τουριστών. Για να λυθεί αυτό το πρόβλημα

πρέπει να γίνει κάτι ώστε να αντιμετωπιστεί ανάλογα με τις δυνατότητες που έχει η Λέσβος (όπως για παράδειγμα φυσικό περιβάλλον). Γιατί αυτές οι δυνατότητες δίνουν και το πλεονέκτημα της μοναδικότητας.

Κύριο λοιπόν πρόβλημα για τη Λέσβο είναι η ανικανότητα των τομέων του τουρισμού να εισέλθουν μέσα στο ευαίσθητο τομέα του φυσικού περιβάλλοντος. Αλλά ξανατονίζω ότι χωρίς την κρατική μέριμνα δεν γίνεται τίποτα.

Θρησκευτικός Τουρισμός

Μια ακόμα αφορμή για την επίσκεψή σας στο νησί είναι και η προσέλευση σας στις μονές και στις εκκλησίες του. Άνθρωποι απ' όλη την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό έρχονται καθημερινά στα μοναστήρια τα οποία είναι αρκετά δημοφιλή για τους πιστούς και αρκετά ενδιαφέροντα για τους υπόλοιπους τουρίστες όσον αφορά την ιστορία τους

Τέτοιες μονές είναι: ο Άγιος Θεράποντας Μυτιλήνης, ο Άγιος Ραφαήλ, ο Ταξιάρχης Μανταμάδου, η Μονή Λειμώνος, η Μονή Υψηλού, η Παναγία της Αγιάσου, η Παναγία η Γλυκοφιλούσσα Πέτρας, ο Άγιος Ανδρέας Ερεσού, η Μονή Περιβολής.

Αναλυτικά έχουμε αναφέρει σε προηγούμενες σελίδες ό,τι αφορά τις περισσότερες εκκλησίες.

ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

Για να μπορέσετε να έρθετε στην Λέσβο, μπορείτε να πετάξετε με την Ολυμπιακή Αεροπορία καθημερινά από το αεροδρόμιο του Ελληνικού τις εξής ώρες: 06.20, 14.40, 18.05. Από Λήμνο μπορείτε να φτάσετε στην Λέσβο αεροπορικώς τις εξής ημέρες και ώρες: Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή και Κυριακή στις 07.15. Από Θεσσαλονίκη μπορείτε να φτάσετε στη Λέσβο αεροπορικώς κάθε μέρα στις 06.00.

Για Αθήνα μπορείτε να πετάξετε απο το Διεθνή Αερολιμένα της Μυτιλήνης καθημερινά στις 07.45, 16.05, 19.30. Για Λήμνο την Δευτέρα Τετάρτη, Παρασκευή και Κυριακή στις 08.15. Για Θεσσαλονίκη την Δευτέρα στις 08.15, την Τετάρτη στις 08.15, την Πέμπτη στις 09.25, την Παρασκευή στις 08.15, το Σάββατο στις 09.25 και την Κυριακή στις 08.15.

Για να έρθετε απο Χίο στη Λέσβο, μπορείτε να πετάξετε απο το αεροδρόμιο της Χίου κάθε Πέμπτη και Σάββατο στις 08.30 και για να πάτε στη Χίο από τη Μυτιλήνη κάθε Πέμπτη και Σάββατο στις 07.35.

Η διάρκεια του ταξιδιού Μυτιλήνης - Ελληνικού είναι 45 λεπτά, ενώ η διάρκεια της πτήσης Μυτιλήνης - Θεσσαλονίκης είναι 50 λεπτά. Η πτήση Μυτιλήνης - Λήμνου είναι 20 λεπτά ενώ για την Χίο είναι 30 λεπτά.

Εάν όμως θέλετε να έρθετε στην Λέσβο μέσω θαλάσσης, τα πλοία (Μυτιλήνη, Σαπφώ, Αλκαίος, Άγιος Ραφαήλ και Θεόφιλος) της Ν.Ε.Λ. (Ναυτιλιακής Εταιρείας Λέσβου) είναι έτοιμα να σας εξυπηρετήσουν. Τα πλοία Μυτιλήνη, Σαπφώ και Θεόφιλος κάνουν την διαδρομή Μυτιλήνη - Χίος - Πειραιάς σε 12 ώρες, το Αλκαίος σε 14 ώρες ενώ το Άγιος Ραφαήλ σε 18 ώρες.

Ακόμη γίνονται οι διαδρομές Μυτιλήνη - Ραφήνα, Μυτιλήνη - Νάξος - Πειραιάς, Μυτιλήνη - Λήμνος - Καβάλα, Μυτιλήνη - Λήμνος - Θεσσαλονίκη, Μυτιλήνη - Χίος - Σάμος - Πάτμος, Σίγρι - Καβάλα, Σίγρι - Ραφήνα, Μυτιλήνη - Βόλος, ενώ υπάρχει η περίπτωση να γίνει η διαδρομή Μυτιλήνη Αλεξανδρούπολη.

Τα πλοία της Ναυτιλιακής Εταιρείας Λέσβου αναχωρούν για Πειραιά από την Μυτιλήνη κάθε μέρα στις 18.00 ενώ για Θεσσαλονίκη κάθε Κυριακή στις 09.00, πάντα από Μυτιλήνη, ενώ για Καβάλα κάθε Τετάρτη στις 24.00. Επίσης για Χίο - Σάμο το πλοίο αναχωρεί από Μυτιλήνη κάθε Τετάρτη στις 07.00. Επίσης από τη Μυτιλήνη μπορείτε το καλοκαίρι να πάτε στο Αϊβαλί της Τουρκίας με μικρά φέρι - μπόουτ.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ

Μυτιλήνη

Tsalis Tours, Τζέιμς Αριστάρχου 2, 811 00

Tel. (0251) - 42174,

Fax (0251) - 21481,

Telex (0251) - 297147.

Samiotis Travel, Κουντουριώτου 43, 811 00

Tel. (0251) - 42574, 42575

Fax (0251) - 41808.

Piccolo Travel, Κουντουριώτου 73, 811 00

Tel. (0251) - 23720, 27000, 24933, 27413,

Fax (0251) - 42042,

Telex (0251) - 297120.

Cooperative Tourism & Travel Agency of Lesvos, Κωνσταντινουπόλεως 5, 811 00

Tel. (0251) - 21329,

Fax (0251) - 41268,

Telex (0251) - 297149.

Vrissa Travel, Καβέτσου 5, 811 00

Tel. (0251) - 44266, 44267, 44268, 44269,

Fax (0251) - 24368,

Telex (0251) - 297160.

Mytilana, Κουντουριώτου 69, 811 00

Tel. (0251) - 41318, 41916

Fax (0251) - 42042,

Telex (0251) - 297190.

Aeolic Cruises, Κουντουριώτου 17, 811 00

Tel. (0251) - 23960, 23366,

Fax (0251) - 43690,

Telex (0251) - 297112.

Proteus, Κουντουριώτου 63, 811 00

Tel. (0251) - 27671, 42735,

Fax (0251) - 42736

Telex (0251) - 297181.

Olympia Express, Καβέτσου 12, 811 00

Tel. (0251) - 27081, 27082, 42672,

Fax (0251) - 28488.

Travel Services, Κουντουριώτου 69, 811 00
Tel. (0251) - 21966, 41464,
Fax (0251) - 41645,
Telex (0251) - 297159.

Pontos Travel, Σολωμού 2, 811 00
Tel. (0251) - 21262, 41387,
Fax (0251) - 24975,
Telex (0251) - 297144.

Plotin Air, Σμύρνης 1, 811 00
Tel. (0251) - 29429, 42845,
Fax (0251) - 42846,
Telex (0251) - 297146.

Dimakis Tours, Κουντουριώτου 73, 811 00
Tel. (0251) - 20716, 27865,
Fax (0251) - 27865,
Telex (0251) - 297129.

Koumaras Tours, Αρχιπελάγους 15, 811 00
Tel. (0251) - 22767,
Fax (0251) - 22767.

Ερεσός

Eressos Travel, Ερεσός 811 05
Tel. (0253) - 53076, 53077
Fax. (0253) - 53576

Vrissa Travel, Ερεσός 811 05
Tel. (0253) - 53660, 53819,
Fax. (0253) - 53660,
Telex. 297192.

Kalloni Tours, Ερεσός 811 05
Tel. (0253) - 53055.

Καλλονή

Tsalis Tours, Καλλονή 811 07

Tel. (0253) - 22268,

Fax. (0253) - 22267.

Kalloni Tours, Καλλονή 811 07

Tel. (0253) - 22221,

Fax. (0253) - 22023, Telex. 297135.

Tayara Travel Ltd, Καλλονή 811 07

Tel. (0253) - 23488,

Fax. (0253) - 23483.

Σκάλα Καλλονής

Tsalis Tours, Σκάλα Καλλονής 811 07

Tel. (0253) - 22245.

Kalloni Tours, Σκάλα Καλλονής 811 07

Tel. (0253) - 22941, 22942.

Vrissa Travel, Σκάλα Καλλονής 811 07,

Tel. (0253) - 23611,

Fax. (0253) - 23614.

Πέτρα

Tsalis Tours, Πέτρα 811 09

Tel. (0253) - 41729,

Fax. (0253) - 41876.

Chiotellis Tours, Πέτρα 811 09

Tel. (0253) - 41227, 41327, 41294, 41295,

Fax. (0253) - 41260,

Telex. 297175.

Agrotourism (Αγροτικοτουριστικός

Συνεταιρισμός Γυναικών Πέτρας), Πέτρα 811 09

Tel. (0253) - 41309,

Fax. (0253) - 41309.

Μόλυβος

Tsalis Tours, Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71389.

Travel Services, Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71627, 71628, 71629,
Fax. (0253) - 71526,
Telex. (0253) - 297164.

Airtours Greece Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71965, 71770, 71771,
Fax. (0253) - 71144,
Telex. (0253) - 297086.

Panatela Holidays Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71520, 71643, 71644,
Fax. (0253) - 71680,
Telex. (0253) - 297184.

Vrissa Travel, Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71671, 71672
Fax (0251) - 71749,
Telex (0251) - 297206.

Plotin Air, Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71708, 71709, 71811,
Fax (0251) - 71812,
Telex (0251) - 297198.

Pontos Travel, Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71706, 71707, 71822,
Fax (0251) - 71706.

Faonas Travel, Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71630, 71320,
Fax (0251) - 71374.

Aiolian Sun , Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71355.

Tayara Travel, Μόλυβος, 811 08,
Tel. (0253) - 71965, 71966,
Fax (0251) - 71144.

Πύργοι Θεομής

Kampos Travel 811 00
Tel. (0251) - 71043.

Σίγρι

Vrissa Travel, Σίγρι 811 12,
Tel. (0253) - 54250,
Fax (0251) - 54250.

Πρακτορείο Ν. Ε. Λ. Σίγρι 811 12,
Tel. (0253) - 54430,
Fax. (0253) - 54273.

Πλωμάρι

Plomari Travel, Πλωμάρι 812 00
Tel. (0252) - 32946,
Fax. (0252) - 32091.

ΜΟΥΣΕΙΑ

1. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Μυτιλήνης.
2. Το Εκκλησιαστικό - Βυζαντινό Μουσείο Μυτιλήνης.
3. Το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Μυτιλήνης.
4. Το Μουσείο Θεόφιλου Αγίας Μαρίνας.
5. Το Μουσείο Βιβλιοθήκη Μοντέρνας Τέχνης Τεριάντ Αγίας Μαρίνας.
6. Το Παλιό Λεσβιακό Σπίτι στη Μυτιλήνη.
7. Το Μουσείο - Εκθεση Λεσβιακής Φορεσιάς και Κεντήματος στη Μυτιλήνη.
8. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ερεσού.
9. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Πλωμαρίου.
10. Το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Πλωμαρίου.
11. Το Μουσείο Ναού της Παναγίας της Βρεφοκρατούσας Αγιάσου.
12. Το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Αγιάσου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

1. Η Δημόσια Βιβλιοθήκη της Μυτιλήνης
2. Η Βιβλιοθήκη Γυμνασίου στο Α' Γυμνάσιο Μυτιλήνης.
3. Η Βιβλιοθήκη Πέτρας.
4. Η Δημοτική Βιβλιοθήκη Μύθηννας.

ΘΕΑΤΡΑ

1. Το Ρουσέλλειο Δημοτικό Θέατρο Μυτιλήνης.

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΕΣ

1. Η Πινακοθήκη Μυτιλήνης.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΔΗΜΟΙ

Αγιάσος 0252 22206
Ερεσός 0253 53214
Θερμή 0252 71277
Μήθυμνα 0253 71313
Μυτιλήνη 0251 28501
Πλωμάρι 0252 32300
Πολυχνίτος 0252 41223

ΚΑΜΠΙΓΚ: Δημοτικό Κάμπιγκ Μολύβου 0253 71076, 71169
Κάμπιγκ Διόνυσος στα Βατερά 0252 61152 - 5

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

Αγιάσος 0252 22777
Ερεσός 0253 53222
Μήθυμνα 0253 71222
Μυτιλήνη 0251 22021
Πλωμάρι 0252 32333
Πολυχνίτος 0252 41222

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ ΛΕΣΒΟΥ : 0253 71534

Ε.Ο.Τ. ΛΕΣΒΟΥ, Μυτιλήνη : 0251 42511, 42513 και Fax 42512

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΛΙΜΕΝΟΣ ΜΥΤΙΑΙΝΗΣ: 0251 28199

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΟΣ ΜΥΤΙΑΙΝΗΣ: 0251 61279

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 0251 22776

ΛΙΜΕΝΑΡΧΕΙΟ: 0251 28827

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ: 0251 28860

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ: 0251 61490

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ: 0251 43777

ΚΤΕΛ ΑΣΤΙΚΟ: 0251 28725

ΚΤΕΛ ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΟ: 0251 28873

ΤΑΞΙ: 0251 25900

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

ΑΓΙΑΣΟΣ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Αγιάσιον	Β	24	0252 22242

ΑΓΙΟΣ ΕΡΜΟΓΕΝΗΣ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Βίλλα Ερμογένης	Γ	12	0251 91187

ΑΓΙΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Αμμάδης ακτή	Β	57	0251 32825
Ακτή Βότσαλα	Γ	112	0251 31651
Sivilla	Γ	210	31783

ΑΔΙΦΑΝΤΑ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Silver Bay	Β	150	0251 20952

ΕΡΕΣΟΣ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Ξενώνας Γαλήνη	Β	39	0253 53233
Σαπφώ η Ερεσία	Γ	33	0253 53137
Aeolian Village	Α	265	0253 53855
Κύμα	Β	19	0253 53555

ΘΕΡΜΗ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Βότσαλα	Β	94	0251 71231

ΚΑΛΛΟΝΗ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Καλλονή Ι	Β		0253 23334
Καλλονή ΙΙ	Β	101	0253 23334
Μαλέμι	Β	40	0253 22594
Πασιφάη	Β	101	0253 23212
Αρίσβη	Γ	19	0253 22456

ΚΟΥΝΤΟΥΡΟΥΔΙΑ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Κουντουρουδιά	Β	17	0251 91384

ΚΡΑΤΗΓΟΣ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Κάτια	Β	76	0251 61403

ΜΙΣΤΕΓΝΑ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Aegiros	B	10	0251 94267
Εννέα Μούσες	Γ	40	0251 94209
Mistegna Beach	Γ	33	0251 94396
Πεταλίδι	Γ	37	0251 94220

ΜΟΛΥΒΟΣ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Sun Rise	A	80	0253 71713
Μόλυβος II	A	56	0253 71386
Αδωνις	B	29	0253 71866
Aeolis	B	52	0253 71772
Αλκαίος	B	108	0253 71002
Αμφιτρίτη	B	52	0253 71741
Αφροδίτη	B	83	0253 71725
Αρίον	B	105	0253 71193
Δελφίνια	B	243	0253 71373
Ελπίς	B	50	0253 71750
Μόλυβος II	B	115	0253 71534
Ελαιοτριβείο	B	91	0253 71205
Ποσειδών	B	72	0253 71570
Θαλάσσιο άλογο	B	27	0253 71320
Sun Rise	B	80	
Τρίαινα	B	18	0253 71350
Εφταλού	Γ	78	0253 71584

ΜΥΤΙΑΙΗΝΗ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Βίλλα 1900	A	19	0251 23448
Αργω	B	58	0251 23693
Blue sea	B	101	0251 23994
Ερατώ	B	45	0251 41160
Κόρακα	B	16	0251 20050
Λέσβιον	B	65	0251 22038
Μυτιλάνα	B	103	0251 20655
Rex	Γ	30	0251 28523
Σαίτω	Γ	56	0251 28415

ΝΕΑΠΟΛΗ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Lauriet	A	56	0251 43111
Lasia	B	38	0251 61642
Heliotrope	Γ	42	0251 45857
Princess Palace	Γ	45	0251 61444
Lesvos Beach	B	70	0251 61531
Neapolis Beach	Γ	28	0251 61226

ΠΑΝΑΓΙΟΥΔΑ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Γαλήνη	B	18	0251 31766

ΠΕΤΡΑ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Κλάρα	B	76	
Μαρίνα	B	26	0253 41387
Ήλιον	Γ	60	0253 41227
Πέτρα	Γ	34	0253 41257
Sunset	Γ	52	0253 41003
Θεόφιλος	Γ	120	0253 41080

ΠΑΩΜΑΡΙ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Issidoros	Γ	198	0252 32749
Aegean Sun	A	176	0252 31830
Sandy Beach	B	212	0252 32825
Ammodis	B	60	0252 32825
Pebble Beach	B	112	0252 31651
Sivilla	Γ	34	0252 31788
Oceanis	Γ	78	0252 32469

ΣΙΓΡΙ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Νησιώπη	B	16	0253 22340

ΣΚΑΛΑ ΛΟΥΤΡΩΝ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Ζαΐρα	Γ	45	0251 91100

ΧΑΡΑΜΙΔΑ ΛΟΥΤΡΩΝ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Χαραμίδα	B	65	0251 91191

ΒΑΤΕΡΑ

ΟΝΟΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Αφροδίτη	Γ	42	0252 61288
Ομηρος	Γ	45	0252 61444
Irene	Γ	116	0252 61410
Νεφέλη	Γ	37	0252 61479
Vatera Beach	Γ	44	0252 61212

ΠΙΝΑΚΑΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Αριθμός Μονάδων	Σύνολο Δωματίων	Σύνολο Κλινών
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	52,5 %		
Πολ / λειας			
Α Τάξης	1	11	23
Β Τάξης	17	857	1.632
Γ Τάξης	20	622	1.145
Δ Τάξης	2	25	52
Ε Τάξης	11	165	325
BUNGALOWS	6.1 %		
Πολ / λειας			
Α Τάξης	1	125	250
Β Τάξης			
Γ Τάξης	5	219	421
Δ Τάξης			
Ε Τάξης			
ΜΟΤΕΛ ΠΟΛ/ΛΕΙΑΣ	1 %		
Α Τάξης			
Β Τάξης	1	47	94
Γ Τάξης			
ΕΠ. ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	18.5 %		
Α Τάξης	1	12	24
Β Τάξης	6	90	176
Γ Τάξης	10	151	265
Δ Τάξης	1	14	28
ΞΕΝΩΝΕΣ	18.5 %		
Α Τάξης	2	39	75
Β Τάξης	16	301	625
ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΑ			
Α Τάξης			
Β Τάξης			
Γ Τάξης			
ΠΑΝΔΟΧΕΙΑ	3.15 %		
	3	14	26
ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΜΟΥ	97	2.69226	5.161

28.9%

35%

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΩΝ ΔΩΜΑΤΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΛΕΣΒΟΥ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ							
ΑΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	ΜΟΝΟΚΑΙΝΑ	ΔΙΚΑΙΝΑ	ΤΡΙΚΑΙΝΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΙΝΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	
1. ΛΕΣΒΟΥ		58	20	78		176	
	1	22	4	27	105	57	233
2. ΜΗΘΥΜΝΑ	7	415	4	426		849	
	13	201	48	262	688	559	1408
3. ΠΕΤΡΑ	7	538	50	595		1233	
	14	113	42	169	764	366	1599
4. ΣΚΟΥΤΑΡΟΣ	3	202	31	236		500	
		2		2	238	4	504
5. ΕΡΕΣΟΣ	1	357	36	394		823	
	1	23	1	25	419	50	873
6. ΣΙΓΡΙ		113	7	120		247	
	2	37	5	44	164	91	338
7. ΣΚΑΛΑ ΚΑΛΛΟΝΗΣ	1	281	26	308		641	
		6		6	314	12	653
8. ΓΑΒΑΘΑΣ	6	6	12		30		
	2		2	14	4	34	
9. ΠΛΩΜΑΡΙ	5	245	48	298		639	
	6	49	10	65	363	134	773
10. ΑΓΙΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ		14	4	18		40	
		2		2	20	4	44
11. ΓΕΡΑ	1	24	9	34		76	
		32	3	35	69	73	149
12. ΜΥΤΙΛΙΗΝΗ	8	167	92	267		618	
	15	126	38	179	446	381	999
13. ΝΕΑΠΟΛΗΣ		12	1	13		27	
		7	1	8	21	17	44
14. ΘΕΡΜΗ	4	137	68	209		482	
		29	11	40	249	91	573
15. ΣΚΑΛΑ ΜΥΣΤΕΓΝΩΝ		41	28	69		166	
		2		2	71	4	170
16. ΣΚΑΛΑ ΣΥΚΑΜΙΑΣ		22	1	23		47	
	7	26		33	56	59	106
17. ΠΑΡΑΛΙΑ ΒΑΤΕΡΩΝ	7	74	106	187		473	
	2	44	3	49	236	99	572
18. ΠΟΛΥΧΝΙΤΟΣ	1	29	12	42		95	
		2		2	44	4	99

ΠΛΗΡΟΤΗΤΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Λέσβος

1987	ΕΛΛΗΝΕΣ		12.4 %		
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	24.8 %		ΣΥΝΟΛΟ	37.2 %
1988	ΕΛΛΗΝΕΣ		14.7 %		
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	29.3 %		ΣΥΝΟΛΟ	44 %

Χίος

1987	ΕΛΛΗΝΕΣ		20.9 %		
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	12.9 %		ΣΥΝΟΛΟ	33.8 %
1988	ΕΛΛΗΝΕΣ		23.2 %		
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	12.6 %		ΣΥΝΟΛΟ	35.7 %

Σάμος

1987	ΕΛΛΗΝΕΣ		7.1 %		
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	57.1 %		ΣΥΝΟΛΟ	64.2 %
1988	ΕΛΛΗΝΕΣ		8.2 %		
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	55.4 %		ΣΥΝΟΛΟ	63.6 %

Βόρειο Αιγαίο

1987	ΕΛΛΗΝΕΣ	10.6 %			
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	39.2 %	ΣΥΝΟΛΟ	50.1 %	
1988	ΕΛΛΗΝΕΣ	12.7 %			
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	39.9 %	ΣΥΝΟΛΟ	52.5 %	

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΞΕΝΩΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ 1990 - 1991

ΜΗΝΑΣ		ΣΥΝΟΛΑ 1990			ΜΗΝΑΣ		ΣΥΝΟΛΑ 1991			
ΧΩΡΑ	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΧΩΡΑΣ	Α/ΦΗ	%	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΧΩΡΑΣ	%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	167	15067	14989	30056	152	-8.9	13678	13715	27393	-8.8
ΑΓΓΛΙΑ	69	9594	9555	19149	73	+5.7	9821	8936	17857	-6.7
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	74	8044	7988	16032	69	-6.7	7730	7734	15464	-3.5
ΔΑΝΙΑ	49	7424	7447	14871	45	-8.1	7524	7495	15019	+0.9
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	24	2592	2588	5180						
ΑΥΣΤΡΙΑ	34	1718	1790	3508	83	+144.1	4645	4647	9292	+164.8
ΒΕΛΓΙΟ	23	2451	2442	4893	45	95.6	3249	3208	6457	+31.9
ΕΛΒΕΤΙΑ	25	1624	1720	3344	23	-0.8	1450	1482	2932	-12.3
ΣΥΝΟΛΑ	465	48514	48514	97033	490	+5.3	47197	47217	94414	-2.6

Σημείωση: Η επί % σύγκριση έγινε με βάση το 1990.

ΚΙΝΗΣΗ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΠΤΗΣΕΩΝ CHARTERS ΘΕΡΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1991

ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΑ	ΑΠΡΙΛΙΟΣ			ΜΑΙΟΣ			ΙΟΥΝΙΟΣ					
	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1	67		67	29	2765	1636	4401	25	1967	2302	4269
ΑΓΓΛΙΑ					12	1460	865	2325	12	1620	1502	3122
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2	275		275	8	1067	813	1880	8	1159	1066	2225
ΔΑΝΙΑ	2	351	118	469	5	763	672	1435	8	1474	1217	2691
ΝΟΡΒΗΓΙΑ												
ΑΥΣΤΡΙΑ					8	285	127	412	20	837	657	1494
ΒΕΛΓΙΟ	1	19		19	7	267	193	460	8	549	383	932
ΕΛΒΕΤΙΑ					2	89	12	101	5	291	316	607
ΣΥΝΟΛΑ	6	712	118	830	71	6696	4318	11014	86	7897	7443	15340

ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΑ	ΙΟΥΛΙΟΣ			ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ			ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ					
	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	27	2776	2029	4805	27	2908	3084	5992	24	2494	2624	5118
ΑΓΓΛΙΑ	13	1813	1736	3549	14	1936	1909	3845	15	1725	1882	3607
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	15	1817	1652	3469	12	1393	1465	2858	15	1609	1760	3369
ΔΑΝΙΑ	2	351	118	469	5	763	672	1435	8	1474	1217	2691
ΝΟΡΒΗΓΙΑ												
ΑΥΣΤΡΙΑ	17	1274	977	2251	19	1462	1570	3032	16	782	1160	1942
ΒΕΛΓΙΟ	10	1086	868	1594	8	747	881	1628	9	569	711	1280
ΕΛΒΕΤΙΑ	4	329	219	548	5	325	384	709	4	293	298	591
ΣΥΝΟΛΑ	96	10925	9300	20225	5	325	384	709	4	293	298	591

ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΑ	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ				ΣΥΝΟΛΑ			
	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ	Α/ΦΗ	ΑΦΙΞ	ΑΝΑΧ	ΣΥΝ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	19	701	2040	2741	152	13678	13715	27393
ΑΓΓΛΙΑ	7	367	1042	1409	73	8921	8936	17857
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	9	410	978	1388	69	7730	7734	15464
ΔΑΝΙΑ	3	308	552	860	45	7524	7495	15019
ΝΟΡΒΗΓΙΑ								
ΑΥΣΤΡΙΑ	3	5	156	161	83	4645	4647	9292
ΒΕΛΓΙΟ	2	12	172	184	45	3249	3208	6457
ΕΛΒΕΤΙΑ	3	123	253	376	23	1450	1482	2932
ΣΥΝΟΛΑ	46	1926	5193	7119	490	47197	47217	94414

ΜΥΤΙΑΗΝΗ

ΙΟΥΛΙΟΣ 1988

ΗΜΕΔΑΠΟΙ		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
ΑΦΙΞΕΙΣ	3268	ΑΦΙΞΕΙΣ	1677
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	9029	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	6681

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1988

ΗΜΕΔΑΠΟΙ		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
ΑΦΙΞΕΙΣ	4064	ΑΦΙΞΕΙΣ	1733
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	13373	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	8594

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1990

ΗΜΕΔΑΠΟΙ		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
ΑΦΙΞΕΙΣ	2342	ΑΦΙΞΕΙΣ	1064
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	6874	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	6345

ΙΟΥΝΙΟΣ 1990

ΗΜΕΔΑΠΟΙ		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
ΑΦΙΞΕΙΣ	2560	ΑΦΙΞΕΙΣ	3641
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	5829	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	14488

ΙΟΥΛΙΟΣ 1990

ΗΜΕΔΑΠΟΙ		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
ΑΦΙΞΕΙΣ	3727	ΑΦΙΞΕΙΣ	1269
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	10589	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	9298

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1990

ΗΜΕΔΑΠΟΙ		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
ΑΦΙΞΕΙΣ	4717	ΑΦΙΞΕΙΣ	1777
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	13834	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	11381

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1990

ΗΜΕΔΑΠΟΙ		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
ΑΦΙΞΕΙΣ	2578	ΑΦΙΞΕΙΣ	1074
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	6713	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	8086

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ

<u>1993</u>	<u>Επιβάτες εξωτερικού</u>
αφίξεις	68597
αναχωρήσεις	69383
διερχόμενοι	19780

<u>1994</u>	<u>Επιβάτες εξωτερικού</u>
αφίξεις	68582
αναχωρήσεις	67377
διερχόμενοι	13719

ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

AEROLLOYD, AIR - HOLLAND, AIR - 2000, AIR - TOURS INT., AUSTRIAN, BRATHENS SAFE, CONDOR, DEUTSCHE - BA, EUROBELGIAN, FINN - AIR, GERMANIA, MAERSK - AIR, LTU, SOBELAIR, TRANSAVIA, TSW.

ΤΙΜΕΣ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΔΩΜΑΤΙΩΝ

Ελάχιστου δίκλινου	5.000 δρχ. (Α) κατηγορία
Ελάχιστου μονόκλινου	4.000 δρχ. (Α) κατηγορία

ΤΙΜΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Ελάχιστου δίκλινου	4.600 δρχ. (Β) κατηγορία
Ελάχιστου δίκλινου	3.710 δρχ. (Γ) κατηγορία
Ελάχιστου μονόκλινου	3.620 δρχ. (Β) κατηγορία
Ελάχιστου δίκλινου	2.520 δρχ. (Γ) κατηγορία

TOUR OPERATORS

ARKE, MIT, OAT, HOLLAND INTERNATIONAL, NBBS, BEL AIR, MOBIRLAN, HOTEL PLAN, SUNAIR, JET AIR, OLYMPIA INTERNATIONAL, JAHN REISEN, NECKERMAN, TUI, AIRTOUR INTERNATIONAL, GRECIAN, SUNWORLD, DIRECT HOLIDAYS, OWNERS ABROAD, REISEN LADEN, LARSEN, PARIANOS, MEDINA, ORION, SUN SCNACKS, GEREARG, STAR TOURS, FREEDITS RESOR, COMI TOURS, SUN TRANEL, S.F.I., TRANS AIR, T.H.R., KREUTRER, ITAS, MANOS, TOUROPA AUSTRIA.

ΛΕΣΒΟΣ

Λέσβο, κοσμάκοστο νησί
 και χιλιοτιμημένο!
 Είσαι εσύ που σε ζήλευαν
 στα περασμένα χρόνια
 χώρες κατοικήσιμες
 και ζακωσμένες άδελφες,
 τι είχες και βίος αμέτρητο
 και όριζες πλούτος κόσμο
 και τ' άδελφα γύρω τα νησιά
 γνώριζαν σένα πρώτη.
 Τι γένυκαν τα πλοία σου
 τ' αρίθμητά σου κάδελφ;
 Που 'ναι οι πανώριες κόρες σου
 που 'ταζε ο Αγαμέμνονας
 στον Αχιλλέα, σαν πείσμων
 για να τον καθοπιάσει;
 Πως μπορεί να 'ναι απόγονοι
 καθήλιστα της Ψάπφης
 τούτοι οι κορινθώδες
 και στραβοποπόδες
 που κατοικούν την χώρα σου
 την σήμερα ημέρα;
 Αλί σου, Λέσβο ζακωστί
 και χιλιοτιμημένη!
 Απ' τα παιδιά τα πλοία σου
 τίποτε πια δε μένει.

Δημήτριος Βερναρδάκης

Πηγές - Βιβλιογραφία

- Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, Εκδοτική Αθηνών.
- Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Εκδοτικός Οίκος Χάρη Πάτση.
- Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Εκδόσεις Δομή.
- Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Πυρσός Α.Ε. Εκδόσεων και Γραφικών Τεχνών.
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς, Επιστημονική Εταιρεία των Ελληνικών Γραμμάτων Πάπυρος.
- Εγκυκλοπαίδεια 2002.
- Λέσβος Εκδόσεις Αφοί Μολυβιάτη - Κείμενα Π. Λέσβιος.
- Ο Νομός Λέσβου, Ντόρη Διαλεχτού.
- Ε.Ο.Τ. Τμήμα Λέσβου
- Περιφέρεια Βορειοανατολικού Αιγαίου.
- Υπουργείο Αιγαίου.
- Στατιστική Υπηρεσία. Νομαρχία Λέσβου.
- Ιερά ΜΟνή Ταξιάρχη Μανταμάδου.
- Ιερός Ναός Παναγίας Ευαγγελίστριας, Ακλειδιού Μυτιλήνη.
- Greek Travel Pages, August 1995, International Publications Ltd..
- Τα Παλαιοχωριανά, Περιοδική Έκδοση Συλλόγου Παλαιοχωριτών Λέσβου "Η Μελίνα", Εκδότριας Ευστάθιος Κουτλής.
- Παλαιοχώρι, Γιάννη Μαυραγάνη.
- Μυτιλήνη 1912, Βαγγέλη Καραγιάννη - Στρατή Μολύνου, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Λεσβιακές Φωτοσκιές, Δουκάκη Σίμου Χουτζαίου
- Προσπέκτους Ε.Ο.Τ.
- Σατιρική Εφημερίδα "Τρίβολος" (1ο έτος, Αρ. φύλλου 46, 4.12.1932) Ιδιοκτήτης - Διευθυντής Στρατής Παπανικόλας.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα τους: κύριο Στέλιο Χατζηγιαννάκη, Managing Director του τουριστικού γραφείου Tsalis Tours, την κυρία Δήμητρα Καπλανέλλη, Διευθύντρια του Ε.Ο.Τ. Μυτιλήνης, την δεσποινίδα Μαρία Καπιτανή και τον κύριο Παναγιώτη Βουρνάζο από τον Ε.Ο.Τ. Μυτιλήνης, την Ναυτιλιακή Εταιρεία Λέσβου.

Ειδικά θα πρέπει να ευχαριστήσουμε την γραφίστα Αντωνία Σάββα για την αμέριστη βοήθειά της στην έκδοση αυτού του συγγράμματος.

Περιεχόμενα

Πρόλογος - Ποίημα	1
Γεωγραφία	
Γεωγραφία	2
Δημογραφικά Στοιχεία	3 - 4
ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΑ	6
ΙΣΤΟΡΙΑ	
Αρχαίοι Χρόνοι	7
Αρχαϊκοί Χρόνοι	8
Πελοποννησιακός πόλεμος	9
Δ' αιώνας και Αλεξανδρινοί χρόνοι	9
Ναυτιλία, Αποικίες, Δημόσιος βίος, Μετρολογία, Λατρεία, Ηθη	10
Ρωμαϊκή εποχή	11
Βυζαντινή εποχή	11
Φραγκοκρατία	11
Τουρκοκρατία	12
Επανάσταση - Απελευθέρωση - Σύγχρονη εποχή	13
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΕΧΝΗ	14
ΑΡΧΑΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	
Πιττακός ο Μυτιληναίος	15
Θεόφραστος	15
Αρίωνας	16
Τέρπανδρος	16
Σαπφώ	16 - 17
Αλκαίος	18
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ 20ου ΑΙΩΝΑ	
Βενιαμίν ο Λέσβιος	19
Ιγνάτιος Ουγγροβλαχίας	19
Δημήτρης Βερναρδάκης	20
Αργύρης Εφταλιώτης	20
Στρατής Μυριβήλης	20
Οδυσσέας Ελύτης	21
Θεόφιλος Χατζημιχαήλ	21
Τεριάντ	22
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ	
Χοροί και Μουσική	23
εθιμα	23
Τοπική ενδυμασία	24
Η ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	25

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	26 - 31
Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ	32 - 33
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ	34 - 35
ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ	36
ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ	37 - 38
ΠΡΟΑΣΤΕΙΑ	
Προάστεια και χωριά της Ανατολικής Λέσβου	39
Προάστεια και χωριά της Βόρειας Λέσβου	39
Αρχαίο Υδραγωγείο Μόριας	40
Πύργοι Θεομής, Θεομή, Άγιος Ραφήλ	41
Προϊστορική θεομή	42
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΛΕΣΒΟΣ	43
ΝΟΤΙΑ ΛΕΣΒΟΣ	
Αγιάσος	44 - 45
Πολυχνίτος, Περιοχή Πολυχνίτου	46
Κόλπος Γέρας	47
Πλωμάρι, Περιοχή Πλωμαρίου	48 - 49
Καλλονή, Κόλπος Καλλονής, Σκάλα καλλονής, Μονή Λειμώνος	50 - 51
Μεγάλο πανηγύρι του ταύρου στην Αγία Παρασκευή	52
Κλοπέδη, Μέσσα, Πύρρα	53
ΔΥΤΙΚΗ ΛΕΣΒΟΣ	
Σίγρι, Μονή Υψηλού	54
Κάστρο Σιγρίου	55
Ερεσός, Σκάλα Ερεσού	56
Το απολιθωμένο δάσος της Λέσβου	57
ΒΟΡΕΙΑ ΛΕΣΒΟΣ	
Πέτρα, Πετρί	58
Μήθυμνα	59 - 60
Το δημογραφικό πρόβλημα της Λέσβου	61
ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	62 - 66
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	67 - 70
ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	71
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ	72 - 76
ΜΟΥΣΕΙΑ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ, ΘΕΑΤΡΑ, ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΕΣ	77

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ	78
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	79 - 81
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΝΟΜΟΥ ΛΕΣΒΟΥ	82
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	83
ΠΛΗΡΟΤΗΤΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	84
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	85
ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΣΑΡΤΕΡΣ	6 - 87
ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΗΜΕΔΑΠΩΝ	88 - 89
ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ, ΤΙΜΕΣ, TOUR OPERATORS	90
Επίλογος, ποίημα	91
Πηγές, Βιβλιογραφία	92
Περιεχόμενα	93 - 95

